

CONTRACEPȚIE / AVORT PLANIFICARE FAMILIALĂ

SUPPLEMENT
GRATUIT

Nr. 6 (416), 10 -16 feb. 1998

ANUL IX

pag. 10-11

Presa franceză despre Cartea Neagră a Comunismului

pag. 5

Scrisoare deschisă directorului adjunct al SRI

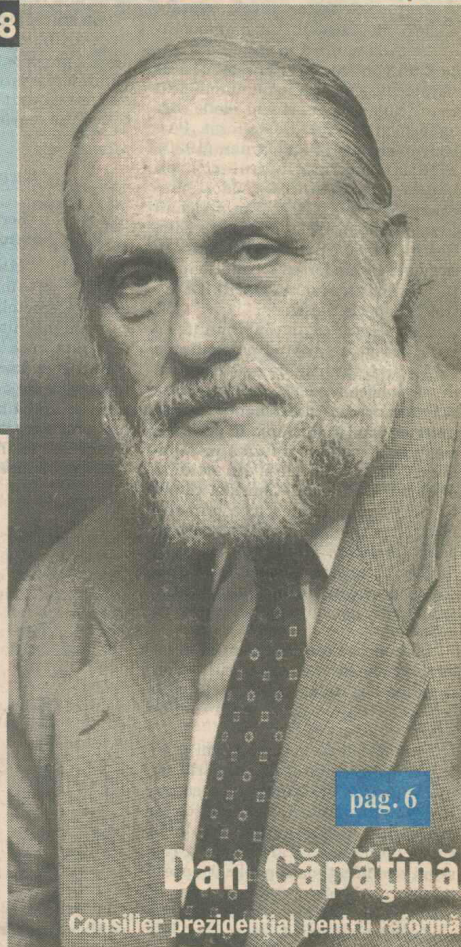
pag. 6

pag. 7

Mircea Ciumara

Ministrul Industriei și Comerțului

Dan Căpățînă

Consilier prezidențial pentru reformă

Privirile analiștilor – autentici sau improvi-zați, dezinteresați sau partizani – continuă să rămână ațintite asupra PD și PNTCD. Va continua deci comentarea conflictului declanșat de PD, după remanierea din decembrie 1997, care a șubrezit coaliția și a ratat, în parte, șansele României.

Subiectul, însă, demult întors pe toate fețele, este epuizat. S-au făcut destule supoziții și despre cauzele lui subterane. S-au făcut și prognoze despre viitorul fără viitor al coaliției CDR-UDMR-USD. Acestui dans mecanic i se mai dau cel mult două luni. Ar fi într-adevăr destul de absurd ca, la apropiatul început al primăverii, structurile ministeriale, dezmembrate și apoi cîrpite după plecarea miniștrilor și secretarilor de stat PD, să fie din nou dezmembrate și cîrpite prin reîntoarcerea lor.

Puțini cred că „Protocolul de funcționare a coaliției”, excesiv de greoi și, după demonstrația foarte aplicată a lui Șerban Orescu, neconstituțional, va funcționa. Punctul său 4 („Formațiunile semnate se vor abține de la orice declarații și manifestări publice de natură a aduce prejudicii reciproce sau de a dăuna acțiunilor guvernamentale necesare înfăptuirii reformei”) a fost încălcat chiar imediat după semnarea de reprezentanții PD. Declarațiile lui Petre Roman făcute la conferința județeană de la Iași, referitoare la Programul de reformă prezentat de premierul Ciorbea, semănau mai degrabă cu atacurile dintr-o competiție electorală decît cu o susținere între aliați. De ce PD a preferat să-și mai păstreze atunci reprezentanții în administrație? Prefecții sînt utili în compania electorală și ideea alegerilor plutește în aer.

Opoziția (mai întîi ApR, după o săptămînă, PDSR) și-a mandatat pe rînd organele de conducere să pregătească partidele în vederea alegerilor anticipate. Printr-o scrisoare trimisă de Adrian Năstase, prim-vicepreședinte PDSR, preșe-

diștilor de consilii județene, a fost lansată și strategia de luptă a PDSR contra fratelui său mai mic, ApR (partid neconfirmat prin votul electoratului și născut „prin dezertare și trădare”).

Viitorul conține și pentru actuala putere și pentru actuala opoziție fructe pe jumătate otrăvite: este greu de spus, la această oră, cine și cum va mușca din ele. Cine și cum va supraviețui alegerilor anticipate.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Viitor incert

Este posibil, într-unul din scenariile, ca după alegeri președintele Constantinescu să se trezească în situația prietenului său, președintele Chirac, coabitînd cu o guvernare de stînga. Ajunsă iar la putere, o coaliție PDSR-PD-ApR ar reveni la „reforma pentru noi”, ar da la o parte restituirea proprietăților, ar închide definitiv „dosarele securității”, ale mineriei din 13-15 iunie 1990, ale marilor corupți din guvernările 1990-1996. Societatea românească, în aceste condiții va rămîne stabilizată în „zona gri”.

Nu am luat în calcul performanța electorală a PRM, cu locuri poate mai multe în viitorul Parlament, dar insuficiente pentru a guvernare de unul singur. Nu am considerat nici că viitorul arc al stîngii va vrea să-și piardă din nou sprijinul occidental, cooptînd PRM în alianța lor. Dar nu este nici exclus să o facă, dacă voturile din Parlament n-au să le ajungă.

Pentru această variantă pesimistă a viitorului, trebuie ca fostele aripi ale FSN, rebotezate PDSR, PD și ApR, să treacă prin purgatoriul competiției, pentru că ele vor curta cam aceiași electorat. Parte dintre votanții păcăliți prin „schimbarea la față” în partid „dîmic, pro-occidental, reformist”, PD i-a pierdut, „demascîndu-și” politica duplicitară, cu un picior în opoziție și cu altul la guvernare. După atîta consum de vorbe și cu o strategie atît de complicată, PD riscă, primul dintre frații săi fesenști, să nu mai ajungă în Parlament data viitoare. Deja PDSR-prefigurează ridicarea pragului electoral de la 3 la 7, ceea ce aproape sigur că i-ar mătura concurenții.

Pentru a se ajunge la viitoarea guvernare de stînga PDSR-PD-ApR, mai este nevoie și ca electoratul CDR să fie absenteeist data viitoare. Electoratul CDR este însă unul dintre cele mai disciplinate, stabilizat în anii unei opoziții fără șanse de guvernare. Iar ultimele sondaje arătau, dimpotrivă, o creștere semnificativă a numărului celor care la alegerile viitoare vor vota CDR. Bine văzută de opinia publică a fost și opțiunea actuali puteri pentru „miniștrii tehnocrați”, oameni valoroși în propria profesiune, mai ales că imaginea politicianilor este în declin continuu. În ciuda sacrificiilor acestor ani și a inerentelor deziluzii, electoratul CDR prezintă destule șanse să asigure suficiente voturi pentru o guvernare mai stabilă decît cea de azi.

Dar nici măcar în privința alegerilor anticipate lucrurile nu sînt lipsite de ambiguitate. Nici partidelor, dar mai ales nici parlamentarilor (al căror vot va fi esențial), nu are cum să le convină această soluție. După orice noi alegeri, cel puțin 25% dintre foștii parlamentari își pierd scaunele de deputați sau senatori.

Cum alegerile anticipate nu avantajează eterogena clasă politică actuală, viitorul rămîne, deocamdată, incert.

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

Stimată doamnă Adameșteanu,

Consider că cele relatate în articolul „Între ambuscada politică și criza istorică” de Emil Hurezeanu în numărul 3 al ziarului dv. sint demne nu numai de a aminti numele meu, ci sint ideile consemnate în teza mea de doctorat „Parlamentarismul în România (1930-1940). Demokratie in autoritaren Umfeld.” München 1997 (Südosteuropäische Arbeiten, 101) și în articolul „Rumänien von 1859 bis 1989: Eine Geschichte von Krisen, Staatsstreichen und verhinderten Revolutionen?” In: Österreichische Osthefte 37 (1997), 3, pg. 345-367.

Este necesar ca, în conformitate cu legile în vigoare privind paternitatea ideilor și drepturile de autor, ziarul dv. să publice această nota, prin care să facă cunoscută apartenența ideii de „internal war” în România în perioada menționată, ca fiind o teză a mea publicată, ceea ce nu reiese din articolul domnului Hurezeanu. Consider că publicarea numai în treacă a numelui meu, citez „Pentru istoricul german Hans Christian Maner, de exemplu (sic!) (...)”, nu este suficient pentru a scoate în evidență contribuția mea la enunțarea, dezvoltarea și aplicarea acestei teze.

Consider că este necesar, ca acest adevăr să fie făcut cunoscut cititorilor, dovedind loialitatea publicației dv. în ceea ce privește apartenența ideilor autorilor respectivi.

Sint abonat de mai mulți ani și citesc cu plăcere ziarul dv., al cărui nivel îl apreciez, și tocmai de aceea doresc sincer ca cititorii să cunoască cu exactitate, fără denaturări cele ce sunt publicate în ziarul dv. Vă rog să-mi comunicați data publicării acestor note.

Cu deosebită stimă

Christian Maner
Mainz, 30 ianuarie 1998

Doamnă Gabriela Adameșteanu,

Am încredere în dv. și revista „22”.

Îmi permit să pun o întrebare: care este misiunea presei ca putere în stat? Se întâmplă ceva cu presa noastră. Din evoluția ei de până acum aș putea trage concluzia că presa zilnică trebuie și are voie să calomnieze, să inventeze, să insulte, să jignească, să presupună, să instige, să mintă, să vorbească în numele cititorului etc. etc. Citeva exemple de ziaristi care fac acestea cu nonșalanță, cu aplomb, cu tupeu, considerându-se capete luminate: I. Cristoiu, C.T. Popescu, C.V. Tudor, I. Zubașcu – nou apărut – pe aproape de ei, D. Tinu, M. Tucă, A. Uncu și alții care se vor recunoaște probabil. Când le descopăr poza de familie la conferințele de presă, mă întreb: aceștia ne conduc gîndirea? Aceștia! Cu puțin timp în urmă la Antena 1 a fost dată pe post comemorarea lui Z. Codreanu chiar cîntîndu-se imnul legionarilor. PCR apare și el senin pe postulurile noastre de TV. Nu am găsit în presa zilnică nici un comentariu, nici o atitudine față de pericolul acestor apariții.

Am remarcat două atitudini: 1) făc praf și ce este logic și bun din măsurile Guvernului – cupoanele; 2) lasă liber drumul tuturor neprevăzutei și nedoritelor apariții, ca PCR și legionarii.

Iar mă întreb: ce urmăresc ziaristi prin instigare, pe deoparte și tăcere, pe de altă parte?

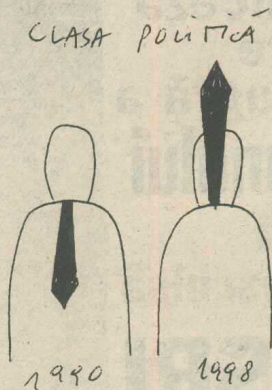
Eu sint îngrijorat, dar ei periculoși. N-ar fi binevenite o suită de studii despre presa bună, rea și proastă. S-ar elimina ziaristi cu proastă creștere, cu limbaj urit și cititorul ar ști ce trebuie să ceară.

Nicola Gh.

București, 10 decembrie 1997

Scrisoare adresată domnului
senator G. Pruteanu

Motivul pentru care m-am decis să vă scriu această epistolă a fost atitudinea pe care am întîlnit-o în rîndul unor tineri de vîrsta mea (eu am 18 ani) pe parcursul unei discuții despre dreptul minorităților de a învăța geografia și istoria în limba maternă. Să mă explic: am avut surpriza să constat la acești colegi de generație – viitorii intelectuali prin însăși natura meseriilor

pentru care vor opta – o agresivitate a limbajului, cînd se refereau la populația maghiară, care m-a înfricoșat. Exprimări de genul: „eu i-aș împușca pe toți”, „ce drepturi, domnule? Dacă vor să stea în România, să facă cum le spunem noi (...) Bine face d-l Pruteanu cînd se luptă ca să impună studierea geografiei & istoriei în limba română” nu ar trebui să existe, după părerea mea, în vocabularul celor ce vor participa la construirea noii României (care se vrea cît mai curînd acceptată și integrată în structurile europene).

De ce m-am adresat dumneavoastră și nu d-lui Vadim Tudor sau d-lui Funar? Ei bine, pentru că (poate ați și întuit din exemplele de mai sus) aceste manifestări se leagă de emisiunile dv. de pe programul național, de atitudinea pe care ați adoptat-o – de aprig apărător al limbii române, nedreptățind un număr considerabil de români maghiari.

Citind articolul d-lui Gabriel Andreescu, „Nationalismul radical ofensiv” (din nr. 51), am remarcat că acest tip de nationalism pe care, în opinia dumneavoastră, îl practicați, are ecouri mult mai puternice în rîndul populației, care, în admirația ei pentru cunoștințele dv. lingvistice și nu numai, adoptă odată cu acestea și viziunea dv. politică. Dacă tot sînteți mentorul lor în probleme de limbă, în care desigur aveți dreptate de ce nu ați avea dreptate și în cele de politică, pare a fi judecata. Venind din partea dv. care vă bucurați, după cum prea bine știți de o anumită popularitate, toate sînt acceptate mai ușor... inclusiv discursul naționalist pe care-l practicați, și că-

ruia v-aș sfătui umil să-i revizuiți implicațiile sociale. Credeți că noi, „românii”, trebuie să-i forțăm pe „ei”, maghiarii, să învețe limba română? Credeți că un etnic maghiar nu conștientizează importanța cunoașterii limbii oficiale dacă vrea să aibă șanse egale, oriunde pe teritoriul țării, cu ceilalți cetățeni? De ce atîta neîncredere, suspiciune?

V-am scris așadar pentru că doresc să cred că nu acesta este mesajul pe care vreți să-l transmiteți... Dar ce altceva ar putea însemna demersurile dv. împotriva Ordonanței de urgență nr. 36? Cum poți să fii (și) prieten cu cineva, dar în același timp să-i impui respectarea unor reguli pe care el nu le dorește?

Un lucru știu, egalitatea este premisa unei prietenii durabile, a unei bune conviețuirii... Stau lucrurile altfel în politică?

Cu respect,

Simona Manea
Suceava, 30 decembrie 1997* Scrisoare deschisă domnului
Ion Diaconescu
Mult stimat domnule
președinte,

În ultimul timp, se discută intens despre actuala situație politică din țară, atît în mass-media, cît și la nivelul partidelor sau al unor organizații civice. Așa cum este și normal, recente evoluții de pe scena politică preocupă în egală măsură pe toți cei care au așteptat și încă mai așteaptă o îmbunătățire a situației generale a țării. În mod firesc, sînt formulate opinii dintre cele mai diverse, dar printre ele se strecoară și atacuri perfide împotriva CDR și – în mod deosebit – a PNȚCD. Unii publiciști sau comentatori – chiar dintre cei la care nu ne-am fi așteptat – contestă viabilitatea partidelor istorice și rolul lor pozitiv în contextul actual al noastre vieți politice, avînd chiar neobrăzarea de a le considera „desuete” sau „anacronice”; aceasta, probabil, pentru motivul că – împreună – conducătorii acestor partide ar totaliza sute de ani de temniță comunistă... După dinșii, adevăratele partide care ar trebui să se scoată din mizeria în care se zbate cea mai mare parte a populației ar fi succesoarele partidului încropit din toate gunoarele societății, care s-au strîns în jurul nucleului de trădători aduși în țară de armata sovietică de ocupație!

Chiar și după dispariția figurii luminoase și tragice a Domnului

Corneliu Coposu, credem că în conducerea CDR există încă personalități de aceeași statură, care au făcut și vor mai face mult pentru progresul țării, pentru redresarea morală a societății noastre și pentru vindicarea nedreptăților din trecutul comunist.

Rîndurile pe care vi le adresăm ivoryrăsc din dorința și speranța noastră că aceste atacuri ignobile, politicianiste, îndreptate împotriva Convenției și a conducătorilor ei nu vă vor descuraja în lupta neobosită pe care ați dus-o toată viața – și o continuați – pentru dreptate și adevăr. Mai sperăm că aceste atacuri, mascate sub cuvinte mari despre reformă, interes național și chiar principii morale (!) nu vor reuși să mai înșele milioane de oameni simpli și cinști, care așteaptă de opt ani (de fapt, de zeci de ani) ieșirea din situația în care ne-a adus *ciuma roșie!*

Ați luptat încă din tinerețe pentru nobile idealuri naționale și poate Soarta ar fi trebuit să fie mai bună cu dumneavoastră. Chiar dacă a început formarea unei noi clase politice, destul de dorit ca tot dv. să fiți cel care stă în primele rînduri și să fiți exemplu pentru noua generație de oameni politici responsabili, chiar dacă prima parte a luptei pe care ați dus-o e legată de vechea Românie, pe care mulți ipochimeni o nesocotesc și cred că își pot promova doar măruntelul lor interes, ignorînd trecutul și încercînd să murdărească memoria celor fără ale căror sacrificii nu am fi nici măcar unde ne aflăm astăzi. Într-un fel, aveți ceea ce și-ar putea dori cel mai mult un patriot adevărat.

Nu putem încheia, revenind la situația politică dificilă ce durează de peste o lună, fără a ne exprima susținerea pentru refuzul conducerii CDR de a tolera șantajul politic lipsit de scrupule la care se pretează partenerii cu care ați pornit împreună la drum, după alegerile din noiembrie '96. A accepta pretențiile acestora ar echivala cu admiterea șantajului ca „metodă” în viața noastră politică, ar crea un precedent extrem de periculos. Chiar dacă un guvern minoritar va întîmpina destule obstacole și încercări, momentan nu vedem o alternativă viabilă. Vă dorim succes, dumneavoastră și colegilor din conducerea Convenției, în surmontarea dificultăților care vă stau în față.

Adrian Corduneanu
Alexandru Cărașu
Solidaritatea Universitară – Iași, 27
ianuarie 1998

PREȚURI LA ABONAMENTUL INTERNE

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenți, pensionari, fosti deținuți politici și veterani de război:

- Numai 12.000 lei pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (reducere 38%);
- Numai 9.500 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție (reducere 51%).

Acest program este subvenționat de Asociația Est-Libertés PRACTIC JUMĂTATE DIN EXEMPLARELE PRIMITE SINT GRATUITE.

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sint, de asemenea, cu reducere:

- 15.000 lei pe 3 luni (reducere 23%), cu expediere la domiciliu;
- 12.000 lei pe 3 luni (reducere 38%), cu ridicare de la redacție.

Cei interesați sint rugați să achite la sediul redacției (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: Revista „22”, cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, București. Adevărîțele (talon de pensie, adevărîțele școlare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Difuzare.

MĂRIRILE DE PREȚ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTUL DEJA ACHITAT

1998

10 – 16 februarie

RADU FILIPESCU

EUGEN URICARU

Posibil, probabil...

După cum am auzit, guvernele nu se fac și se desfac la televizor. Și, totuși, la televizor, în decursul încăierărilor mediatică se spun, pe lângă lungul șirag „de vorbe și de ipoteze”, și lucruri foarte importante care incită unul din talentele înăscute ale românilor (pe lângă cel al poeziei), anume acela de a crea scenarii.

O frază a premierului Victor Ciorbea m-a făcut să tresar: „*vom discuta și despre adevăratele cauze ale crizei!*”.

Premierul Victor Ciorbea este un om care se „repede”, dar care nu spune vorbe în vînt. Acela referențiat expresie „*veți minca reformă pe piine*” conține un adevăr dureros și este un mesaj cit se poate de limpede – românii spun că-și doresc reformă, dar nu sînt pe deplin conștienți de consecințele acesteia. O reformă adevărată și rapidă în România actuală va avea ca prim rezultat o scădere drastică a nivelului de trai, o scădere catastrofală, deoarece ea se exercită într-un climat de deteriorare naturală a condițiilor de supraviețuire generală. Cu toate acestea, nu este scăpare – reforma trebuie făcută. Și se va face chiar dacă „*vom minca reformă pe piine*”. Dar care sînt adevăratele cauze ale crizei de guvern, pe care toate implicațiile le știu prea bine și totuși sînt ascunse opiniei publice, fapt ce ar putea să genereze un carnaval politic în care nimic din ceea ce se vede nu este ceea ce pare.

Dacă ținem cont de cele afirmate de premier, dacă la aceasta adăugăm faptul că singurul punct al protocolului dintre cei doi membri ai coaliției care a fost făcut public, deci singurul important, este acela privind „ne-agresarea” părților, dacă ținem cont de apariția în România liberă așa, dintr-o dată, a acelui imens și zdrobitor dosar de presă privind dezmembrarea flotei, dacă ne mai amintim că președintele României la o înfîlțire cu conducerea poliției române a făcut trimitere directă la dosarele privind corupția și jaful economiei naționale, putem avea la dispoziție elemente suficiente pentru un scenariu. În acest scenariu, cauza adevărată a crizei de guvern nu este nici lungimea excesivă a ședințelor, nici ineficiența exercițiului de prim-ministru a domnului Victor Ciorbea, nici încetinirea reformei economice, nici promovarea unor „fleacuri” cum ar fi legile privind casele naționalizate, pămîntul etc. Toate aceste lucruri nu pot fi cauza adevărată a crizei de guvern pentru că ele sînt **cunoscute**. Cauza adevărată este de aflat. Și nu poate fi aflată decît dacă ieșim din cercul vicios al cauzelor aparente.

Am putea face observația că reforma nu poate să fie lipsită de o componentă reală și eficientă a corupției. Acest lucru se regăsește în inițiativa președintelui Constantinescu privind lupta anticorupție. Or, lupta anticorupție presupune fapte concrete ce țin de sfera justiției și a zonelor adiacente acesteia cum ar fi activitatea de combatere a crimei organizate și a corupției prin poliție ori atitudinea societății civile privind asanarea climatului social.

Corupția nu poate fi combătută cu vorbe, ci cu dosare. Așa ajungem la dosarele de cercetare penală privind infracțiuni majore din domeniul economiei naționale, cit și la fapte de corupție de dimensiuni mari. Aceste dosare se întocmesc fie de organele de cercetare ale organismului abilitat (poliție, procu-

ratură) fie de, atenție, Corpul de control al primului-ministru, atunci cînd este vorba de fapte ce intră în domeniul de activitate al executivului. Există aceste dosare? **Aceste dosare există.** Dovezi nu am, dar îmi aduc aminte, vorba poetului. Există încă din vremea perioadei Honcescu, există din perioada Stan și, cu siguranță, există dosare produse și după debarcarea domnului Valerian Stan. O debarcare ce, în mic, a repetat criza de guvern actuală. Atunci s-a cerut capul lui Valerian Stan. Și s-a dat. S-a dat pentru că miza pusă în joc de domnul Stan era prea mică, povestea cu casele a devenit caraghioasă – domnul Petre Roman stătea într-o casă de protocol, și într-o casă de protocol trebuia să stea și stă (bănuiesc) pentru că este președintele Senatului României. De rădăcinile se cere capul domnului Ciorbea. Se cere, aparent, pentru încetinea reformei și pentru incapacitatea managerială și pentru că... Se cere pentru orice. Această cerere este doar un pretext. De fapt se cere stoparea cercetării. Publicarea în *România liberă* a dosarului de presă privind dezastrul flotei este o confirmare a acestei ipoteze. Nervozitatea combatanților a crescut, spiritele s-au înălțat, gafele au început să curgă. Practic, ne putem afla în fața următoarei situații: dosarele care privesc membrii marcanți ai PD se pun la păstrare (dacă ele există, cite există și pe cine privesc – iată întrebări fără răspuns, dar după „bomba” din *România Liberă* avem posibilitatea să găsim și răspuns la aceste întrebări) și așa PD va susține guvernul în parlament. Dacă nu, lui Cartea pe care o joacă în această presupusă situație PD este clară și vine din înțelepciunea populară – nu așeza pe nimeni cu spatele la zid pentru că devine imprezvizibil. Altfel spus – dacă este să murim, murim cu Convenția de gît. Ceea ce este foarte posibil, și chiar probabil, dacă ținem cont de ultimele evoluții.

Și acum cîteva cuvinte despre „scirba” președintelui. Expresia a fost vestejită pe toate canalele mediatică de cei care se consideră „supraveghetorii ordinii de drept”. Omenește, exasperarea președintelui poate fi înțeleasă – a cerut o împăcare pentru a se prezenta la Forumul de la Davos, avînd atuurile stabilității politice în mîini, iar în absența sa „șoarecii joacă pe masă”. Să înțelegem că PNȚCD e decis să ajungă la o „noapte a cuțitelor lungi” cu partenerii săi de guvernare, trecînd peste propunerea de conciliere a președintelui? Probabil, deoarece domnul Vasile Lupu, parlamentar al PNȚCD, a găsit de cuviință să considere că „scirba” prezidențială poate privi chiar președintele. Să fie un reproș pentru compromisul pe care președintele l-a făcut noaptea la Cotroceni, pentru a salva stabilitatea? Posibil, probabil. Ce va urma? Fie schimbarea premierului, cu toate consecințele ce privesc moralitatea guvernării și în general a poliției, fie potopul. Potopul, adică un duș rece nu doar pentru capetele înfierbîntate, ci mai ales pentru cei care se luptă în aceste zile cu frigul. Ei se vor lupta cu prăbușirea leului, a investițiilor străine și cu timpul. Iar timpul – *horribile dictu* – nu mai are răbdare.

Oricum, victoria PD în această bătălie este o victorie à la Pirrus. Probabil, urmează prima variantă, pentru că **orice este posibil în politică**.

Un fost securist în delegația de negociatori a PD?

De ce această întrebare? Pentru că un personaj puțin cunoscut, aproape anonim, a avut o apariție surprinzătoare în ultima vreme.

La înfîlțirea de mediere politică, inițiată de președintele Constantinescu înainte de plecarea la Davos, pe lângă cîțiva reprezentanți din conducerea PD, a apărut în delegație și un personaj care nu are nici un fel de funcție de conducere în partid. Numele lui este **Mihai Darie** și, înainte de 1989, a fost securistul Spitalului Fundeni. Funcția respectivă presupunea sarcini de informare (contacte și strîngere de informații de la informatorii din spital), inclusiv ceea ce se numește „poliție politică”. În anul 1987, luna decembrie, în urma unui interviu acordat postului francez Antenne 2 și inițiativei de a organiza un referendum pe tema rămîinerii la conducere a lui N. Ceaușescu, am fost arestat de Securitate.

Pe linia presiunilor specifice care se făceau la data aceea asupra familiilor celor arestați din motive politice, soția mea, medic în serviciul de reanimare-chirurgie cardiacă, a fost convocată de tovarășul **Mihai Darie**, pentru a fi interogată la Seciul de cercetări penale. Deoarece se afla în timpul serviciului, soția mea a solicitat aprobarea șefei de servici, doctorița Teodora Petrița. Aceasta, cu un curaj extraordinar, a spus că nu își dă acordul, deoarece doctorița Daniela Filipescu este medic de gardă și nu are înlocuitor. Tovarășul **Mihai Darie** (în alte condiții o persoană politicoasă) a început să amenințe și, în cele din urmă, a obținut, tot prin amenințări, acordul directorului Spitalului Fundeni, prof. Oproiu, de a-și îndeplini misiunea.

În contextul crizei politice pe care o traversăm, se pune problema dacă o astfel de persoană cum este domnul **Mihai Darie** este compatibilă cu poziția de a negocia, cu deplină onestitate, interesele unui partid într-o înfîlțire de mare importanță chiar pentru întreaga societate românească. La prima vedere s-ar putea spune că e o problemă de morală. Cred însă că nu este doar afit, deoarece grupuri ale vechii Securități au în continuare structuri mafioate care funcționează pe baza unor legături și interese comune, structuri lipsite de transparență și neînregistrate oficial.

Dar ce motiv ar putea exista pentru implicarea într-un asemenea conflict a unor structuri ale fostei Securități? Conflictul între PD și PNȚCD a început la scurt timp după o remaniere guvernamentală în care nu s-a manifestat nici un conflict între partide, iar PD nu a contestat persoana primului-ministru. Ce s-a întîmplat de fapt între această remaniere și izbucnirea conflictului în coaliție? Un fapt cu care nu s-a făcut încă o legătură directă, dar care este fără îndoială foarte important, a fost punerea sub acuză de către Parchet, pentru activitatea din decembrie 1989, a generalilor Chițac și Stănculescu. Se știe că generalul Victor Atanasie Stănculescu a avut o poziție extrem de importantă în structura serviciilor de securitate înainte de decembrie '89.

Importanța foștilor ofițeri în rețeaua respectivă și amenințarea investigației privind activitatea lor puteau fi argumente suficiente de puternice pentru ca întreaga structură să se străduiască să submineze o coaliție politică care acționează împotriva lor. Prin cine ar putea fracțiuni din fosta Securitate să submineze această coaliție? Poate printr-un partid în care și-a găsit un loc de frunte un membru al structurii securiste ca

domnul **Mihai Darie**.

Suspiciunea poate fi întărită de faptul că poziția PD în această criză politică s-a dovedit distructivă. Solicitățile continuate ale PD nu au dat nici o garanție că ele ar putea înceta, dacă ar fi fost satisfăcute. Nu înseamnă că dacă ar fi fost schimbat prim-ministru, Victor Ciorbea, coaliția funcționa mai departe normal. Nu înseamnă că PD nu avea apoi alte condiții de pus. PD slăbește CDR, prin păstrarea dreptului de a condiționa (unii spun șantaj) oricînd coaliția cu orice pretenție ulterioară.

Explicațiile și discuțiile exprimate în public asupra crizei guvernamentale nu justifică amploarea conflictului din coaliția CDR, PD, UDMR și lipsa de perspectivă în rezolvarea lui. Și atunci nu ar putea să existe un conflict sau un joc subteran de interese sub aceste pretexte de suprafață?

Putem întări suspiciunea prin conținutul conflictului provocat în principal de membri ai Partidului Democrat. Conflictul este centrat de PD (după părerea mea, în mod artificial) asupra persoanei primului-ministru. Acuzățile PD-ului au avut cîteva caracteristici:

– Acuzățile aduse primului-ministru au mult prea puțină acoperire ca desfășurare și conținut. A existat acuzația potrivit căreia domnul Ciorbea nu a fost suficient de autoritar. Cînd a devenit autoritar, în conflictul provocat de ministrul Bănescu, a fost acuzat guvernul că nu face reformă. Cînd s-a prezentat un plan de reformă s-a cerut înlocuirea primului-ministru.

– Acuzățile legate de reformă sînt vagi și nu caută o rezolvare adevărată.

Varianta de activitate a guvernului pînă la ieșirea PD de la guvernare avea mai multe șanse pentru realizarea reformei decît oricare din cele viitoare. Cu toate greșelile sale, PNȚCD a încercat cîteva oferte constructive, în direcția solicitărilor Partidului Democrat, cum ar fi, între altele, și oferta postului de vicepreședinte al guvernului responsabil cu reforma. Răspunsul PD a fost din nou distructiv.

Cele precizate în acest articol sînt în mare parte supoziții. Sigură este doar apartenența d-lui **Mihai Darie** la fosta Securitate și actuala sa apartenență la conducerea PD. Colegii dînsului din partid vor trebui să judece faptele și să probeze că astfel de supoziții, ca cele expuse mai sus, nu sînt justificate. Viitorul ne va arăta dacă în PD va învinge „soluția constructivă”, pe care o susține numai în declarații sau va continua o politică de dezbinare a coaliției, cu un rezultat distructiv care va bloca calea spre reforma economică. Și, nu în ultimul rînd, va încerca să blocheze calea către aflarea adevărului.

Dăianu despre riscul de țară

PS

Ministrul de Finanțe a **pe scurt** declarat că riscul de țară stabilit de către o cunoscută agenție de *rating*, „Standard&Poor's”, este datorat evoluției economice, nu celei politice. Acest indicator, care aduce la cunoștința mediilor financiare internaționale cit de sigură este o investiție în țara noastră, va crește pînă în toamnă în cazul în care procesul de reformă dă rezultate. Daniel Dăianu estimează că principalele ținte ale reformei sînt disciplina financiară, controlul costurilor și restructurarea regiilor. În 1998, se vizează o inflație de 30-40% și un deficit bugetar de 3,6%.

ȘERBAN ORESCU

Pretenția PD de a controla activitatea legislativă a guvernului Ciorbea

Tratatul dintre CDR și PD privind faimosul protocol de colaborare – nu la guvernare, ci la legiferare – s-a încheiat.

Rămân, însă, la fel de valabile cel puțin două obiective:

1. Din motive de care nu ne ocupăm acum, PD dorește să fie și în opoziție (cu avantajele respective), și la cîrmă, sub raportul legiferării (cu avantajele respective, echivalînd cu un drept de veto asupra proiectelor de lege întocmite de guvern și încă ne reprezentate Parlamentului), o primă contradicție generînd o situație hibridă greu de conciliat cu dreptul constituțional.

2. Din motive de care iarăși nu ne ocupăm, cu toate că este un partid mijlociu și în scădere de popularitate (la circa 1/2 față de noiembrie 1996), sau poate tocmai de aceea, PD înțelege să profite maximal de poziția sa de arbitru în Parlament în raport cu un guvern minoritar, nu fără a fi conștient însă că răsturnarea cu concursul său a guvernului îi poate fi sieși fatală, ceea ce generează o altă situație hibridă.

Situația deopotrivă precară dar și dominantă (pentru moment) a PD se exprimă în ceea ce ar putea

fi caracterizat drept o strategie confuză (un obiectiv contracarînd pe celălalt și adeseori încălcînd cadrul constituțional existent).

Controlul legiferării pe care PD dorește să-l impună extraparlamentar prin intermediul protocolului recent încheiat cu CDR încalcă Constituția României (art. 73 al. 3) care prevede o singură destinație pentru un proiect de lege guvernamental: „transmiterea către una din Camere”. Se va putea spune că această prevedere nu se aplică unui proiect de lege nedefinitivat de guvern... Ba, să avem iertare, prelucrarea de către PD a proiectului nu are ca obiect o cîrmă, ci un text care, în opinia guvernului cel puțin, este perfect. Cu alte cuvinte art. 73 al.3 își găsește aplicarea! Pe de altă parte, nu cunoșc în lume un precedent ca un guvern să discute sistematic proiectele sale de lege cu un anumit partid din afara guvernului și să solicite acordul acestuia înainte de a-l prezenta Parlamentului! Dacă legiitorul constituțional ar fi admis acest privilegiu exorbitant ar fi spus-o expres. Un principiu de drept universal ne împiedică să introducem, mai ales în dreptul constituțional, întregiri pe care legiitorul a avut, desigur, motivele lui

să le evite. Cu atît mai mult – repetăm – cu cît e vorba de crearea unei situații privilegiate în favoarea unui partid. Pericolul ca acest partid ar putea răsturna guvernul lăsa indiferent pe omul de drept. Dacă acest protocol a fost semnat totuși fără a se cere în prealabil avizul Curții Constituționale, considerăm că guvernul se lasă antrenat dincolo de competențele sale constituționale.

Aceasta este o primă observație – juridică.

Se știe pe de altă parte cît caz face PD de voința sa de a accelera reforma. Or, prin avizarea prealabilă de către acest partid, numai de accelerare nu poate fi vorba. Un exemplu: Proiectul de lege avizat de PD ajunge la comisia de specialitate din Parlament. Ea are dreptul de a-l aduce modificări. Vor trebui și modificările supuse unei noi avizări de către PD? Foarte probabil. Avem de-a face în acest caz cu o prelungire substanțială a legiferării. O adevărată harababură față de care tărăgăneala de pînă acum imputată guvernului Ciorbea va fi floare la ureche.

În plus, se presupune că orice guvern trebuie să țină și la propria lui demnitate. Or, de ce fel de demnitate mai poate fi vorba cînd proiectele de lege vor fi susținute (poate chiar de primul-ministru) în fața unui partid din afara guvernului și făcute acceptabile acestuia înainte de a fi prezentate Parlamentului? Nu este acest procedeu umilitor pentru guvern și pentru țară ca atare? Toate acestea din dorința de a se evita alegerile anticipate și de a se asigura guvernului un minimum de stabilitate. Dorința în sine e laudabilă! Dar pînă unde se poate merge cu concesii? Nu se va fi depășit astfel limita acceptanței publice – ceea ce PD-ul ar putea să resimță de altfel la proximal sondaj de opinie? Dacă acesta îi va fi defavorabil s-ar putea să-l determine la o cale înțersă. Nu trebuie pierdută din vedere deci nici această posibilitate.

Statul se împrumută de la populație

Emisiunile de titluri de stat, numite și certificate de depozit, sînt o metodă prin care statul se împrumută pentru acoperirea deficitului bugetar. Ele sînt cumpărate de către persoane fizice sau juridice, iar statul se obligă să le rîscumpere la termenul și cu dobînda stabilită.

Lansarea la sfîrșitul lunii ianuarie 1998 a primei emisiuni de titluri de stat adresată persoanelor fizice a stîrnit un interes enorm în rîndul populației. Aceasta din urmă a fost fascinată de ideea unei investiții cu risc zero, dar cu o dobîndă interesantă (75%), care venea după altele eșecuri ale diverselor forme de economisire.

Tranziția de la noi le-a oferit românilor destule insatisfacții în domeniul economiilor personale. Jocurile de înțrăjutorare, precum și o serie de fonduri mutuale și de bănci au profitat de iluziile și credulitatea populației, înșelînd sute de mii de deponenți. În condițiile în care economiile importante de care dispuneau în 1989 au ajuns să nu mai reprezinte nimic, era de așteptat ca apariția unor posibilități de investiții foarte rentabile să-i electrizeze pe români. Din păcate, lipsa de educație în spiritul economiei de piață (firească în condițiile de la noi) a fost sancționată dur de „tunurile” escrocilor care au condus aceste afaceri. Pe acest fond a venit emisiunea de titluri de stat făcută de Ministerul de Finanțe.

Împrumutul făcut de către stat de la populație este, însă, reciproc avantajos. Pentru Ministerul de Finanțe, creditarea făcută în țară este, evident, preferabilă îndatorării externe, pentru că oferă o dobîndă reală și condiții net superioare celor din afară. În plus, valuta nu mai este scoasă din țară la returnarea creditului, iar banii respectivi rămîn permanenți în mediul economic românesc.

Titlurile de stat s-au mai emis pînă acum, dar ele erau adresate doar persoanelor juridice. Oferta lansată recent se adresează, exclusiv persoanelor

fizice. Momentul ales este legat de introducerea la 30 ianuarie a convertibilității de cont curent care crează pericolul unei puternice presiuni asupra cursului leu-dolar. În condițiile dobînzilor bancare real-negative și ale crizei de încredere în fondurile mutuale, în mod cert, micul investitor român s-ar fi îndreptat către dolar. Cum pericolul prăbușirii leului venea tocmai din partea populației, s-a urmărit absorbirea leilor de la aceasta. Totodată, erau forțate și băncile – datorită concurenței statului – să contribuie la acest efort ridicînd dobînzile la depozite. A mai existat încă un argument. Actualul ministru de Finanțe, Daniel Dăianu, a criticat, la momentul aprobării lor, indexările și acordarea de al-13-lea salariu, iar acum i s-a ivit ocazia absorbției de pe piață a potențialului inflaționist reprezentat de surplusul de lichidități.

Dobînda oferită persoanelor fizice la acest împrumut al statului este mai mică decît la titlurile de stat adresate persoanelor juridice și cu mult mai redusă decît în cazul unui credit de pe piața internațională. În plus, deteriorarea condițiilor de pe piețele externe (datorată crizei asiatice) a înăspriț posibilitatea de a obține împrumuturile din exterior. Acest lucru venea tocmai în momentul în care Ministerul de Finanțe ar fi dorit o restructurare a datoriei externe, în sensul obținerii unei scadențe mai îndepărtate.

Finanțele românești se află acum într-un moment greu. Deficitul bugetar trebuie redus, în condițiile în care restrîngerea activității economice duce și la reducerea veniturilor statului. Un deficit bugetar inferior celui din 1997 – cum și-a propus guvernul – necesită găsirea de noi surse de alimentare, în condițiile în care populația percepe fiscalitatea ca fiind excesivă. Dorința unui deficit bugetar redus a dus la introducerea de noi impozite (ca preambul la viitorul impozit pe venitul global) și la creșterea TVA. Tot aici se încadrează și emisiunile de titluri de stat din această lună, adresate fie persoanelor fizice fie celor juridice.

Suma de 100 de miliarde de lei obți-

nută prin oferta de titluri de stat de la populație nu este foarte mare (cca 11 milioane dolari), dar, după cum am spus, altele au fost avantajele acestor operațiuni. Pregătita neașteptat de bine, emisiunea a constat în scoaterea la vînzare a 100.000 de titluri de stat cu o valoare nominală de 1 milion de lei. Oferta s-a făcut prin agențiile CEC și a constat în titluri emise pe numele cumpărătorului, pentru a se evita comercializarea lor. Dobînda este de 75% pe an iar scadența la trei luni. Așadar, dobînda efectivă pentru cele trei luni este de 18,75%, superioară, deci, ratei inflației prognozate pentru primul trimestru al anului (aproximativ 15%).

Interesul populației pentru oferta statului a depășit orice așteptări, 89% dintre ele fiind deja vîndute pe 29 ianuarie 1998. Ideea garanției de stat, precum și dobînda mai mare decît cea oferită de bănci au atras investitorii ca un magnet. Succesul „de public” va determina mai mult ca sigur guvernul să lanseze noi emisiuni. O posibilă ocazie pentru aceasta ar putea fi scadența titlurilor vîndute la sfîrșitul lui ianuarie, cînd probabil se vor propune noi titluri în schimbul celor vechi.

Pentru economie efectele acestei emisiuni au fost diversificate. Piața valutară a stat „cuminte”, neînregistrînd salturi, deși era liberalizată. În schimb, dobînzile la bănci au înregistrat o creștere generală de 10-15%. Acestea din urmă sînt, însă, afectate de retragerile făcute de către populație pentru cumpărarea titlurilor de stat, precum și de

nevoia de a crește dobînzile pentru a-și păstra clienții în aceste condiții. Băncile au avut un an destul de prost în 1997 ca rezultat al stagnării economice și scumpirii creditului și, deci, nu-și pot permite dobînzii prea mari și anul acesta.

De fapt, 1998 se anunță un an greu și pentru bănci, și pentru Ministerul de Finanțe. O creștere zero este ceea mai optimistă prognoză, așadar, piața creditelor este posibil să sufere în continuare de lipsa clienților. În același timp, oricînd se pot înregistra derapaje ale inflației, care și așa este superioară nivelului dobînzilor și ar îndepărta populația de la ghișeele băncilor.

Deficitul de 3,6-4% pe care și l-a propus guvernul pentru 1998 este realist, dar destul de greu de obținut. Presiunile asupra bugetului sînt mari. Anul acesta vin noi scadențe ale împrumuturilor externe, se vor face compensării pentru disponibilizații, subvențiile nu vor fi tăiate în totalitate etc. În plus, este posibil ca veniturile bugetare să fie mai mici decît cele prognozate, datorită stagnării economice. Deci guvernul trebuie să întreprindă neapărat reforma pentru ca economia să poată permite un buget mai bun în 1999. Productivitatea și, în consecință, profiturile întreprinderilor (din care se alimentează bugetul) nu pot crește atît timp cît structurile lor de producție și managementul nu se restructurează pentru a fi competitive pe piață.

Dan Hera

UE se implică în dezvoltarea administrației locale

Conferința de presă a Delegației Comisiei Europene la București din 4 ianuarie 1998 a marcat încheierea procesului de selecționare a beneficiarilor fondului FIDEL, un program comun al UE și al Guvernului României – la care mai participă Camera de Comerț și Industrie, sindicate și organizații patronale – și care are în vedere susținerea dezvoltării locale. Finanțarea oferită este între 20.000 și 100.000 ECU pentru fiecare proiect, dar este obligatorie o coparticipare locală de pînă la 40% din suma totală.

Programul FIDEL urmărește să ajute acele inițiative care au un impact puternic asupra economiei locale. Cea mai mare parte a finanțării au fost obținute de către centrele de dezvoltare a afacerilor.

Alte domenii către care s-a îndreptat o bună parte a fondurilor au fost întreprinderile de prelucrare a produselor naturale, transferul de tehnologie și serviciile către agricultură.

Inițiativa FIDEL a găsit un ecou puternic la nivel local, cererile de finanțare depășind de aproape 10 ori oferta, destinată unui număr de 64 de proiecte. Programul este un model de management și de susținere a întreprinderilor mici și mijlocii. După încheierea lui, aceste întreprinderi trebuie să se susțină singure, iar Guvernul să poată dezvolta la rîndul lui astfel de inițiative.

PS
pe scurt

Scrisoare deschisă

**D-lui Mircea Gheordunescu director adjunct al SRI,
D-lui Dorin Marian consilier pentru probleme de securitate al președintelui României**

Domnule Mircea Gheordunescu,
Domnule Dorin Marian,

Nu v-aș fi adresat această scrisoare dacă nu aș fi avut încredere în cele două personalități ale societății civile desemnate de președintele Emil Constantinescu în funcții de crucială responsabilitate ale statului de drept. Chiar dacă până în noiembrie 1996 aș fi trăit o experiență asemănătoare, nici nu mi-ar fi trecut prin minte să mă adresez predecesorilor dumneavoastră. Până la proba contrarie, am convingerea că, în România, au venit în sfârșit la putere oameni similari nouă, cetățenilor obișnuiți, care sînt în continuare sensibili și țin cont de semnalele primite din partea societății civile, intelectualității și presei. Sper ca semnalul meu de alarmă să vă pună pe gânduri. Dar să explic motivația care m-a împins să scriu rîndurile de față.

Am fost surprins să primesc într-o seară un telefon de la domnul Cristian Troncotă, care îmi adresa invitația de a participa în ziua de 22 ianuarie 1998, la o întîlnire cu studenții Institutului Național de Informații (INI). Am publicat, de-a lungul anilor, în *Sfera Politicii* analize despre serviciile occidentale de *intelligence*, polițiile politice represive ale statelor totalitare sau autoritare, iar recent am editat un număr special al revistei *Sfera Politicii*, intitulat „Serviciile secrete”, fără ca, pînă acum, să stîrnim interesul explicat al unui astfel de public. Auzisem de-a lungul anilor, de la ziariști, precum și de la ofițeri de informații, relatări nu tocmai încurajatoare despre calitatea unora dintre cadrele didactice care predau la INI. Unii profesori erau intim asociați cu foști stîlpi ai vechii puteri, oameni animați de resentimente antidemocratice împotriva fostelor partide istorice și a liderilor aleși în noiembrie 1996. Era o mare necunoscută aceea de a ști ce fel de atitudine și mentalități pot transmite astfel de oameni unor viitori membri ai tuturor serviciilor de informații ale României, care ar trebui să fie un corp de elită, ca în fiecare stat care se respectă. Prin urmare, aveam îndoilei cu privire la oportunitatea acceptării invitației. Ca întotdeauna cînd am îndoilei, și în această împrejurare m-am sfătuit cu prietenii și foști studenți de-ai mei de la științe politice. Ei m-au încurajat să accept invitația, iar cel mai puternic argument era că trebuie să-mi verific puterea teoriilor nu numai în fața unui public în mod natural favorabil lor. Prin urmare, m-am dus.

La întîlnire ar fi trebuit să particip și dumneavoastră, domnule Mircea Gheordunescu, dar ni s-a spus că erați plecat cu probleme urgente în provincie. Oricum, așa am aflat că dumneavoastră răspundeți din partea SRI de INI. Am fost trei invitați, Ion Cristoiu, Mihai Pelin și cu mine, care am vorbit în această ordine, în fața unui amfiteatru plin. Ion Cristoiu a vorbit despre legătura servicii-presă, Mihai Pelin despre cazul Pacea, iar eu ar fi trebuit să vorbesc despre raportul dintre serviciile de informații și societatea civilă. Cum eram ultimul vorbitor, a trebuit să fiu supus suplicului de a-i asculta pe niște antevorbitori cu care este greu să mă întîlnesc în mediile de intelectuali critici, universitare sau ale diasporei. Ion Cristoiu își expunea în cel mai pur stil populist viziunea cîinică și deformată cu privire la comunism și fosta Securitate; Mihai Pelin își relua ipotezele cu privire la motivațiile defecțiunii lui Pacea, promovînd o periculoasă atitudine autohtonisto-autarhică, în care, referindu-se la fosta Securitate; se întreba „ce ne trebuia nouă să ne băgăm în lupta asta dintre ruși și americani?” Am renunțat de a mai vorbi despre societatea civilă, pentru că mi se părea esențial să combat măcar unele din ideile care le erau inculcate acestor tineri.

Cum Mihai Pelin tot insistă asupra faptului că el nu a încercat „precum alții” să facă din Pacea un erou, m-am simțit obligat să reiau o parte din tezele

mele, expuse în eseu „Anatomia și fiziologia trădării. Între Iliescu și Pacea”, publicat în *Sfera Politicii*, nr. 48. Comunismul a fost un regim de două ori ilegal: o dată față de națiunile pe care le-a subjugat, împotriva voinței lor, distrugîndu-le elitele, tradițiile, societățile; și a doua oară față de valorile democrațiilor liberale. Cine susține azi tezele revizioniste cu privire la caracterul patriotic al instituțiilor represive (Securitate, miliție, procuratură, justiție, armată, partid, etc.), care ar fi apărut interesul național, comite o mistificare. Ele nu apărău decît regimul comunist ilegal, partidul și pe dictator. Trebuie de aceea să reluăm în discuție, să-i reabilităm pe toți cei condamnați de comuniști ca trădători de țară (Maniu, Mihalache, Brătianu, Coposu, Diaconescu, și mulți alții). Chiar cei care i-au ajutat pe americani, cum au fost Pacea și Răceanu, au contribuit la lupta democrațiilor liberale împotriva celor care ne-au distrus națiunile și ne-au ținut în sclavie ideologică. Este vorba de chestiuni esențiale, care implică valorile morale care stau la baza regimurilor politice, legitimitatea acestora, continuitatea și discontinuitatea dintre regimuri opuse, responsabilitatea celor care le-au slujit, revoluția anticomunistă, dreptul conștiințelor, etc.

● Singurul institut de învățămînt superior care pregătește specialiști în domeniul muncii de informații
● Atmosfera din Institutul Național de Informații este virulent naționalist și antioccidentală ● Aici se face elogiul Securității ● Cadre didactice - prietenii ai „României Mari”, ai lui Gheorghe Funar, Ion Iliescu și Virgil Măgureanu

Reacția studenților de la INI, încurajați de unii dintre profesori, a fost una de un virulent naționalism, antioccidentalism și, mai ales, antiamericanism; unii au făcut elogiul fostei Securități, care cîic ar fi fost „patriotică”, a lucrat „pentru interesul național”, a făcut și „lucruri bune”. Ion Cristoiu a intuit de unde bate vîntul populist, adăugînd că nu este sigur că democrația este cea mai bună, iar comunismul a fost cel mai rău, iar studenții aplaudau astfel de intervenții. Existau între studenți și chipuri aprobatoare față de ceea ce eu afirmam, însă se vedea că nu aveau curajul să exprime alte gânduri decît dogmele care li se bagă în cap cu privire la patriotismul serviciilor, indiferent de regimul politic. Ca și cum interesul național ar fi o realitate transcendentă, neafectată de istorie și politică. Studenții m-au întrebat uimiți dacă eu chiar afirm că nu este o identitate între interesul națiunilor și interesul statelor. Normal, le-am răspuns, de multe ori este chiar o contradicție, altminteri nu s-ar produce revoluțiile.

Îmi dau seama că o bună parte dintre studenții acestei instituții sînt odrasle ale unor oameni care au lucrat în fosta Securitate, miliție, armată, etc., că le este greu să accepte altceva decît au învățat în familie sau la INI, mai ales faptul că părinții sau rudele lor au greșit, că nu erau bine plasați în istorie și morală, că atingeau niște rîni dureroase, dar aceste instituții erau represive, ele nu au apărut niciodată interesele națiunii, ci numai ale statului comunist. Nu vreau să pun în cauză vina individuală a respectivilor indivizi (exceptînd cazurile în care au comis crime), ci tocmai caracterul malefic al regimului care i-a silit să-l servească. În afara celor care au fost călăi și ucigași, toți am fost victimele (și complicitii impliciți) ai comunismului. Nu pot fi for-

mați viitori membri ai unor servicii de *intelligence*, fidele valorilor democrației liberale și capitalismului economic (pentru că pe acest drum s-a înscris România), care să creadă că datoria lor este să servească orice fel de regim politic, indiferent că este unul totalitar sau democratic, avînd în același timp „acoperirea” că servesc interesele naționale. Cum este posibil ca unii dintre acești tineri să se manifeste într-un mod primitiv antioccidental și anti-american, în linie directă cu ideologia fostei Securități, cînd România vrea cu disperare să se integreze în primul rînd în lumea valorilor occidentale europene și americane? Abia o astfel de atitudine mi se pare împotriva intereselor naționale ale națiunii române, care, de cînd a avut un stat modern, nu a făcut altceva decît să încerce a ieși din cercul geo-politic oriental și a intra în Occident, căruia îi aparține cultural și valoric.

După tot ceea ce am văzut și auzit la INI cu acel prilej, am serioase îndoilei cu privire la calitatea educației democratice de acolo. Am auzit pînă acum discuții parlamentare cu privire la controlul serviciilor de informații, dar nimic cu privire la controlul democratic și de conținut asupra singurului institut de învățămînt superior care pregătește în mod explicit specialiști din domeniul muncii de informații. Ar trebui comparată programa de învățămînt cu cea a unor institute similare din lumea democratică, ar trebui să fie în mod responsabil trecute în revistă cadrele didactice titulare și asociate (nu putem avea încredere în cei care s-au compromis în trecut sau chiar au luat poziții împotriva actualelor forțe democratice ale coaliției; cadre didactice care sînt prietenii „României Mari”, ai lui Gheorghe Funar, Ion Iliescu și Virgil Măgureanu sînt o garanție că există în permanență riscul de a avea în servicii sprijinitori convinși ai unor formule nedemocratice sau chiar antidemocratice). Desigur, faptul că unii dintre studenții și profesorii de acolo au dorit să invite și pe altcineva decît pe cei care le încurajează prejudecățile, este un semn că a început și acolo să se petreacă o transformare. La sfîrșit, în mod absolut discret, am fost întrebat dacă nu vreau să predau acolo un curs de știință politică. Mi-ar fi greu să revin într-o astfel de atmosferă de ostilitate. Nu cred că studenții de la informații sînt pregătiți să înțeleagă un curs de teoria și practica democrației, în condițiile resentimentului față de valorile și țările democratice occidentale. Poate că a venit vremea ca factorii responsabili să-și pună anumite întrebări privind influențele suferite de studenții de la INI.

Sper că veți înțelege această misivă tocmai în spiritul relației dintre societatea civilă și puterea politică.

Dan Pavel

Noi miniștri

În conferința de presă din 6 februarie, primul-ministru, Victor Ciorbea, i-a prezentat pe cei cinci miniștri propuși pentru ocuparea portofoliilor rămase libere după retragerea din cabinet a miniștrilor Partidului Democrat. Ei sînt: Constantin Dudu Ionescu (PNȚCD) la Ministerul Apărării Naționale; Ion Avram Mureșan (PNȚCD), ministru pentru Relația cu Parlamentul; Romica Tomescu (PNȚCD) la Ministerul Apelelor, Pădurilor și Protecției Mediului; Anton Ionescu (PNL) la Ministerul Transporturilor; Horia Ene (Alternativa României) la Ministerul Cercetării și Tehnologiei; Sorin Stănescu (PNL), secretar de Stat cu rang de ministru, la Ministerul Apărării Naționale. Candidații vor fi prezentați în această săptămîna Parlamentului, pentru a fi validați.

PS
pe scurt

DAN CĂPĂȚINĂ,

consilier personal pentru reformă și dezvoltare al președintelui

„De la Washington la Davos via Moscova“

- Interviu realizat de Gabriela Adameșteanu -

Ce semnificație are intrarea companiei Lukoil pe piața economică a petrolului?

Am putea să vorbim de o intrare în normalitate. Dacă ne-am hotărât să ne privatizăm și să vindem unele obiective economice (care nu aparțin domeniului strategic al țării), trebuie să acceptăm că pot apărea capitaluri interesante pentru România de pe tot globul. Cu atât mai mult dintr-o țară cu un mare potențial economic care ne este, geografic vorbind, foarte apropiată. Sigur că, dintr-o perspectivă istorică, n-avem cum să nu ne amintim cum, cu ajutorul „sovromurilor”, au fost scătuite importante rezerve minerale ale țării noastre. Acum, însă, Federația Rusă a pășit și ea pe calea reformei. Fără a dori să generalizez pentru întreaga Rusie, pot afirma că cine vizitează astăzi Moscova este mirat de schimbările peisajului, de imaginea omului de pe stradă, în special a tineretului, de multitudinea reclamelor, de reprezentanțele marilor companii internaționale, inclusiv de informațiile pe care le poți surprinde la televiziune sau în revistele de specialitate despre tranzacțiile economice realizate aici.

Personal, am avut contacte cu reprezentanții companiei Lukoil și am putut să constat modul profesionist în care se face prezentarea obiectivului afacerilor. De fapt, după aprecierile experților și cunoscătorilor în materie din industria petrolului, această companie este considerată în momentul de față ca fiind situată pe locul trei în clasamentul mondial al companiilor petroliere, fiind prezentă și în țări ca: Azerbaidjan, Kazahstan, țări din Orientul Mijlociu și Europa. De altfel, este vorba aici de Lukoil International, o companie care se ocupă de producția, prelucrarea și distribuția petrolului din întreaga lume; aproape un sfert din capitalul ei aparține unor firme americane. Compania și-a exprimat cu această ocazie intenția de a se implica nu numai în rafinarea petrolului din România, ci și în alte activități legate de protecția mediului sau în producția echipamentelor de foraj românești. În același timp, am constatat, în urma discuțiilor purtate cu ministrul Colaborării Economice Internaționale, că există o disponibilitate pentru revigorarea comerțului între cele două țări. În acest domeniu, balanța noastră comercială este total dezavantajată. Noi importăm materii prime, în primul rând gaze, și nu mai reușim să exportăm nimic pe piața Federației Ruse. Am pierdut piețe tradiționale (industria textilă, industria mobilă, a produselor alimentare, echipamente de foraj și multe alte produse). Cred că este momentul ca la nivelul guvernului să se gândească o strategie coerentă de dezvoltare a comerțului cu fostele țări socialiste.

Avantajele vânzării rafinării Petrotel

Care va fi impactul economic pe care-l prevezi prin preluarea rafinării Petrotel?

Primul efect vizibil va fi acela că rafinăriile va fi repuse în funcțiune într-un termen relativ scurt, cu o îmbunătățire a tehnologiei de fabricație, și că acestea va readuce la locul de muncă oamenii disponibilizați.

Acesta era traseul normal? Sau este o dovadă că rafinăriile Petrotel n-ar fi trebuit să fie pe lista întreprinderilor închise de guvernul Ciurbea?

Eu cred că lucrurile au parcurs traseul normal. Tehnologia de rafinare era învechită, costurile de producție erau mari, prețul de fabricație al benzinei era peste cel obținut în rafinării moderne din Europa, și ca atare întreprinderea avea pierderi. Contractul prevede o infuzie de capital încă din momentul semnării actului de preluare a pachetului majoritar, iar acest capital va fi folosit pentru re tehnologizarea fabricației. Nu va mai fi necesar ca România să asigure importul de țiței pentru funcționarea acestei capacități, acesta intrând în sarcina noilor proprietari. În ceea ce privește distribuția produselor, se va dezvolta o reală concurență între rafinării. La nivelul omului obișnuit, asta poate să însemne o ieftinire a benzinei.

Poate să însemne și o șansă în plus pentru „drumul petrolului”? Există comentatori, între care și domnul Șerban Orescu, în revista „22”, care nu dau nici o șansă României.

Există oameni politici care în declarații publice afirmă că n-ar trebui să ne implicăm altfel de puternic în această acțiune, pentru că oricum acest petrol va exista și el va trebui să fie transportat pe toate căile posibile, inclusiv prin România. Nu este nici pe depar-

te o afirmație corectă, întrucât în primii 15 ani cantitatea de petrol extrasă anual va fi în jur de 50-60 milioane de tone. Or, prin intervenția Turciei, de exemplu, în această ecuație prin monitorizarea traficului în strâmtoarele Bosfor și Dardanele s-ar putea prelua o bună parte din această cantitate. Dacă ne mai gândim și la alte trasee existente, se vede că există șansa ca să nu rămână, într-o primă etapă, cantități disponibile de petrol. Doar în perspectiva anilor 2015-2020, când probabil alte generații vor beneficia de aceste avantaje, cantitatea de petrol disponibilă va fi mai mare. În ultimă instanță, nu vor hotărâ criteriile politice, ci prețul pe care fiecare-l va oferi la terminalele de petrol de pe coasta de est a Mării Negre. Noi vom avea succes de cauză dacă vom reuși să promovăm proiectul de creare a acestei conducte prin România și vom obține un preț de transport scăzut. Cred că depinde de noi și de țările implicate în acest proiect de a trece cât mai repede la execuția propriu-zisă a acestor conducte, pentru a putea prelua acest petrol la prețuri convenabile. Prezența Lukoil-ului este un argument în plus pentru susținerea proiectelor noastre. În fond, și pentru Federația Rusă va fi avantajos să aibă la poarta rafinării un petrol mai ieftin, pe o cale mai scurtă. Deci, ei vor trebui să susțină ca o parte din acest petrol să vină pe ruta Novorosiisk-Constanța.

Un posibil drum al petrolului

Discuția despre această rută este foarte recentă la noi și nu este veche nici pe plan mondial. Când a părut posibilă această rută?

Totul a început cu ocazia vizitei mele întreprinse în Statele Unite cu ocazia Conferinței mondiale a traseelor caspice, din noiembrie 1996, la Washington. În materialele supuse discuției analiștilor și șefilor de companii și de guverne nu exista o rută românească. Pe harta zonei, portul Constanța nu era nici măcar marcat. În intervenția avută am încercat să aduc argumente pentru varianta noastră, arătând că există deja o infrastructură creată, care poate fi ușor extinsă și conectată la rețelele europene de conducte, că avem o piață internă și a țărilor limitrofe, substanțială pentru absorbția unei cantități importante de petrol, precum și o tradiție solidă în extracția, transportul și prelucrarea petrolului. Să nu uităm că țara noastră a fost prima producătoare de petrol din Europa, la începutul acestui secol, iar în perioada interbelică noi eram cei mai mari producători de petrol din Europa.

Unele comentarii ulterioare în ziare de prestigiu ca *Financial Times* sau *Journal of Commerce* ne-au fost favorabile: „La o conferință care a avut loc la Washington luna trecută referitoare la regiunea Caspică, oficialii români au creat o adevărată senzație și aproape au atras toată atenția cu noile lor propuneri de tranzit în ceea ce privește cel mai contestat zăcămint de petrol al lumii. Soluția oferită: transportați-l prin România (...). Majoritatea analiștilor sînt surprinși de argumentele României. Dar se pare că ele sînt luate destul de serios în considerație”.

A urmat o altă acțiune, la celălalt capăt al coridorului, în țările producătoare de petrol din zona Caspică, unde am încercat să convingem oficialitățile locale și consorțiile internaționale implicate în producția petrolului din Kazahstan, Azerbaidjan și Turkmenistan. Sigur, nu putem să nu recunoaștem că plasarea noastră în ceasul al doisprezecelea în definitivarea viitoarelor rute nu ne dă o certitudine asupra rezultatului final al

demersurilor noastre. Analizele aproape că erau încheiate. Se repetă puțin ceea ce am pățit cu intrarea noastră în structurile euro-atlantice. Noi venim mereu în ultimul moment și-i încurcăm pe analiștii care și-au terminat socotelile și sînt puși în fața unei neplăcute situații de a-și relua unele calcule pentru a vedea în ce măsură ceea ce spunem noi este cu adevărat interesant. Consorțiile internaționale au privit cu destul scepticism propunerea noastră. Pe de altă parte, cu ocazia acestor vizite am putut să constat că, la nivelul specialiștilor din țările caspice, România se bucură de aprecieri foarte bune. Există oameni care au învățat în România și care, ajungînd acum în posturi de conducere din aceste țări, reprezintă un capital uman pe care ar trebui să-l folosim mai bine, pentru că, în orice decizie, relația interumană are și ea un cuvînt de spus.

În momentul de față, aceste țări sînt sărace. Ele vor deveni, probabil, cîndva, bogate. Politica lor de atragere a investitorilor străini constă în concesionarea cîmpurilor petroliere, de gaze, a amplasamentelor pentru construirea unor hoteluri, silozuri, căi ferate sau drumuri celor care sînt dispuși să investească, urmînd ca ei să-și recupereze investiția și să obțină profit prin exploatarea acestor obiective pe un număr de ani. Noi încercăm să găsim acum modalitățile prin care putem pătrunde pe aceste piețe. Cred că sprijinul unor bănci, din interior și din exterior, este singura soluție pentru a putea să venim cu oferte interesante pentru aceste țări. Presupun că am atins momentul în care nu trebuie să gîndim evoluția economică doar într-un mod pasiv: „Iată ce avem de oferit, veniți și cumpărați, veniți și investiți capital în România”. Cred, păstrînd proporțiile și neimplicîndu-ne în proiecte foarte mari, că putem să ieșim cu capital românesc, eventual într-o sindicalizare de credite cu bănci străine, pe piețe care ne sînt disponibile.

Ați făcut parte, alături de ministrul Finanțelor și cel al Reformei, din delegația care l-a însoțit pe președintele la Davos. Care este semnificația întîlnirilor periodice de la Davos?

Davos-ul reprezintă un eveniment unic în lumea politică, economică și financiară. Densitatea de președinți de state, de reprezentanți ai guvernelor, ai organismelor financiare internaționale, ai marilor companii internaționale, este cu mult peste tot ce se observă în alte întîlniri de acest tip: Țările din fostul sistem socialist au început să fie invitate la Davos numai după evenimentele din '89. Există o percepție puțin deformată a celor care nu au participat vreodată la aceste întîlniri asupra rezultatelor obținute. La Davos nu se semnează contracte ori acorduri. Sînt întîlniri informale între cei care decid politic și cei care decid în plan economic. Rezultatele se văd în timp. Este important să participi, este de rău augur să nu fii invitat sau să nu poți să ai aceste contacte. Oamenii își schimbă ideile și informațiile atît în ședințe și sesiuni plenare, cît și pe culoarele Forumului. Multe din opiniile preconceptuate se pot schimba în urma acestor contacte. Deci, cine credea că ne întorcem de la Davos cu un acord al FMI, sau cu niște contracte de investiții în România, greșete, pentru că nu acesta este scopul acestui Forum. România și-a prezentat opțiunile sale economice, dar toate discuțiile purtate au început invariabil cu aceeași întrebare: „Ce se întîmplă cu Guvernul României? Sînteți dumneavoastră, domnule președinte, garantul continuității reformei în România? Și dacă da, aveți suficiente instrumente pentru a fi un garant real?”. Nu trebuie să ne ascundem după degete, să vorbim în termeni generali, pentru că acolo se vorbește foarte documentat, cei care pun întrebările cunosc foarte bine situația din fiecare țară și răspunsurile trebuie să fie la obiect. Cu toții eram sub această presiune: între ceea ce doream să reprezentăm și ceea ce ni se părea în mod logic să spunem despre continuarea reformei în România și evenimentele care se petreceau simultan în țară și care infirmau afirmațiile noastre.

Simpla prezență la un astfel de Forum îți schimbă puțin optica. Privit de la nivelul unor discuții purtate cu cei care decid soarta politică și economică a lumii și care au un mare nivel de seriozitate și rigurozitate, evenimentele politice care se desfășurau în țară căpătau niște dimensiuni destul de modeste. Și aproape ilogice.

MIRCEA CIUMARA, ministru de stat, ministrul Industriei și Comerțului

„Scăderea activității economice – favorabilă restructurării“

–Interviu realizat de Iulian Anghel–

Ce s-a schimbat după numirea în fruntea ministerului Industriei?

Dacă la Finanțe lucrăm cu bani, la modul „impersonal” – fără a avea de-a face cu cei din spatele sumelor manevrate –, aici contactele umane sînt mult mai intense: cu lideri de sindicat, cu directori de întreprinderi... În noua muncă nu mai am misiunea să „veghez” la echilibrul bugetar. Trebuie să fiu atent la nevoile domeniului de activitate industrială. Dacă, pînă acum spuneam „nu” la cheltuieli, de acum încolo trebuie să le solicit eu... O altă problemă pe care o am este restructurarea regiilor. E vorba de toate regiile industriale: asta înseamnă dialog între ministru și sindicate, directori etc.

Restructurare și legea regiilor

În schița programului economic pe '98 prezentat de premier acum trei săptămîni, sînt cîteva puncte care vă privesc direct: accelerarea reformei în întreprinderi, restructurarea și privatizarea lor. Care este stadiul lor?

Sîntem într-un stadiu destul de avansat. În materie de regii autonome, mai sînt cîteva pași importanți de făcut: unul este transformarea juridică din regie în societate comercială sau societate națională. Ordonanța 30/97 prevedea că ele se restructurează prin hotărîre de guvern. În decembrie, Parlamentul a schimbat ordonanța și a hotărît ca restructurarea să se facă prin lege. Eu nu doresc să ocolesc Parlamentul, însă procedura parlamentară este lungă (la industrie sînt vreo șapte regii, vreo optsprezece la transporturi, vreo opt la comunicații) și dacă ai arunca acum în Parlament un pachet de legi pentru restructurarea a 20-30 de regii, durează luni de zile, poate chiar ani. De aceea, noi am cerut Parlamentului ca ele să se facă prin hotărîre de guvern, sper să se aprobe.

Există, apoi, tentația unor șefi de regii care vor, chiar dacă regia se transformă în societate comercială, să rămînă în continuare șefi, să-și mențină o structură de monopol, care, practic, frînează posibilitățile de a genera concurență în domeniu. Sînt și domenii în care firma românească intră în conflict cu firme internaționale puternice, iar un anumit monopol pe piața internă este indispensabil pentru a se putea concura pe piața externă. Procesul de restructurare trebuie, așadar, văzut de la caz la caz. În clipa în care am ajuns într-un stadiu privatizabil al unei întreprinderi, operațiunea asta o preia FPS.

Cum s-a ajuns la modificarea în parlament a ordonanței privind restructurarea regiilor?

Propunerea a existat în comisia de industrie a Camerei Deputaților. Deși a fost respinsă acolo, a fost reiterată în plenul Camerei. Plenul Parlamentului a acceptat acest amendament. Însă repet, singurul lucru care mă deranjează este pierderea de timp, datorată procedurilor parlamentare lungi.

Din discuțiile pe care le-am avut cu unii parlamentari, ei au înțeles blocajul pe care această procedură legislativă îl generează și faptul că economia românească suportă de ani de zile aceste regii. Ministerul de Finanțe nu mai suportă să plătească arierate, o formă mascată de a da subvenții unor întreprinderi.

Care sînt cele patru regii de la industrie care vor fi restructurate?

Renel, Romgaz, Regia Huilei, din Petroșani, și Regia de Metale Neferoase de la Deva.

Pentru toate aceste regii există programe separate?

Programele sînt făcute. Dar înții tre-

buie ca Parlamentul să-și clarifice opțiunea. Odată cu restructurarea regiilor trebuie să ne ocupăm și de programul de dezvoltare regională, pentru ca celor disponibilizați din minerit, de exemplu, să le găsim mijloace de muncă potrivite și, într-un termen foarte rapid. Programul este, cu alte cuvinte, mult mai complex, nu se rezumă doar la restructurarea regiilor. În plus, restructurarea din minerit (mă refer la Hunedoara), la fel ca și restructurarea în siderurgie, are efecte cumulative. Există acum în Valea Jiului o echipă de specialiști din minister, împreună cu specialiști de la Banca Mondială care lucrează pentru a urgenta acolo restructurarea zonală.

Spargerea monopolului Renel

Care este procedeu pe care-l veți aplica la restructurarea regiilor? Cum veți proceda cu Renel, de exemplu?

Problema Renelului este dacă Cernavodă rămîne în noua structură sau se separă, ținînd seamă că la ora actuală Cernavodă, prin cheltuieli imense de investiții care trebuie amortizate, are deocamdată puține șanse de a trăi pe propriile picioare. Trebuie o strategie la nivel național. Apoi mai este problema unui program de supraveghere a prețurilor; în dependența cui să fie ele? A Ministerului Industriei, a Guvernului, a Parlamentului? În celelalte regii avem un program de restructurare, de spargere a monopolului.

Veți întâmpina totuși o mare rezistență din partea directorilor, a angajaților. Cum veți proceda? Deocamdată nu am întîmpinat opoziție sindicală. Am să vă dau un exemplu, cel cu Galațiul. Le-am spus: „Ceea ce vreți voi să faceți, voi SIDEX, în opt ani, este insuportabil. Analizați posibilitatea de a face în trei ani restructurarea, ținînd seama de criteriile tehnice și economice”. Vor fi disponibilizați niște oameni – dar depinde cînd. Una e să fie acum, în februarie, și alta peste doi ani. După ce cunosc tot acest impact social, în colaborare cu administrația locală din Galați, dar și din județul Galați (fiindcă sînt mulți navetiști), vom vedea cum facem să creăm locuri de muncă, astfel încît populația să nu sufere. Aceste programe sînt elaborate de conducerea combinatului, de sindicate, de administrația locală, cu consultanță de la minister. Încercăm să-i ajutăm să obțină finanțare de la bugetul statului sau din alte surse. Cînd vom avea garanția și acoperirea financiară, vom trece la aplicarea lui. Din clipa aceasta, sindicatele, vă asigur, din niște adversari potențiali ai restructurării devin aliați. N-aș putea spune că nu sînt tensiuni sindicale, însă...

Cît a plătit Sidex, din cele 700 de miliarde pe care le datora statului?

Sînt 800 de miliarde. Dar Galațiul are 35.000 de salariați și mai trăiesc, de pe urma lui, și alte întreprinderi. Este vorba de vreo 60.000 de oameni. Asta poate fi o bombă socială, de aceea, dacă facem restructurarea cu sprijinul sindicatelor, trebuie să iasă bine.

Aveți un program pentru a scoate ramura metalurgică din colaps? Din anul acesta s-au eliminat taxele vamale la importul de produse siderurgice, UE cere liberalizarea prețului la fier vechi, ceea ce va însemna creșterea costului de producție...

Această protecție de la UE a încetat pentru profile lungi, nu pentru tablă. Or, Galațiul fabrică tablă. Pentru Galați există aici, în minister, un program al d-lui director lanc, însă SIDEX își are propriul program.

Și pentru ceilalți există programe în minister, dar ei vin și cu propriile lor pro-

grame. Pentru tablă, protecția va fi eliminată în anul 2002. De aceea, d-l lanc are un program pe 5 ani, pînă în 2002. Dar niciodată nu ai garanția că nu va apărea, în cei 5 ani, un fenomen care să întîrzie procesul. Și riscăm să intrăm în anul 2002, la eliminarea protecției, la fel de nepregătiți cum am intrat acum la profile lungi.

Dintr-un vâtaf, ministerul se va transforma într-un organism de consultanță

În această discuție care este practic rolul ministerului? Ministerul își schimbă atitudinea; dintr-un vâtaf, cum a fost pînă acum, se va transforma într-un organism de consultanță, de sprijinitor al industriei. Întreprinderile au nevoie de inițiative legislative. Noi le putem oferi consultanță, putem să-i ajutăm în tratative pentru diferite surse de finanțare. Nu dorim să le impunem noi soluții. Exceptînd regiile, unde va fi nevoie, la un moment dat, să intervenim pentru a-i convinge să spargă monopolul, pentru celelalte întreprinderi care sînt deja societăți comerciale nici nu ne propunem, și nici nu avem dreptul să impunem noi soluții.

Producția industrială a scăzut anul trecut din cauza restrîngerii activității economice. Credeți că această situație va afecta restructurarea în '98?

Producția nu a scăzut uniform. Galațiul și-a mărit producția de oțel. Ea a scăzut în domeniile care nu sînt viabile. Scăderea este favorabilă, nu defavorabilă restructurării. În '98, chiar dacă le propunem o creștere economică zero, nu înseamnă că va fi „zero” peste tot. Vor fi domenii care vor trebui să-și reducă activitatea, altele să și-o crească, în favoarea sectorului privat și a celor care consumă mai puțină energie. Noi am pierdut mult timp. Dacă programul pentru metalurgie era aplicat încă de acum patru ani, cînd a fost convenit cu UE, situația era alta. Problema mineritului este mai dificilă. În toamnă au fost disponibilizați mulți oameni, li s-a promis că în scurt timp se vor lua măsuri pentru a se crea locuri de muncă. Doar așa au ieșit de bunăvoie în șomaj. Și au

trecut 4 luni de zile fără să se facă nimic. Noi am fost „ocupați” cu remanieri, cu lupte politice, cu monarhia și am uitat de zecile de mii de oameni care așteaptă să li se creeze un loc de muncă.

Dacă conflictul va mai dura, nu e cumva posibil ca ei să aștepte mult și bine?

Nu știu, în condițiile actuale ale României, dacă nu cumva această stare conflictuală va deveni una normală. Și iarăși mă gîndesc dacă n-ar fi bine să alcătuiți o strategie de guvernare altcumva (în condițiile în care în parlament sînt disputate, conflicte) încît noi ne facem datoria. Mi-ar părea rău să mă dispensez de niște colaboratori din minister de care sînt mulțumit, și cu care colaborez foarte bine, dar care sînt ai PD. Noi facem abstracție de stările conflictuale, deși ne afectează.

Revigorarea exporturilor este trecută în programul economic pentru '98. Ce veți face?

Mai avem nevoie de discuții cu ministrul Reformei, Ilie Șerbănescu, pentru a ne preciza clar obligațiile fiecăruia în materia unei politici de stimulare a exporturilor. În mod normal, noi avînd în minister și Comerțul, strategia ne revine nouă. Dar și ei trebuie să se ocupe și de stimularea exporturilor. Ideea că ele pot fi promovate numai prin facilități vamale nu este valabilă, dat fiind obligațiile externe. Dar sînt multe alte metode. Pentru minister, de exemplu, avem în străinătate aprobate 182 de posturi de consilieri comerciale la ambasade, care să stimuleze exporturile românești. Mi se pare foarte puțin. La Bonn este unul singur. Este inadmisibil, dar bugetul statului nu-și poate permite să suporte mai mulți. De aceea am solicitat celor din minister să introducem o practică existentă în țările Europene, unde funcționează un institut de comerț exterior, parțial finanțat de la buget, parțial autofinanțat. Dacă ei facilitează, de exemplu, unei anumite firme o operație comercială, ei iau un anumit procent și atunci pot avea mai mulți angajați și pot concentra oameni în zonele interesante comercial. Noi avem Centrul român de comerț exterior care încă nu a preluat aceste atribuții. Ministerul de Externe agreează ideea. Mai este ceva: noi facem o singură expoziție pe an la Budapesta, iar unghiul face optsprezece în România. Și în politica de țirguri și expoziții trebuie să ne schimbăm atitudinea, să devenim mai dinamici. Acum mă ocup în mod special de regii, apoi partea de comerț va deveni prioritară.

Cum veți stimula dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii?

Există un colectiv specializat care a fost pînă acum la Agenția Națională de Privatizare. Prin ordonanța privitoare la privatizare acest colectiv a trecut individual la Ministerul Reformei. La Ministerul Reformei, s-a înființat însă repede o direcție pentru întreprinderile mici și mijlocii care să preia toți acești oameni și dotarea lor tehnică. Ei vor colabora foarte strîns cu Departamentul de dezvoltare regională pentru întreprinderi mici și mijlocii din ministerul nostru. Vor coordona în special partea la nivel de țară, iar noi aspectele strict concrete.

DIN SUMARELE VIITOARE

- **Interviuri cu:** Adrian Năstase, vicepreședintele PDSR, Teodor Meleșcanu, președintele ApR și Teodor Dunca, ambasadorul României în Germania
- **Masă rotundă la GDS despre problemele învățămîntului**
- **Daniel Vighi:** „Învățămîntul românesc de la discursul despre reformă, la reformă”
- **Tirgul de carte de la Leipzig**

ION BOGDAN LEFTER

Democrația românească își învață lecțiile

Criza politică a începutului de an 1997 a avut - în general - o „presă proastă”: mai devreme sau mai târziu, toată lumea a ajuns să-i blameze pe protagoniști. Pașii înaintea și înapoi făcuți de ambele părți, soluțiile mereu promise și mereu amânate, termenele ultimative încălcate unul după altul i-au făcut pe mulți să-și piardă răbdarea. De aici și pînă la acuzele globale, enervate, exasperate ori (cu un termen în vogă) „scribite”, n-a fost decît un pas. Cînd nu s-au pierdut printre cancanuri și pronosticuri privitoare la finalul crizei, comentariile au eșuat în pamflete la adresa întregii „clase politice” românești.

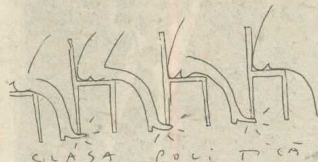
În altă ordine de idei, însă, dacă lăsăm deoparte datele concrete ale crizei, meandrele ei tot mai întortocheate, surprizele care au alimentat continuu tensiunea generală, deopotrivă a combatanților și a publicului spectator, merită să privim tot ce s-a întîmplat - dintr-o perspectivă mai generală - și ca pe o splendidă materie de analiză, căci ne oferă date foarte relevante despre mediul politic românesc. Pe baza lor se poate evalua stadiul de evoluție a democrației postcomuniste de la noi și se pot formula unele concluzii utile pentru viitorul imediat. După cum încerc să arăt - în schiță - în cele trei secvențe care urmează.

1. Politică = strategie

Din perspectiva unei analize detașate, cel mai frapant lucru în toată tevatura crizei guvernamentale a fost trecerea în prim-planul politicii românești a jocurilor strategice. Pînă la ultimele alegeri, parlamentarismul autohton evoluase în tipare binare și antinomice: monoliticită, puterea înfiera opoziția, de care - firește - era contestată global, negîndu-i-se însăși legitimitatea. De fiecare parte a baricadei se aflau forțe relativ omogene, unite de luptă împotriva inamicului comun. Rezultatele din 1996 au consfințit dezintegrarea acestui model polar (proces care începuse deja către mijlocul legislației atunci încheiate, vezi - de pildă - scindarea Convenției Democratice în primăvara lui 1995, apoi conflictele care au divizat așa-numitul „patruțar roșu” compus din partidele nostalgice de stînga și naționalist).

Deși sechelele vechiului manihism putere-opoziție se mai simt încă, parcursul - deja - o altă etapă de evoluție a noii noastre democrații. Mai fragmentat, în conformitate cu diversificarea

societății postcomuniste și - în consecință - a intereselor electorale, spectrul politic românesc are o compoziție mai complicată și mai interesantă. În noua sa configurație, jocurile au devenit mai subtile și cer strategii mai complexe. Anticomunismul radical sau imperativul morale maximaliste apar dintr-o dată ca „metode” uzate... moral într-o lume plurală, în care interesul public se orientează spre marile teme economice și sociale ale momentului. Partidele politice trebuie să găsească soluții, deplăsindu-și centrele de greutate de pe discursul ideologic pe cel pragmatic, cu aplicație la prioritățile vieții de zi cu zi. Iar politica propriu-zisă lasă în urmă contestările manihice în favoarea negocierilor și a cooperării.

Cu alte cuvinte, traversăm o perioadă în care liniaritatea opozițiilor antagonice e înlocuită de un întreg cîmp de posibilități. Aici, actorii scenei politice trebuie să manevreze după alte reguli decît cele ale duelului pe viață și pe moarte încheiat cu lichidarea adversarului. Adversarul e acum un (potențial) partener, de care s-ar putea să aibă nevoie chiar și după ce l-ai învins. Cîrșificat la rîndul său, jocul politic cere dinamism, suplețe, adaptabilitate. Inflexibilitatea se transformă în rigiditate. Capacitatea de analiză capătă un rol major, împreună cu complementul său obligatoriu: imaginația. Fără una și fără alta nu se poate formula diagnosticul corect al unei situații date și nu se pot explora soluții multiple de continuare pînă la alegerea celei mai favorabile. Pe scurt, digensiunea strategică a politicii devine esențială.

Să mai observăm - înainte de a trece mai departe - că unele partide sau grupuri politice au intrat în această etapă mai bine „echipate” decît altele, de unde discrepanțe uneori destul de apăsate între tipurile lor de comportament. În orice caz, de-a lungul crizei s-a putut vedea cum, din surpriză în surpriză,

din ultimatum în ultimatum, protagoniștii, care mai abili, care mai greoi, învață laolaltă noile reguli ale jocului. Altă cale nu există.

2. Despre ritm în șah și în politică

O constatare mai rapidă în această secvență: aceea că o coordonată decisivă a strategiilor politice „de școală nouă” poate fi ritmul. De la un punct încolo a devenit îndeajuns de clar că povestea s-a prelungit excesiv. Oricît de abile, strategiile ultimatumurilor succesive și ale pașilor înaintea și înapoi au început să dea rateuri: „întînsă” prea mult, criza n-a mai putut fi gestionată în folosul cuiva. Pînă la urmă, nimeni n-a ciștigat, deși se poate spune (conform și secvenței următoare) că democrația românească progresa de creștere. Oricum, toți competitorii au ieșit în pagubă, cel puțin la capitolul „imagine”. Concluzia e că șeful ritmul trebuie accelerat, ca în șahul rapid sau ca în finalul partidelor așa-zicînd normale, în care jucătorii intră în criză de timp și mută frenetic piesele pe tablă, izbînd apoi, în fracțiuni de secundă, butoanele ceasurilor de maraj pentru a nu-și risipi ultimele secunde aflate la dispoziție, cele mai prețioase. Actorilor crizei noastre politice le-a lipsit percepția necesității de a crește la un moment dat ritmul și de a încheia înainte ca toată lumea să piardă.

3. Binefacerile și complicațiile parlamentarismului

Revenind la observațiile de la început, aș adăuga constatarea generală că marea majoritate a reacțiilor și a aprecierilor de care s-a „bucurat” criza politică de la București au fost psihologice, emoționale. Publicul larg și bratul său înarmat cu microfoane și pixuri, adică presa de toate felurile, s-au comportat extrem de participativ: puls ridicat, nervi, apoi invective. A rămas loc puțin pentru analiză. Și mai puțin - pentru interpretări de ansamblu. Verdict: catastrofă. Prolungirea neînțelegerilor din coaliția majoritară ar duce România la faliment. „Aștia nu sînt politicieni, oameni

de stat”. Imaginea țării în lume s-ar deteriora. Investitorii străini s-ar opri din investit. Iar alegerile anticipate ar fi o proiecție de-a dreptul sinistrală! Chiar este - însă - vorba despre o așa de teribilă catastrofă? Sînt componenții majorității parlamentare atît de departe de meseria de politician? Reacționează cancelariile lumii atît de prompt la mica noastră mare criză guvernamentală? Și se opresc peste noapte investitorii din investit?

În realitate, oricît de neplăcută ar fi fost prelungirea excesivă a crizei, ea nu e decît un episod tipic sistemelor parlamentare pluripartite, în care rareori se constituie majorități monocolare. Peste tot în lume, guvernarea în coaliție pune probleme, nu o dată dificile (ceea ce nu înseamnă că nu se pot da și exemple de cooperări politice cu o remarcabilă stabilitate). Ceea ce în România de astăzi e catalogat la rezezeală drept „interese personale”, „presiune” sau „șantaj”, de o parte ori de cealaltă, nu e decît consecința acomodării uneori mai facile, alteori mai dificile a unor parteneri politici. Confruntarea, negocierea, efortul sau stratagemă prin care să poți obține o felie cît mai mare din „tortul” guvernării țin de natura procesului. Abia dacă ar ignora-o ar dovedi politicienii noștri că nu-și merită numele: fiindcă ei trebuie să-și respecte propriile programe, propriul electorat, propriile „interese”. Pentru asta și-au primit voturile în alegeri și pentru felul în care se vor a-chita de promisiunile din trecuta campanie electorală vor fi judecați data următoare, tot la urne.

În sfîrșit, n-ar trebui să ne speriem atît de rău de formula guvernului minoritar sau de alegerile anticipate. Ele nu sînt altceva decît soluții democratice de depășire a blocajelor dintre partenerii de coaliție. E adevărat că o consultare electorală costă bani. Ar fi preferabil să fie evitată. Însă nu e o nenorocire, ci un mecanism constituțional gîndit nu pentru a complica, ci pentru a simplifica lucrurile. Cît despre stagnarea deplină care s-ar înregistra la vreme de criză, de negocieri pentru un nou guvern sau de alegeri anticipate, să nu fim nici aici exagerat de pesimiști: dacă parlamentarii, liderii de partide și titularii de portofolii sînt prinși în controverse politice nu înseamnă că ministerele nu mai lucrează, că economia stă, că totul cade în paragină: o țară e un angrenaj mult prea sofisticat pentru ca să-l poată cineva opri din mersul său înainte. Ar fi - din nou - de dorit ca el să nu fie încetinit nici o clipă; dar beneficiile clarificărilor politice sînt net preferabile perpetuării unor tensiuni nerezolvate. În orice caz, va trebui ca țînăra democrație românească să învețe nu doar binefacerile, ci și complicațiile parlamentarismului...

Comunicat

Comitetul Național al AC anunță că decizia pe care a fost mandatată să o ia prin Motiunea Congresului 5, la 30 noiembrie 1997, în ceea ce privește viitorul statut al AC în cadrul CDR a fost aînătată din cauza crizei politice și guvernamentale din luna ianuarie. Decizia va fi luată atunci cînd Comitetul Național de Coordonare va aprecia că s-a ajuns la clarificarea crizei.

Comitetul Național de Coordonare apreciază că funcționarea CDR din această perioadă, ca alianță de partide și asociații civice, s-a dovedit necesară și viabilă. AC așteaptă ca începutul de reorganizare internă din ultimele săptămîni să capele aspectul continuității și al firescului. Totodată, Alianța Civică își reafirmă suportul energetic pentru guvernul Ciurbea, cerînd și celorlalte formațiuni din CDR să-și onoreze sprijinul declarat pentru primul ministru.

Comitetul Național de Coordonare al Alianței Civice
30 Ianuarie 1998

Precizare

Invitat la „Ediția Specială” din 3 februarie a.c., d-l Adrian Năstase s-a plîns de prostul tratament aplicat partidului său de către Televiziunea Română, atît în prezent, cît și în timpul cînd PDSR se afla la putere. Recunoscînd că sumarele emisiunilor informative erau controlate undeva, „pe firul scurt”, d-l Năstase a afirmat că, totuși, talk show-urile erau dominate de colaboratori „din zona AC”. Deși sîntem măguliți că liderii fostei puteri erau atît de obsedați de AC încît li se părea că o vîd peste tot (presedintele Iliescu a afirmat de curînd același lucru, acuzînd omniprezența AC la TVR), trebuie să conchidem că asemenea temeri ascund, în străfunduri, cel puțin niște complexe intelectuale.

AC și membrii ei cunoscîți nu numai că nu erau prezenți masiv la Televiziune, dar au fost, ani și ani de zile, cu excepția unor rare apariții strict profesionale, interziși. Prima dată cînd AC a apărut ca formațiune la Televiziunea Română, în peste șase ani de existență, a fost la 22 ianuarie 1997, în cadrul emisiunii „În fața Dumneavoastră”.

Biroul de Presă al Alianței Civice

1998

10 - 16 februarie

POLIROM

NOUȚĂȚI

Gabriel Andreescu
Solidaritatea alergătorilor de cursă lungă

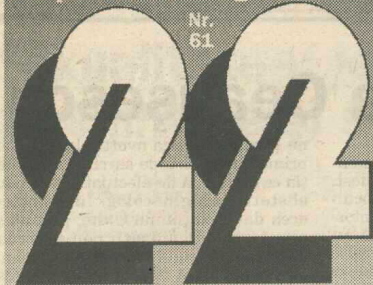
Dan Pavel
Cine, ce și de ce?
Interviuri despre politică și alte tabuuri

Gail Kligman
Nunta mortului
Ritual, poetică și cultură populară în Transilvania

În pregătire:
Carl E. Schorske Viena *fin-de-siècle*. Politică și cultură
Anamaria Beligan Încă un minut cu Monica Vitt

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași
Tel. & Fax: (032)-214.100; (032)-214.111; (032)-217.440
Internet: www.nordest.ro/shopping/books/polirom/polirom.htm
E-mail: polirom@mail.cccis.ro

CONTRACEPTIE?

AVORT?

PLANIFICARE FAMILIALĂ

Un proiect de lege pentru interzicerea avortului, înaintat în decembrie 1997 de senatorul PNTCD Ioan Moisin și calificat drept „criminal” de către ministrul Sănătății, Ioan Bruckner, ca și de mass-media a readus în actualitate coșmarul trăit de femei, de bărbați și de copii în epoca Ceaușescu. Proiectul lui Moisin este prost alcătuit, invocă argumente de tip religios cu citate luate la întâmplare din surse amestecate și demonstrează un nivel intelectual foarte scăzut al autorului și o iresponsabilitate civică scandalosă. Proiectul lui Moisin nu a primit încă avizul Comisiei pentru Drepturile Omului. Chiar dacă l-ar primi, nici măcar colegii de partid ai lui Moisin nu i-ar asigura voturile necesare. Președintele PNTCD, Ion Diaconescu, a declarat că partidul său nu intenționează să susțină o lege anti-avort.

Dar proiectul Moisin se cuvine discutat, pentru că „cine își uită trecutul riscă să îl repete”. Acest citat, des utilizat de cei ce comentează de regulă crimele comunismului, se potrivește însă la fel de bine și nenumăratelor victime ale legii anti-avort, dată de Nicolae Ceaușescu în 1966. De aceea ne-am angajat să publicăm acest supliment care, în parte, rememorează trecutul și trece în revistă consecințele acelei legi, sperând să ajutăm societatea românească de azi să evite repetarea acestei tragice experiențe.

Numărul femeilor moarte (rata mortalității materne) din pricina legii ceaștice anti-avort nu va mai fi stabilit niciodată cu exactitate, pentru că și statisticile, și certificatele de deces erau deseori falsificate. Multe femei tinere au murit acasă (septicemii, blocări ale rinichilor, otrăviri, hemoragii imense) după avorturi provocate, în promiscuitate și lipsă de igienă, refuzând, în ciuda riscului morții și a durerilor atroce, să meargă la spital de teama anchetelor ce ar fi urmat și a pedepsei cu închisoarea. Multe au murit în spital, din aceeași teamă, pentru că refuzau

să dea medicilor informația necesară, să spună „ce și-au făcut”: ele trebuiau să vorbească în fața reprezentanților procuraturii și ai securității. Parte dintre ele au rămas mutilate în urma unor operații care le-au salvat viața doar cu acest preț. Cuplurile, maritale sau nu, au trăit sexualitatea nu ca pe un fapt normal, ci ca pe o sursă necontenită de stres. Drama copiilor nedorți, aruncați în instituțiile statului ca în lagăre de exterminare, continuă și după atâția ani să stigmatizeze România. Ea nu a încetat, din păcate, nici odată cu liberalizarea avortului. Ignoranța în materie de

nitoare ale unei legi de interzicere a avortului din ignoranță și naivitate.

Altminteri, nu este cazul unei pledoarii pentru avort, cea mai grosolană dintre metodele de planificare familială, ci doar pentru libertatea cuplului (și a femeii) de a decide dacă vrea sau nu să aibă copii. Și când. Numărul enorm de avorturi practicate în primii ani de după legalizarea lor era în mare parte rezultatul ignoranței în materie de educație sexuală și planificare familială. În 1990, din 1.307.000 sarcini, 992.300 au fost avorturi. Scăderea avorturilor după această dată a fost continuă, și ea s-a datorat mai ales activității instituțiilor internaționale care au desfășurat o campanie de informare și de ajutor prin cabinete de planificare familială, în mai mare măsură decât Ministerul Sănătății. A existat însă o implicare semnificativă din partea unor ONG-uri românești, cum ar fi „SECS”, „Tineri pentru tineri” etc. În 1996, din totalul de 687.500 de sarcini, se numărau doar 456.200 avorturi. Deși scăderea este semnificativă, la jumătate, rata avorturilor continuă să fie în România una dintre cele mai mari din Europa.

Chiar și avorturile făcute în condiții de legalitate implică un risc mare de sănătate, cu consecințe grave (în fertilitate, infecții, hepatite, traumatisme psihice, viitoare nașteri premature). Mai este destul de făcut pentru ca femeile și bărbații din România să fie suficient de informați pentru a evita, pe cât posibil, avortul. Consecință nefericită a lipsei de informație și de resurse, avortul nu este o bună metodă de planificare familială, însă, în ultimă instanță, trebuie să rămână la îndemâna oricărei femei.

Care sînt cauzele, care sînt soluțiile constituie unul dintre obiectivele studiului pe care îl oferim cititorilor prin suplimentul „22 plus”.

Gabriela Adameșteanu

Trecut și viitor

mijloace contraceptive, sărăcia, mentalitățile conservatoare, dar și dereglarea comportamentelor firești fac ca în continuare și azi un număr îngrijorător de mare de femei să-și abandoneze copiii unde nimeresc: în trenuri, în gări, în spitale. Abandonarea acestor copii se poate reproșa însă nu doar mamelor, ci și taților, fapt care de obicei se trece cu vederea.

Am acordat trecutului o parte din spațiul acestui supliment pentru că el este deja parțial uitat de cei ce l-au trăit, parțial necunoscut de tineri. Subiectul a fost interzis vreme de peste un sfert de secol. Studiile din care reproducem fragmentar sînt printre cele mai documentate și recente. Ni s-a părut necesar să oferim această informație mai ales generațiilor noi, care, utilizînd firesc mijloacele contraceptive, pot deveni sprijii-

Aspecte ale sexualității în epoca Ceaușescu

Studiu realizat de:

ADRIANA BĂBAN (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj)

HENRY P. DAVID (Institutul Transnațional pentru Cercetarea Familiei, Bethesda, MD, USA)

Politica demografică: perspectivă istorică

1900-1965

La începutul acestui secol, România era una din țările agrare cel mai puțin dezvoltate din Europa. Înaintea primului război mondial, rata natalității era apropiată de 40 la 1.000 de locuitori. Până în anul 1930, rata natalității s-a situat în jurul cifrei de 30 la 1.000 de locuitori, după care s-a constatat o scădere. Natalitatea rămâne la aproximativ 25 de nașteri la 1.000 de locuitori între 1940-1955.

În anul 1948, guvernul a scos avortul în afara legii. În 1957, ca urmare a efectelor pe care aceste restricții le-au avut asupra sănătății femeilor, guvernul legalizează avortul la cerere, prin *Decretul nr. 463*.

Femeile puteau cere și obține întreruperea unei sarcini nedorite, în timpul primelor trei luni, fără a avea nevoie de acordul preliminar al unei comisii de avorturi. Taxa obișnuită era de 30 lei (mai puțin de 2 dolari, în 1957), din care medicul primea aproximativ jumătate. Sarcinile mai avansate de trei luni puteau fi întrerupte doar în spitale, pe baza unui certificat de aprobare medicală. Efectuarea unui avort în afara unui centru sanitar reprezenta o infracțiune sancționată.

Statisticile oficiale publicate în 1975 indică că rata totală a avorturilor crescuse. Circa 80% din totalul concepțiilor erau întrerupte prin avort în 1965.

1966-1985

Rata anuală de creștere a populației, sub 1%, era una dintre cele mai scăzute din Europa.

La 1 octombrie 1966, Ceaușescu a legiferat avortul legal doar pentru femeile în vârstă de peste 45 de ani, pentru cele care aveau deja patru sau mai mulți copii, pentru cele ale căror vieți ar fi fost puse în pericol de către sarcină sau care se încadrau într-un barem medical foarte strict definit. În același timp, importul de contraceptive a fost interzis, divorțul a fost sever limitat și avortul ilegal a devenit un delict penal pentru femei și pentru cei care le furnizau aceste servicii. Rata natalității a crescut, în 1967, la 27,4 nașteri la 1.000 de locuitori, dar a scăzut treptat, în 1983, la 14,3, cifră identică cu cea din 1966. Vârsta pentru care avortul legal la cerere a fost permis a scăzut de la 45 la 40 de ani în 1973, an în care Națiunile Unite au negociat anumite aranjamente pentru Conferința Populației, ce urma să se desfășoare la București, în 1974. În anul 1984, această vârstă a fost din nou ridicată la 42 de ani. Rata natalității a crescut la cifra de 15,5 în 1984, și 15,8 în 1985.

Între 1960-1965 se înregistra o medie de 76 de decese materne pe an, rezultând din „avorturile septice”. Numărul de decese materne datorate avorturilor septice a crescut de la 64 în 1966, la 192 în 1968.

1986-1989

În decembrie 1985, Ceaușescu a ridicat din nou vârsta pentru avortul legal la 45 de ani. Pentru a obține avortul, o femeie trebuia să aibă cinci copii în viață, toți sub 18 ani.

Femeile încadrate în muncă, în vârstă de 16-45 de ani, trebuiau să efectueze un control ginecologic regulat. Medicii de întreprindere își primeau salariul lunar întreg numai dacă

angajații îndeplineau o cotă de nașteri lunare stipulată de către stat. Taxe speciale, de 10% din salariul lunar, erau impuse celor necăsătoriți în vârstă de peste 25 de ani. Acuzațiile de avort ilegal erau investigate de către Securitate și Biroul Procuraturii, ai căror angajați apăreau frecvent în maternități și clinici de obstetrică și ginecologie. Organele de stat își coordonau eforturile pentru a descoperi și distruge rețelele prin care se aranjau avorturile clandestine. Avortul auto-provocat era pedepsit cu închisoare de la 6 luni la doi ani sau prin plata unei amenzi. Medicii care efectuau avorturi riscuau pedepse cu închisoare de pînă la 12 ani și pierderea dreptului de a practica medicina. Erau făcute publice procese ale unor medici, moașe sau personal necalificat care efectuaseră avorturi. Legislația represivă a forțat multe femei ce sufereau de complicații de pe urma avorturilor ilegale să nu recurgă la tratamentul de specialitate, riscînd astfel afecțiuni cronice sau, adesea, moartea.

numai 5% își doreau patru copii.

În ciuda restricțiilor guvernamentale, rata natalității a crescut modest, la numai 16 nașteri la 1.000 de locuitori în 1989. În același timp însă mortalitatea și morbiditatea maternă au crescut semnificativ. Cele mai multe dintre persoanele dispuse să efectueze un avort clandestin nu erau instruite în domeniul medical și efectuau aceste operații în condiții neigienice; un mare număr dintre cei care au fost închiși pentru efectuarea unor întreruperi de sarcină erau persoane necalificate, de cele mai multe ori femei. În anul 1989 s-au înregistrat cel puțin 445 de decese materne cauzate de avorturile clandestine. Rata mortalității materne crescuse la aproape 150 de decese în 1984, dintre care 86% erau datorate avorturilor. În anul 1989 se înregistra o cifră de 170 de decese materne la 100.000 de nașteri, de zece ori mai mult decît cea mai mare cifră de acest fel înregistrată vreodată în Europa. În afara pierderii de vieți omenești, avorturile clandestine au afectat fizic multe dintre femei. Estimări neoficiale indică faptul că un milion dintre cele 5,2 milioane de femei de vîrstă reproductivă din România ar putea fi acum sterile, cifră de două ori mai mare decît cea așteptată pentru un asemenea număr de populație.

ne și care autoriza avortul la cerere în primul trimestru de sarcină, cu condiția ca acesta să fie efectuat de către un obstetrician-ginecolog. Începînd cu acea dată, Națiunile Unite, precum și alte țări și organizații non-guvernamentale au asigurat o asistență tehnică și financiară impresionantă. A fost organizată o asociație de planificare familială și s-au înființat numeroase clinici în toată țara. În prezent, este reinnoit accentul pe demedicalizarea planificării familiale prin instruirea femeilor pentru a putea da sfaturi altor femei. Între timp, avortul a devenit un procedeu medical mult mai sigur. Mortalitatea maternă a scăzut semnificativ.

Concluzii

Grupul de studiu, format din femei de diverse vârste, condiții socio-economice și grade de cultură, a fost intervievat asupra cunoștințelor lor despre sexualitate, a atitudinilor exprimate în căminul părintesc și a sexualității trăite în cadrul relațiilor dintre parteneri, bazate sau nu pe căsătorie. Politica pronatalistă obsesivă impusă de Ceaușescu între 1966 și 1989, au fost construite pe temelia concepțiilor românești tradiționale, patriarhale, rurale asupra rolului femeii.

Analiza interviurilor a identificat cinci teme majore, prezente, precum un fir roșu, în aproape toate narațiunile.

1. Sexul era un subiect rar discutat acasă. Reținerile părinților, ignoranța și prohibiția au dus la o percepție a sexualității ca subiect tabu, o interpretare a sexului premarital ca fiind un păcat.

2. Sexualitatea era percepută ca o sursă de stres personal. Lipsa accesului la contraceptivele moderne și frica de a le folosi au amplificat stresul, au negat femeilor capacitatea de a-și controla propria fertilitate și au deteriorat relațiile dintre parteneri. Deși sexualitatea implica un risc, căsătoria era percepută ca o condiție socială de dorit, asigurînd o identitate și o bază pentru dobîndirea maternității acceptate social.

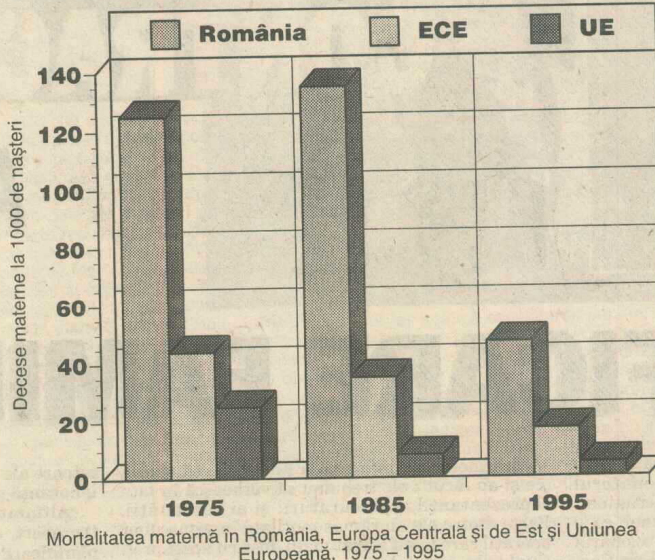
3. Sarcinile nedorite au reprezentat pentru femei evenimente de viață traumatică.

4. Decizia de avort era de obicei bazată pe considerente de ordin practic, implicațiile etice fiind arareori evocate. Luarea deciziei și găsirea unui furnizor clandestin genera un stres personal intens și anxietate în legătură cu riscurile pentru sănătatea fizică și psihică. Puține dintre femei au exprimat sentimente de vinovăție sau regret în perioada post-avort; cele mai multe au simțit o ușurare.

5. Problemele economice ale vieții cotidiene au erodat relațiile dintre parteneri. Relatările subiecților reflectă o slabă relație interpersonală în domeniul emoțional, profesional și sexual, menținînd, totuși, un sentiment al cooperării în rezolvarea în comun a problemelor familiale.

În concluzie, regimul autoritar și obsesiv-pronatalist al lui Ceaușescu, suprapus peste atitudinile și valorile românești tradițional-rurale, a creat o atmosferă care a împiedicat femeile să devină parteneri egali cu bărbații în exprimarea sexualității lor și în exercitarea drepturilor lor umane la sănătatea reproductivă. Mult prea des, partenerii lor, la fel ca și tații lor, au fost dominatori, denigratori și pretențioși. Mamele erau adesea detașate și necomunicative în legătură cu problemele sexuale.

Nevoia de servicii complete de sănătate reproductivă trebuie tot mai mult recunoscută ca un drept fundamental al femeii.

În perioada în care regimul comunist a restrîns accesul la avort, femeii îi erau refuzate și mijloacele de prevenire a sarcinilor nedorite. Importul oficial practic încetase. În 1985, vânzarea de anticonceptionale în farmacia a fost interzisă. Ginecologilor care efectuau cele câteva avorturi legale permise, în spitale, li se interzicea să implanteze ulterior sterilite. În 1979, metoda calendarului și coitul întrerupt erau metodele prioritare de reglementare a fertilității, alături de avorturile clandestine. Există, de asemenea, posibilitatea de a găsi sterilite autohtone produse ilegal, pilule și spermicide preparate din unt de cacao și chinină, de obicei pe piața neagră, dar prețurile lor erau prohibitive pentru majoritatea femeilor. Chiar și un prezervativ era considerat extrem de scump în condițiile acelei perioade.

Restricțiile asupra controlului nașterilor contrastau puternic cu dorința femeilor de a-și limita fertilitatea. Un studiu neoficial efectuat în 1989 de către Institutul de Igienă și Sănătate Publică din București a relevat dorința femeilor pentru familia restrînsă: din 5.000 de persoane chestionate, 55% doreau un singur copil, 28% doreau doi copii, 12% doreau trei copii și

Au existat ginecologi curajoși. Cu toate acestea, pentru cei mai mulți dintre medici, cadrul instituțional de supraveghere, climatul politic, cultivarea fricii și a suspiciunii în care lucrau au servit ca obstacole în calea convingerilor lor umanitare.

Mortalitatea infantilă crescuse atât de mult (28,9 de decese infantile la 1.000 de nașteri în 1987), încît înregistrarea oficială a unui copil se făcea cu o întârziere de 15 pînă la 30 de zile în cazul nașterilor premature sau al unei greutăți scăzute la naștere, metodă statistică de a evita raportarea deceselor în prima lună de viață. Cîteva mii erau născuți de către femei care nu puteau să îi întrețină și îi încredințau orfelinelor de stat. Studii epidemiologice ale afecțiunilor neurologice și psihologice ale acestor copii au scos în evidență nivele de retardare mentală mai crescute decît în rîndul populației, în general.

1990-1994

În decembrie 1989, noul guvern a anulat legislația restrictivă privind avortul legal. Începînd cu 1 ianuarie 1990 a intrat în vigoare o altă lege, care autoriza importul, producția și vânzarea de anticonceptionale moder-

Sexualitatea: jenă, amenințare și stres

Virsa: 36
Educația: școlară primară
Profesia: muncitor necalificat
Stare civilă: căsătorită de 16 ani
Copii: 3 (în vîrstă de 15, 14, 12 ani)
Soțul: 40, muncitor
Religie: ortodoxă

„Eram un copil cînd am rămas orfană de tată. Mai aveam trei frați mai mari. Mama trebuia să muncească la cîmp (era țărancă) de dimineața deureme și pînă seara tîrziu. Habar nu avea cum să mă pregătească pe mine pentru viață. Cred că nici ea nu știa prea multe. Nu mi-a spus nici despre ciclul menstrual. Aveam 11 ani cînd mi-a venit și a fost un șoc pentru mine. Mi-a fost rușine să-i spun, iar ea se făcea că nu vede.

Cînd am crescut, frații mei îmi interziceau să ies cu băieții, spunîndu-mi că ei vor doar să batjocorească fetele. „Băieții se culcă cu fetele pe care nu le respectă și se însoară cu cele cinstite și cumînți” – îmi spuneau ei. Doream să-mi găsesc un bărbat bun, să fiu la casa mea și să am o viață mai ușoară, pentru că în copilărie mi-a fost tare greu.

M-am măritat la 20 de ani. Poate pentru că eram prea tînră și neștiutoare sau poate că așa sînt eu, fără noroc în viață, n-am nimerit bine. Soțului meu îi place să bea și să facă scandal. E dur și cînd bea, și cînd nu bea. Niciodată nu mi-a plăcut să fac dragoste cu el, iar alt bărbat nu am cunoscut. De fapt, cred că toți sînt la fel. Am mai povestit și cu alte colege de serviciu și la această concluzie am ajuns. Pe mine nu mă interesează viața sexuală. Mă culc cu soțul numai pentru că trebuie. Dacă îl refuz și îi spun: „Măi omule, lasă-mă că sînt obosită!”, iese cu scandal. Iar cînd e băut, e chinul de pe lume. Nu am putut colabora niciodată cu el în prevenirea sarcinilor nedorite. El consideră că acest aspect nu îl interesează. Femeia trebuie să fie aceea care are datoria să se îngrijească să nu rămîină gravidă. Eu aș fi vrut numai doi copii. Nu ne ajung banii nici pentru unul, darămite pentru trei. El nu acceptă întotdeauna metoda retragerii. Spune că îl deranjează. Oricum, cînd e beat, nu mă pot baza pe el. La început eu nu cunoșteam metoda calendarului. M-a învățat cineva să-mi introduc săpun înainte de a face dragoste. Dar era foarte neplăcut. Apoi, îmi introduceam vitamina C, iar „după”, făceam spălături vaginale cu oțet. La un moment dat i-am cumpărat soțului, cu bani mulți, prezervative. Le-a aruncat pe toate, spunîndu-mi să nu mai îndrăznesc să-i fac lui program.

Pe lingă că e el așa, am avut și ghinionul să rămîn des gravidă. Pur și simplu n-am știut ce să fac să evit sarcinile. El îmi spunea că «tu numai copii știi să faci!». În perioada lui Ceaușescu am rămas gravidă de șapte ori. Îmi venea să mă omor cînd vedeam că sînt iar gravidă și că nu pot să fac nimic pentru ca să nu mai ajung iarăși așa. Aș fi preferat să se ducă la alte femei, doar să mă lase pe mine în pace. Numai datorită fetelor mele am rezistat să trec prin tot ce am trecut. Eu nu aveam pe cine să mă bazez. Ca femeie, a trebuit să învăț nu numai să gătesc, să cos, să-mi cresc copiii, ci și cum să-mi provoc avorturi. Începeam cu băi fierbinți, cu ridicarea de greutate, apoi beam drojdie; într-un rînd am scăpat bînd substanțe fotografice. Tot ce mi se spunea de către colege, încercam. Nu conta cît sufeream eu, important era să scap de sarcină, să nu mi se întîmple ceva rău și să pot să-mi văd de fete mai departe. Ele aveau nevoie de mama lor, nu de alți frați. De mai multe ori am înghițit chinină cu pumnul, dar niciodată nu am reușit să avortez așa. În

schimb, de fiecare dată, citeva zile nu mai auzeam. O dată, o vecină care lucra la o cîrcă veterinară, a luat de acolo oxitocin (o injecție care se făcea la vite) spunîndu-mi că pot să avortez cu ea. Nu era cine să-mi facă injecția. Am încercat să învăț eu să fac injecții, pe un cartof, și, cînd am devenit mai îndemnică, mi-am făcut-o singură. De cele mai multe ori am scăpat cu sonda, pe care mi-o introduceam singură și cu care mergeam la serviciu, la cumpărături, lucram în casă, pînă cînd începam să singerez. De citeva ori am crezut că mă «curăț». Am pierdut atîta sînge, că a trecut mai mult de o lună pînă cînd am putut să mă țin iar pe picioare. În perioada aceea știam măcar că soțul mă lasă în pace. Tot timpul eram anemică din cauza avorturilor.

Din 1990 pînă azi, mi-am făcut cinci avorturi în clinică. De cînd știe că avortul e liber, soțul meu nu mă mai ferește deloc. Nu mă lasă să-mi pun sterilet pentru că atunci o să mă cule și cu alți bărbați, spune el. Nu m-au interesat bărbații cînd eram mai tînră, ce să mă mai intereseze acum, că sînt bătrîna și am trecut prin atît! Sper că o să i se mai potolească și lui «poftele», că doar și el e deja bătrîn. Are 40 de ani și avem fete mari.

Ce să fac?! Bun, rău, cum e, am un

inhibiție sexuală era adesea o problemă emoțională, confuză. Așa cum spunea o femeie: „Pînă la căsătorie nu am mers mai departe de un sărut. Deși eram îndrăgostită de el, n-am simțit plăcerea de a face dragoste. Soțul meu îmi reproșa că sînt ca de piatră”. O alta a adăugat: „Am avut primul orgasm după opt ani de căsnicie”.

Unele femei se acuză pe sine pentru inhibiția din viața lor sexuală și o explică pe baza timidității sau a unei disfuncții fiziologice. Nu sînt rare cazurile cînd ambii parteneri erau la fel de inocenți și plini de jenă. După cum își amintea o femeie, „la început nu era frică să ne atingem. Îmi închipuiam că trebuie să fie ceva deosebit, dar nu știam ce. Eram neliniștită, dar nu puteam să întreb pe nimeni”.

Datorită accentului public pus pe virginitatea premaritală, trei femei au raportat puternice sentimente de vinovăție deoarece deveniseră active sexual înainte de căsătorie. Una dintre ele remarcă: „Nu mi-am dorit să mă culc cu el, dar am fost de acord să-i fac o plăcere pentru că îmi promisese că se căsătorește cu mine. Mi-am pierdut reputația degeaba, cu un mincinos. Am plîns un an de zile. Nu puteam să mă nînc și să dorm și mă întrebam dacă mă voi mai căsători vreodată”.

Același sentiment, exprimat de o femeie cu educație primară, este exteriorizat de către o alta, cu educație universitară. „Mi-era teamă că nici un bărbat nu se va mai căsători cu mine sau că mi se va reproșa că am fost a altui bărbat înainte. Cînd mi-am cu-

mina C, aspirina sau bucăți de săpun ca metode contraceptive.

Frustrarea trăită de mai multe cupluri este oglindită în comentariile citorva dintre femei. „Cînd doream să facem dragoste, nu puteam pentru că era perioada mea fertilă. Cînd era posibil, fie că eram obosiți, fie că ne certam.”

„Ultimul meu avort a avut loc în 1983 și a fost îngrozitor. Pînă cînd avortul a devenit legal, nu am mai avut contact sexual prin penetrație. Aveam felul nostru de a face dragoste, iar soțul meu era de acord. Nu aveam încotro!”

„Am făcut dragoste timp de 20 de ani numai prin retragere. Această metodă ne-a limitat viața sexuală și n-am putut da frîu liber plăcerii.”

„Era foarte stresant să faci dragoste. Cîteodată te lua valul, dar, în chiar secunda următoare, îți revenea același gînd, despre ce-o să faci dacă rîmii iarăși gravidă. Soțul meu îmi spunea cu reproș că îl stresam pentru că obișnuiam să-i spun tot timpul, în timp ce făceam dragoste, «ai grijă, ai grijă!».”

Cinci dintre femei aveau credința că metoda coitului interrupt le cauzează tulburări nervoase.

Multe femei au avut sarcini nedorite din cauza ineficienței metodelor contraceptive tradiționale. Fiecare lună venea cu aceeași întrebare chinuitoare: va veni menstruația sau nu? O expresie comună folosită de către femei era: „Am fost terorizată de frica de a rămîne însărcinată”.

Viața sexuală după avort

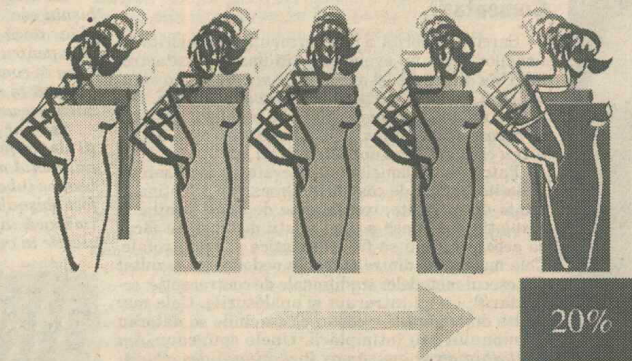
În cazul multor femei, nivelul anxietății lor a depins de numărul de sarcini nedorite și avorturi pe care le suportaseră. Una dintre ele, care avusese șapte avorturi ilegale, își amintea: „Cînd soțul îmi cerea să fac dragoste cu el, mă apuca durerea de stomac, de frică.” O altă femeie, cu 16 avorturi ilegale, spunea: „Era de ajuns să-mi văd soțul apărînd în dormitor și deja mă simțeam gravidă”.

Unele femei au ales abținerea ca protecție împotriva sarcinilor nedorite. Una dintre ele relatează: „După ce am avut doi copii, am început să dormim în camere separate. Trebuia să creștem doi copii; nu ne permiteam luxul unei vieți sexuale normale. Aceasta ar fi implicat complicații pe care nu ni le puteam permite”.

Sexualitatea ca amenințare

Perceperea sexualității ca sursă lunară de nesigurantă, amenințînd cursul normal al vieții, a rezultat adesea într-o subestimare a sexualității și chiar în refuzul acesteia. Așa cum spunea o femeie: „Viața mea sexuală nu este importantă pentru mine. Cred că femeile nu au tipul de sexualitate ca al bărbaților, însă femeile trebuie să se adapteze nevoilor sexuale ale acestora”. O femeie cu mulți copii observa: „Nu mă interesează să fac dragoste. A face dragoste înseamnă a avea copii. Soțul meu a fost nesatisfăcut de mine și m-a trimis la un medic. Dar eu merg de obicei la medic atunci cînd am probleme serioase”.

Dincolo de frica majoră de a rămîne însărcinată, multe dintre femei au invocat un alt motiv pentru interesul lor scăzut față de viața sexuală: efortul și epuizarea datorate dificultăților vieții cotidiene. Cele mai multe dintre ele duceau o triplă povară: serviciul, gospodăria și creșterea copiilor. Una spunea: „După opt ore de muncă pe un șantier de construcții, așteptam citeva ore la coadă pentru a-mi cumpăra carne sau brînză. Noaptea găteam, spălăm, călcăm, sau coseam. Dacă soțul meu dorea să facă dragoste, o făceam, dar era doar o altă povară pentru mine. M-aș fi descotorosit de ea bucurându-mă, pentru că celelalte probleme erau imposibile de evitat”.

Una din cinci femei din România este infertilă ca urmare a unor complicații ce ar putea fi datorate avortului

soț al meu. Oriunde mă duc, sînt femeie măritată și nu divorțată. Frații mei nu m-ar lăsa pentru nimic în lume să divorțez. Și apoi, unde m-aș putea duce? Ce să facă o femeie singură, cu trei copii? Să-și bată toți joc de ea? Măcar fetele mele de-ar fi mai norocoase decît mine...”

Comentariu

Povestea acestui interviu nu este una neobișnuită. Totuși, ea a reflectat gradul pînă la care au mers femeile pentru a întrerupe o sarcină nedorită, în ciuda restricțiilor legale cu privire la avort.

Multe femei au relatat inadecvările și jena în ceea ce privește sexualitatea. Una declară: „Deoarece nuditatea nu era acceptată în casa noastră, vreau să spun între mama și mine, de cite ori trebuia să fac duș împreună cu colegele mele de internat eram atît de rușinate, încît mă spălăm cu lenjeria pe mine. Închipuiți-vă ce oroare am simțit cînd a trebuit să mă dezbrac în fața soțului meu. Deși ne-am căsătorit din dragoste, tremuram de cite ori ni se atingeau corpurile”. Alta comenta: „Cînd mi-am început viața sexuală, nici măcar nu știam cum arată un bărbat dezbrăcat. Am început să mă simt mai în largul meu numai după cîțiva ani, mai întîi cu propriul meu corp, apoi să consider un corp uman ca pe ceva natural”.

A deveni activ sexual după ani de

noscut actualul soț și mi-am dat seama că mă iubeste foarte mult și că nimic altceva nu îmi interesa, am fost de acord să mă căsătoresc cu el, deși nu îl iubeam. Dacă aș fi avut o altă opinie asupra sexualității, nu mi-aș fi distrus viața.”

Printre poveștile spuse de mai multe femei despre dificultățile de adaptare la viața sexuală, au fost și experiențe pozitive. „Niciodată nu am fost de acord cu părerile învechite ale părinților mei. Cînd am făcut dragoste prima dată, mi s-a părut chiar draguț și romantic. Nu conta nimic altceva decît că ne iubeam și eram împreună. Nimeni nu ne-a învățat nimic despre sexualitate. Am învățat unul de la altul.”

Armonia cuplului era adesea foarte dificil de atins datorită lipsei de intimitate, în condițiile traiului în comun într-un mic apartament sau chiar în aceeași cameră, împreună cu părinții unuia dintre soți. O barieră externă, adăugată la inhibițiile interne, de ordin psihologic, în relațiile dintre parteneri.

Practici contraceptive

Doar patru din cele cincizeci de femei au avut acces regulat la anticonceptionale obținute pe piața neagră. Două au început să folosească pilulele orale după experiența unui avort ilegal. Celelalte 46 au rămas dependente de coitul interrupt, calendar, spălături sau abținerea. Unele au folosit vita-

Sarcina nedorită: un eveniment catastrofal

Vîrsta: 41
Educația: studii liceale
Profesia: funcționar
Starea civilă: căsătorită de 17 ani
Copii: 2 (în vîrstă de 16 și 15 ani)
Soțul: 44, funcționar
Religia: catolică

„A vorbi despre sex în casa noastră era de neimaginat. Dar ni se dădea de înțeles, prin aluzii, că relațiile sexuale în afara căsătoriei înseamnă ceva rău și murdar. Dacă erau scene de dragoste la filmele de la televizor, ni se spunea să ieșim din cameră. Îmi amintesc că mama m-a văzut citind Doamna Bovary. A fost indignată că mi-am permis să citesc «astfel» de cărți și mi-a confiscat-o, deși eram destul de mare. M-a pregătit foarte vag pentru ciclul menstrual, în schimb a insistat să ascund acest lucru. Deși eram numai fete în casă (sintem trei surori), nuditatea nu era acceptată de mama. Ea nu s-a dezbrăcat niciodată în fața noastră.

Mama nu m-a întrebat niciodată dacă îmi place vreun băiat sau dacă vreunul îmi face curte. Chiar cînd aveam 17-18 ani, îmi spunea că o fată cuminte și respectabilă este preocupată numai de școală și să-și ajute părinții în treburile gospodărești. Colegele mi-au dat o carte despre sexualitatea umană, pe care am citit-o pe ascuns. Știam că dacă m-ar surprinde mama, ar ieși o adevărată «dramă».

Cînd mi-am început viața sexuală, odată cu căsătoria, eram total neexperimentată și inhibată. Deși îl iubeam, îl atingeam cu stînghereală. Deși îmi plăcea să fiu mîngîiată și să-l mîngîi, în primii doi ani de căsătorie nu aveam plăcerea fizică de a face dragoste. Cînd am avut prima dată orgasm, m-am speriat, mă întrebam de unde și cum a venit acea senzație. M-am jenat să discut cu soțul meu despre ceea ce am simțit. În general nu discutăm despre viața noastră sexuală.

Ne-am dorit doi copii, dar pot să vă spun că amîndoi au fost «accidente», au venit neplanificați, în momente foarte nefavorabile. Cînd ne-am căsătorit, nu aveam locuință, nici bani, nici mobilă. Stăteam la socri, într-un apartament de două camere. Orice zgomot se auzea în tot apartamentul.

Făceam dragoste prin metoda retragerii și a calendarului. Inițial crezusem că sînt metode sigure și aveam încredere în soțul meu. Dar cu aceste metode am rămas gravidă de trei ori. Primele două sarcini, deși nu eram nici unul incintați, le-am păstrat. Aveam o fetiță de cîteva luni, eram gravidă cu al doilea și noi nu aveam încă locuință. Socrii au creat și mai mare tensiune între noi, spunînd că dacă altfel nu știm să ne descurcăm, decît făcînd o droaică de copii, atunci nu ne rămîne decît să ne abținem. Perioada care ar fi trebuit să fie cea mai frumoasă din viața noastră, a fost cea mai urîtită, din cauza condițiilor în care trăiam. După ce am avut cei doi copii, o perio-

dă ne-a fost pur și simplu teamă să facem dragoste. Viața noastră a reintrat în normal numai cînd am reușit să avem apartamentul nostru.

Cînd am rămas a treia oară însărcinată, am hotărît amîndoi că trebuie să scap de sarcină. Ne era și așa destul de dificil cu doi copii. Eram într-o stare de tensiune greu de descris. Am decis cu soțul meu ca, oricîtă bani ne-ar costa, să încercăm să obținem un avort legal pe baza unui diagnostic fals. Am preferat să ne dăm toate economiile din casă și să vindem un covor persan, numai să nu îmi risc viața făcîndu-mi un avort empiric.

A fost groaznic pentru că a trebuit să mă internez două săptămîni la psihiatrie, pentru a obține un diagnostic. Am intrat în clinică deprimată, dar am ieșit cu adevărat bolnavă. Mult timp după ce am făcut avortul, am rămas cu teama ca acel diagnostic psihiatric să nu fie folosit vreodată împotriva mea. Uneori, aveam noaptea coșmaruri că soțul îmi ia fetele și mă părăsește, spunînd lumii că sînt nebună și că poate dovedi acest lucru.

«Decît să te chinui tu cu încă un avort, mai bine mă chinui eu», mi-a spus soțul meu după ce am scăpat de sarcină. Făceam dragoste o zi-două înainte de ciclu, dar și atunci prin retragere. Soțul era înțelegător, dar observam că era parcă mai morocănos. A început să-mi fie frică să nu-l pierd, dacă îl țin tot așa. Eu ajunsesem cu noi mai doream să fac dragoste. Totuși, nu i-am spus întotdeauna cit de terorizată mă simțeam de frica unei sarcini.

După Revoluție, mi-am pus sterilet. Relația noastră a devenit mai bună de cînd am scăpat de acest stres. Față de alte femei, eu sînt norocoasă că am avut un soț înțelegător, dar știu familii care au ajuns la divorț din aceste cauze.

Fetelor mele nu le-am făcut educație sexuală; parcă nu mă simt în largul meu să discut cu ele deschis despre astfel de probleme. Dar mă bucur că li se face la școală.

Comentarii

Sarcina nedorită a fost percepută de majoritatea femeilor drept un eveniment traumatic și catastrofal. Una dintre ele își amintește: „Am vrut să mă sinucid cînd am descoperit că sînt gravidă din nou. Mă mir că nu am innebunit, după cîte probleme am avut cu fiecare dintre sarcinile nedorite. De aceea m-am felicitat cînd am făcut doi băieți, și nu fete».

Patru dintre femeile intervievate au avut sarcini nedorite înainte de căsătorie. Groaza de a fi stigmatizate de societate, respingerea de către familie și revelația dureroasă a unei relații distruse au făcut ca aceste sarcini să fie traumatice și catastrofale. Cele mai multe dintre sarcinile nedorite au rezultat din eșecul metodelor tradiționale de contracepție: calendarul, coitul întrerupt și spălăturile. Cele mai multe dintre femei credeau că sarcinile se datorau ghinionului sau întâmplării. Unele spuneau: „Am avut ghinion și am rămas însărcinată des. Pur și simplu nu știam ce să fac pentru ca să evit sarcina». O alta comenta: „Simțeam că sînt pedepsită de Dumnezeu! De ce iarăși eu?».

Atitudinile și reacțiile femeilor la sarcinile nedorite variază de la acceptarea resemnată și pînă la respingerea completă.

„Nu am făcut avort pentru că mi-a fost teamă să nu mor și să îmi las copiii orfani.»

„Nu-mi venea să cred că eram gravidă. Am așteptat două luni ca să îmi vină menstruația. Mă purtam ca și cînd totul ar fi fost în ordine.»

„Aș fi făcut orice ca să scap de sarcină. Mi-am zis că ori mor, ori scap de ea, cum va da Dumnezeu!»

„Îmi venea să-mi spintec burta cu un cuțit ca să scap de sarcină.»

Respingerea feminității

Confruntarea dramatică și lupta constantă cu sarcinile nedorite și stresul asociat avortului clandestin au determinat unele femei la a respinge ideea de feminitate și sentimentul de împărtășire și apartenență într-o relație. Una dintre femei spunea: „Am fost cea mai fericită femeie din lume cînd am împlinit 45 de ani. Mi-am dat seama că de acum înainte aveam acces la avorturi legale.» O femeie de 34 de ani își amintește: „Îmi doream să fi fost la menopauză și să fi terminat cu acea frică lunară îngrozitoare.» O alta observa: „După ce am văzut cit de inutile sînt metodele contraceptive, pe care le folosisem, m-am gîndit adevsea că ar fi fost mai bine să-mi fac o operație chirurgicală și să-mi scot afară uterul, ovarele, trompele, totul!».

Unele femei au invocat vîrsta înaintată (aveau doar între 30 și 40 de ani) ca motiv pentru a evita viața sexuală activă. Două femei au declarat că și-au îndemnat soții să meargă la alte femei, pentru ca să se protejeze în felul acesta de pericolul unei sarcini nedorite. Astfel de sarcini erau percepute ca o soartă a femeii, împotriva căreia femeia se simțea neajutorată și neputincioasă.

Avortul clandestin: luarea deciziei și costul ei psihologic

Vîrsta: 43
Educație: studii liceale
Profesia: muncitor necalificat
Starea civilă: căsătorită de 17 ani
Copii: 2 (în vîrstă de 14 și 13 ani)
Soțul: 43, tehnician
Religia: ortodoxă

„Pe vremea cînd eram domnișoară, mamele nu știau să se apropie de fetele lor. Nu se discuta pe atunci de sexualitate, mai ales la țară, unde am crescut eu. Cînd a început să-mi facă curte actualul meu soț, mama îmi spunea să am grijă să nu păcătuesc în fața lui Dumnezeu și că «o fată cinstită merge în fața altarului curată; numai așa te va cinsti și respecta soțul». Așa am dorit și eu să fie. Chiar dacă vremurile s-au schimbat, eu gîndesc și astăzi la fel.

Cînd m-am căsătorit, nu știam aproape nimic, în afară de faptul că îl iubeam. La început, nu știam să mă feresc de sarcini, dar nici nu mi-am pus problema, deoarece îmi doream mult să am copii, și cît de repede. Mă căsătorisem destul de tîrziu; la țară, la 26 de ani, erai considerată o fată bătrînă.

La început am fost foarte rușinoasă. Nu te poți obișnui așa, cu una, cu două, cu un bărbat lingă tine, chiar dacă ție-e soț. Cred că eu sînt o fire mai rece. Dar pentru mine, nu asta e important în căsătorie. Ceea ce contează este să te înțelegi, să aibă copiii în tată, să te ajute să le faci un viitor, să fii sprijin la bătrînețe unul pentru celălalt.

Lui i-ar fi plăcut să facă dragoste mai des. Bărbații sînt altfel, lor le stă capul. Noi, cu slujba, casa, copiii. Soțul meu e foarte bun: da toți banii în casă, nu bea, ne iubeste, dar nu mă ajută deloc în casă. Așa a fost obișnuit de mama lui. Cînd vine de la servici, se îmbracă în pijama și stă toată ziua în fotoliu, cu ziarul în mînă sau la televizor.

Lui nu îi spuneam că nu îmi place să fac dragoste. Pe bărbați nu e bine să îi refuzi, că sînt vanitoși și slabi. Dar o femeie inteligentă știe cum să-l păstreze.

În primii doi ani de căsătorie eram disperată că nu rămîn gravidă. Auzisem de la colege că, dacă îți place mult cînd faci dragoste, rămîi foarte ușor gravidă. Mă gîndeam că, din cauză că eu nu ajung la plăcere, nu rămîn gravidă.

În schimb, după ce am născut cei doi copii, am rămas încă de două ori gravidă. Copii nu mai voiam, pentru că doream să le asigurăm totul. Soțul ar fi

acceptat mai ușor și al treilea copil, dar eu am hotărât să avortez. Am rămas gravidă în timp ce alăptam, eu știind că atunci e absolut sigur că nu poți rămâne. Printr-o colegă, am ajuns la o moașă dintr-un sat, la 180 de km de Cluj, seara târziu, să nu mă vadă nimeni prin sat. Mi-a făcut intreruperea noaptea, la lumina unei lămpi de gaz, pentru a nu se vedea de afară. Eram terorizată de spaimă. După câteva luni, am aflat de la acea colegă că moașa fusese arestată, fiind prinsă făcând avort. Ceva timp am tremurat la fiecare zgomot al soneriei. Mi-era teamă să nu o fi obligat poliția să denunțe femeile cărora le făcuse avort. Soțul mi-a reproșat că, dacă aș fi ținut copilul, nu am fi ajuns în starea aceea de stres.

După acea experiență, eram tare speriată să nu mai rămân iarăși gravidă. În fiecare lună tremuram. Soțul era înțelegător și, în zilele critice, nu făceam dragoste, iar în rest, făceam doar prin retragere. O dată a încercat cu prezervativ, dar nu i-a plăcut și a spus: «cît trăiesc nu mai fac dragoste cu prezervativ».

Cînd am rămas încă o dată gravidă, m-am dat pe mîna altei femei. În timp ce îmi provoca avortul cu sonda, am simțit deodată că tot corpul îmi arde îngrozitor. Cînd am întrebat-o ce îmi face, mi-a spus că îmi introduce în uter, prin sondă, alcool de 90 de grade.

Cînd te trezeai gravidă, te bucurai să găsești pe cineva care să te ajute, le dădeai o groază de bani și, de fapt, nu știai ce te poate aștepta. Pe moment, erai fericită că ai scăpat. Dar acum, mă gîndesc că poate am ajuns la histerectomie, la 42 de ani, din cauza lor.

Băieților nu le-am făcut educație sexuală, pentru că știu ei deja mai multe ca noi. Cu filmele și revistele care sînt acum!...

Comentarii

Dacă realitatea unei sarcini nedorite era, pentru majoritatea femeilor, un moment în general stresant, decizia pentru avort era luată relativ repede, arareori implicînd considerente de ordin etic. Multe dintre femei ne-au indicat faptul că motivația lor era determinată de condițiile socio-economice, care nu le permiteau să aibă mai mulți copii: lipsa unei locuințe adecvate și penuria cronică de alimente. Patru dintre femei au afirmat că un copil le-ar fi încurcat studiile sau viața profesională.

Foarte puține femei au vorbit despre avort ca despre un mijloc de a ucide o viață. Una singură a relatat în mod explicit că avortul, legal sau nu, este o crimă în fața lui Dumnezeu.

Apropae fiecare femeie a considerat avortul ca fiind un mod de a se proteja pe sine și familia. Una spunea: «Niciodată nu m-am gîndit că fac ceva rău cînd avortam. Am făcut ceea ce trebuia să fac pentru a-mi crește copiii. Aveam credința că Dumnezeu va înțelege ceea ce fac».

Deși decizia de avort era de obicei luată împreună cu partenerul, motivele femeii prevaleau. Patru dintre femei au relatat că fuseseră forțate de partenerii lor să ia decizia de avort; doar una luase asupra ei responsabilitatea de a păstra sarcina.

Femeile necăsătorite, care considerau creșterea unui copil de către un singur părinte drept o stigmatizare socială, s-au aflat într-o situație deosebit de dificilă. Una dintre ele relatează: «Am rămas însărcinată cu un bărbat pe care îl iubeam. Intr-un fel, doream copilul și speram să pot păstra sarcina, dacă ne-am fi căsătorit. El însă m-a forțat să scap de ea. Pe de altă parte, îmi era frică să fac avort și am fost rănită de reacția lui. Avortul și complicațiile ulterioare nu m-au durut atît de mult cît dezamăgirea provocată de el».

Altă femeie comenta: «Deși aș fi dorit să păstrez copilul, nu s-a pus problema. Divorțată, cu un copil, profesoară și însărcinată, asta ar fi însemnat să-mi pierd slujba pe motive de imoralitate».

Stresul asumării deciziei

Asumarea deciziei de avort a generat cele mai personale stresuri și anxietăți.

Există frica de a fi descoperită sarcina, mai ales în cazul femeilor care munceau în fabrici, unde erau supuse obligatoriu unui control ginecologic. O femeie își amintește: «În fabrica noastră, o secretară de partid făcea liste cu femeile mai tinere de 45 de ani. Ne amenința că ne dă afară dacă nu ne prezentăm la examenul ginecologic. Dacă mă suspectam că sînt gravidă, fugeam de aceste controale, chiar cu riscul de a-mi pierde slujba. Ne simțeam ca niște vite duse la moarte». Există și frica de a nu putea rezolva lucrurile, mai ales în situațiile în care femeile înghițeau substanțe toxice pentru a distruge și elimina fătul. Una dintre ele își amintește: «Mai întîi am încercat să scap de sarcină injectîndu-mi hormoni. Apoi, am crezut că pot să avortez prin iradiere, intrucît lucram la o secție de fizioterapie. Cînd am văzut că nici așa n-a mers, m-am îngrozit la gîndul că aș fi putut da naștere unui monstru cu malformații congenitale».

Anxietatea era creată și de lipsa de bani suficienți pentru a face un avort. Era necesară o mare sumă de bani, de obicei echivalentul a două-trei salarii lunare. Un subiect își amintește: «Fîind studentă amîndoi, aveam doar bani de buzunar. Soțul meu a vîndut un casetofon, iar eu am împrumutat de la bunica mea, care mi-a dat toți banii pe care și-i strînsese pentru înmormîntare».

Presiunea timpului, în procesul de rezolvare a sarcinii, genera și mai mult stres. Una dintre femei spunea: «Am înghițit chinină, am băut cafea și iod, am mîncat cojile de la 2 kg de lămîi și în fiecare noapte făceam cite o baie fierbinte în timp ce beam vin roșu fier. Eram tot mai disperată. Eram deja în luna a patra cînd, în sfîrșit, am găsit o femeie care mi-a introdus o sondă în uter». O altă femeie își amintește: «Avortasem în luna a șasea și am fost dusă la spital. A fost o experiență oribilă pentru mine să văd fătul în incubator, în timp ce ei încercau să-l salveze. Am fost speriată și pentru faptul că spatele lui era plin de cicatrici, pe care i-le-aș fi putut provoca chiar eu, atunci cînd am încercat să scap de el».

Una dintre femei și-a provocat o hemoragie uterină, după ce își inserase singură sonda. «Am făcut o sondă folosind un cablu electric din care am extras firele metalice. Am încercat de cîteva ori să mi-o introduc singură și în final am reușit».

Frica era asociată și cu ilegalitatea procedurii. «Știam că o să-mi facă un chiuretaj fără anestezie, intrucît nu se puteau cumpăra analgezice fără prescripție medicală și că nu am voie să fac nici un zgomot, indiferent ce dureri aș fi avut». O altă tinăra își amintește: «M-am așteptai la o simplă singerare, dar am avortat fătul în baie! Eram speriată de moarte, pentru că nu era ceea ce așteptasem. N-am știut ce să fac cu copilul. Nu m-am putut gîndi să-l arunc. Așa că l-am înfășurat într-un șervet, mi-am chemat prietenul și i-am cerut să-l îngroape undeva. El a fost complet șocat».

Multe dintre femei au povestit despre copleșitoare teroare pe care au simțit-o în timpul avortului, frica de a fi prinse de poliție în timp ce procesul avea loc.

Temerile ce urmează unui avort

Există teama de a cere asistență medicală în cazul complicațiilor de după avort. Spitalizarea pentru ceea ce se numea «avort spontan» necesita o notificare la poliție și anunțarea procuraturii, urmată de o anchetă oficială. Unul dintre subiecți comenta:

«Știam că dacă merg la spital, medicii nu vor putea să-mi acorde asistență medicală pînă cînd nu denunțăm persoana care efectuase avortul». O altă femeie povestea: «A trebuit să merg la spital, pentru că aveam febră mare. M-am pregătit psihologic acasă, pentru cazul în care aș fi întîlnit poliția. Chiar dacă m-ar fi bătut, nu aveam de gînd să recunosc nimic și m-aș fi agățat de ideea de avort spontan. Ei bine, nu am fost bătută, dar m-au torturat psihologic în chip înfrîntor».

Uneori, copiii erau martori la suferințele de după avort ale mamei. Ei încercau să le ajute, atunci cînd ele nu solicitau asistență medicală sau cînd le era frică să ceară altora ajutorul. «Mă simțeam foarte rău, tremuram din tot corpul. Aveam dureri îngrozitoare, febră și singeram. Soțul era la serviciu, iar copiii, în vîrstă de 3 și 4 ani, mi-au adus apă și m-au ajutat să schimb cearcașurile imbibate în singe. Plîngeau în timp ce mă mîngîiau pe cap».

Există, de asemenea, frica de moarte, deși, de cele mai multe ori, femeile și-o refuiau. Multe dintre ele au povestit despre prietene, vecine, colege sau cunoștințe care muriseră din pricina avorturilor septe. Un subiect relatează: «Am scăpat de sarcina mea nedorită cu o sondă. Cînd am rămas însărcinată pentru a doua oară, n-am mai avut curajul să-mi introduc din nou sonda, deoarece, cu cîteva luni înainte, o vecină murise, lăsînd singuri trei copii. Cineva m-a sfătuit să mă dau cu fundul de podea. Am sărit de pe masă, lovînd podeaua de 50-60 de ori. După vreo două ore, a început singerarea».

Furnizorii de servicii pentru un avort medical

Puține femei obțineau permisiunea pentru un avort legal. Ele plăteau o sumă foarte mare pentru a determina medicul să elibereze un diagnostic fals, care asigura accesul la avortul legal. Una dintre femei spunea: «Am obținut dreptul la avort legal pentru că aveam multe cunoștințe în lumea medicală și îmi puteam permite să plătesc bine pe oricine, de la secretare și laboranți, pînă la asistentele și medicii din Comisia pentru Avorturi sau medicul ginecolog».

O altă femeie obținuse un chiuretaj ilegal de la un ginecolog, în condiții de mare secret. «Un medic a acceptat, printr-un intermediar, cu condiția ca eu să merg într-o casă străină, noaptea, și să am o eșarfă legată în jurul ochilor, astfel încît să nu-l pot recunoaște ulterior». Femeile cu resurse financiare limitate rugau moașele și surorile medicale să le ajute să avorteze cu o sondă urinară.

Prețul psihologic

Pe lîngă anxietate și stres, cîteva femei au povestit cu amarăciune despre lipsa de demnitate asociată cu avorturile clandestine, care erau adesea efectuate în condiții îngrozitoare. «M-am simțit atît de umilată! Dar eram atît de disperată, încît aș fi acceptat orice fel de ajutor, doar să scap de sarcină».

Doar cinci femei au povestit despre sentimente de vină și regret după avort și care, oricum, au trecut repede. Majoritatea femeilor s-au simțit ușurate, sentiment explicat în parte prin rezolvarea anxietății intense pe care o trăiseră înainte de avort. «Cînd am văzut că sîngerez, am fost fericită pentru că mi-am dat seama că scăpasem de sarcină și puteam continua să trăim așa cum ne doream, cu doar doi copii».

Pentru unele dintre femei, prețul psihologic a devenit evident, prin alterarea relației dintre parteneri. Una dintre femei spunea: «Cînd am rămas din nou gravidă, mi-am privit soțul ca pe un dușman. Uram toți bărbații și le doream să treacă prin același coșmar ca și o femeie».

Atitudinile actuale față de avortul legal

Multe femei au avut avorturi repetate și după decembrie 1989. «În timpul lui Ceausescu am avut două avorturi, iar acum, în ultimii trei ani, patru. Cred că în sfîrșit ne simțim și noi mai libere».

Cu toate acestea, multe dintre femei au reclamat sentimente de neajutorare și dependență de partenerii lor. Una dintre ele spunea: «Soțul meu nu mai este atît de grijuliu după ce a aflat că avortul este legal. Nu vrea să folosească prezervativul, iar eu nu am încredere în pilule și sterilite». Această lipsă de control se exprimă prin neîncredere în contraceptivele moderne, accesibile acum, care sînt bătute de a provoca maladii canceroase, o frică transmisă adesea din partea unor medici neînformați sau care preferă să cîștige de pe urma practicii private a avorturilor.

Din cele 50 de femei ale grupului de studiu, 49 s-au exprimat în favoarea revocării, în 1989, a interdicției asupra avortului: «Aș fi foarte fericită să știu că cele două fiice ale mele vor trebui să facă față acelorași coșmare pe care le-am trăit eu. Nimeni nu poate înțelege cu adevărat ceea ce am simțit, pînă cînd nu trăiește aceeași umilîntă și experiență violentă pe care am trăit-o noi».

Material pregătit de
JOSEPH ASCROFT,
consultant UNICEF

CĂTRE O STRATEGIE NAȚIONALĂ DE

Publicăm fragmentar un studiu-anchetă cantitativ „Situția sănătății reproducerii în România” din 1993 și un studiu calitativ „Studiul Focus Group cu privire la practica Planificării Familiale în România” efectuat în 1995, în două zone-pilot (Satu Mare și Iași).

Unsprezece grupuri au fost constituite din femei, cinci grupuri din bărbați și două grupuri (dintre care unul exclusiv din bărbați, iar al doilea, mixt) au fost constituite numai din specialiști în obstetrică și ginecologie.

Bărbații, excluși din ancheta efectuată în 1993, au fost incluși în mod deliberat în 1995. Deciziile care se iau în legătură cu sexul și reproducerea trebuie să implice ambii parteneri. Trebuie deci să știm la fel de multe despre ceea ce fac, ceea ce știu și ceea ce simt bărbații despre aceste probleme, la fel cât știm și despre femei. Grupurile de bărbați au fost stratificate exclusiv în funcție de vîrstă.

Metodele tradiționale cele mai cunoscute

Studiul-anchetă efectuat în 1993 a arătat că aproape toate femeile active din punct de vedere sexual (95%) cunoșteau cel puțin o metodă contraceptivă. Metodele cel mai bine cunoscute erau cele două tradiționale, cea a retragerii și cea a calendarului. Metodele moderne, prezervativul, pilula și steriletul, erau mai puțin cunoscute. Avortul a fost folosit pentru corectarea eșecurilor înregistrate cu alte metode contraceptive.

Peste 40% dintre femeile intervievate credeau că pilula dăunează sănătății femeii, în timp ce aproape jumătate aveau îndoieli cu privire la eficacitatea steriletului. 43% dintre femei cred că anticoncepționalele orale reprezintă un risc pentru sănătatea femeii, dar nu dau nici un fel de informație despre modul în care au ajuns la această părere sau de la cine au dobîndit-o.

Subiectele alese

Au fost alese pentru a fi discutate în grupurile focus următoarele cinci subiecte:

1. Practicile contraceptive
2. Atitudinile față de sex, contracepție și avort
3. Cunoștințe despre sex, contracepție și avort
4. Sursele de informații cu privire la sex, contracepție și avort
5. Căi recomandate pentru a fi folosite în viitor

Diferențe în funcție de sex, vîrstă, nivel de educație, zonă geografică

Bărbații și femeile au nevoi psihologice și fiziologice diferite, ceea ce îi face să fie foarte deosebiți unii de alții din punct de vedere al modului de a vedea lucrurile, al convingerilor, atitudinilor și practicii sexului și contracepției.

70% din rata totală de fertilitate (RTF) în România poate fi atribuită femeilor între 20 și 29 de ani, urmate de cele care se încadrează în prima parte a decadei 30-39 de ani. Aproximativ jumătate din rata totală de avorturi provocate (RTAP) poate fi atribuită femeilor în vîrstă de 25-35 de ani. Cea mai mare creștere a numărului de avorturi provocate s-a observat la femeile sub 20 de ani.

S-a observat că femeile cu o educație superioară sînt mai înclinate să folosească metodele moderne de contracepție decît femeile cu un nivel mai mic de educație. Cu toate acestea, rata de adoptare (a metodelor contraceptive moderne), chiar în rîndul femeilor cu educație superioară, este atît de redusă (sub 20%), încît ambele categorii trebuie considerate a fi o prioritate.

Examenul rezultatelor a arătat destul de puține deosebiri între constatările de la Satu Mare și cele de la Iași, deși cele două orașe sînt diferite din punct de vedere social și cultural. Acest lucru sugerează că, cel puțin în zonele urbane, diferențele regionale nu par să joace un rol semnificativ.

I. Punctul de vedere feminin

Avort

* Este mai bine să avortezi sarcina decît să abandonezi copilul nou-născut.

* Avortul este o procedură sigură, legală, care nu stigmatizează femeia și care este socialmente acceptabilă.

* Avortul este o procedură de conveniență, cu cost redus, fără complicații, facil de obținut.

Majoritatea femeilor avînd peste 20 de ani nu consideră că avortul ar avea inconveniente ca modalitate de a controla în mod regulat nașterile. O serie de indicații sugerează o schimbare de atitudine, mai ales printre femeile sub 20 de ani care au atins pubertatea în perioada post-Ceaușescu. Fără să evite ideea avortului, ele par să fie mai deschise la utilizarea metodelor moderne de contracepție, ca o alternativă la avortul provocat.

Rezultatele anchetei au arătat că 72% dintre femei considerau că femeile au întotdeauna dreptul să ia decizii în legătură cu sarcina lor, inclusiv decizia de a avorta. Două treimi din oricare segment al populației cred că nu trebuie să existe restricții cu privire la avort.

Sursele de informație

* Femeile mai vîrstnice consideră problemele sexuale ca fiind tabu, un subiect rușinos de discutat (care trebuie evitat), atît în particular, cît și în public.

* Femeile mai tinere sînt mai deschise, atît la ideea unor discuții particulare, cît și în public. Ele doresc să aibă mai multe informații.

* Doar 4% dintre femeile intervievate au menționat mama ca primă sursă a informațiilor despre contracepție și numai 10% dintre femei, majoritatea

tinere, au declarat că ar avea încredere în informațiile pe care le-ar avea de la mamele lor.

* Mamele consideră sexul ca pe ceva interzis, un subiect rușinos, ce nu poate constitui obiectul unei discuții între părinți și copii.

* Mamele ezită să explice aceste probleme, cu excepția avertismentelor pe care le dau fiicelor de a evita băieții și de a-și păstra fecioria pentru cel cu care se vor căsători.

* Mamele aleg momentul primei menstruații a fiicelor lor pentru a le înspăimînta în legătură cu dezvoltarea lor sexuală.

Fiicele nu împărtășesc mamei lor preocupările care le frîmîntă, afară de cazul în care „dau de bucluc”, moment în care mama recomandă avortul pentru a evita o situație rușinoasă pentru familie.

Nașterea unui copil nelegitim este cu mult mai rușinoasă pentru o familie și pentru comunitate decît un avort provocat.

Femeile tinere din zilele noastre cred că mamele lor sînt persoanele cel mai puțin informate despre contracepție. A le cere sfatul înseamnă a te expune la o predică moralizatoare despre rețele sexului.

Sursa primei informații, pentru majoritatea femeilor a fost o soră mai mare, urmată de o rudă sau o prietenă. Sora mai mare poate să fie cea mai probabilă sursă de dezinformare sau de informare greșită.

Dintre tinerele care nu au avut acces la o sursă interpersonală apropiată, multe au primit prima lecție sexuală fiind seduse de un prieten sau, și mai probabil, ca soție virgină.

Un număr tot mai mare de femei mai tinere (încă insuficient, totuși) dobîndesc aceste informații de la o sursă profesională, cum ar fi consilierul de planificare familială, medicii obstetricieni-ginecologi. Multe altele au acces la reviste, cărți și ziare care conțin informații despre aceste subiecte.

Tinerele femei au o atitudine deosebit de negativă față de ziare și reviste „sexy”, pe care le califică cu dispreț drept „pornografie”.

Modul în care partenerii lor consideră sexul și contracepția

* Pe bărbați nu-i interesează să discute cu soția sau cu partenera despre sex, contracepție sau planificare familială.

* Datoria soției este să îngrijească de copii, să gospodărească și să satisfacă, la cerere, dorințele sexuale ale soțului.

* Contracepția, avortul și planificare familială

sînt responsabilitatea femeii.

* Prezervativele diminuează plăcerea bărbatului, iar vasectomia scade libidoul și bărbăția.

* Singura responsabilitate a bărbatului este de se păzi de boli transmise pe cale sexuală din surse exterioare legăturii matrimoniale.

Femeile mai tinere spun, însă, și aceasta cu o frecvență crescîndă, că unii parteneri acceptă responsabilitatea pentru luarea măsurilor anticoncepționale, ca și pentru eventualele sarcini.

Despre preliudiu și varietate sexuală

* Majoritatea femeilor nu au avut niciodată orgasm și nu știu ce anume este necesar să facă pentru a avea.

* Multe dintre femei disociază nevoile emoționale (afective) de cele fizice, iar nevoile emoționale (afective) rămîn neimplinite.

* Bărbații nu sînt interesați de nevoile afective și sexuale ale soțiilor lor; ca urmare, nu există preliudiu.

* Bărbații consideră că singura poziție permisă în relația sexuală cu soția este cea clasică, poziția zisă „a misionarului”.

Femeile cred că bărbații consideră că plăcerea sexuală este o prerogativă masculină. Doar o femeie „ușoară”, care are multiple legături, apreciază sexul și caută preliudiul și varietatea. Bărbații caută varietate sexuală în relația cu o amantă sau cu o prostituată. Dacă o femeie cere de la soțul ei varietate sau preliudiu, pierde respectul acestuia.

Informații incorecte

46% dintre femeile intervievate identificau în mod incorect perioada fertilă din ciclul menstrual. Cunoștințele erau cele mai reduse la femeile sub 20 de ani, la cele care nu au fost niciodată căsătorite și printre femeile care nu aveau decît o educație de nivel primar.

* Unele femei aveau informații incorecte cu privire la perioada din calendar lipsită de riscuri.

* Erau dezinformate în legătură cu efectele secundare ale:

– Pilulelor (pierdere sau cîștig în greutate, leziuni hepatice, dezechilibru hormonal, deformități, exces de pilozitate).

– Sterilet (cancer, fixare pe peretele uterin, leziuni interne).

– Prezervativ (lipsă de sensibilitate, leziuni vaginale, incertitudine).

– Avort (diformități, instabilitate mintală și criminalitate la copiii care vor urma).

* Aveau informații greșite și despre:

– Centrele de planning familial (gama de servicii prestate rezervate pentru cupluri).

– Sarcină (provocată prin sîrut prelungit, de pilulele albăstre sau roz).

– Contracepție (necesară doar pentru acele persoane care întrețin relații sexuale regulate).

Există problema informațiilor false sau a dezinformării (propaganda împotriva contraceptivelor, care a supraviețuit din perioada pro-natalistă). Dezinformarea poate fi atît de profund înrădăcinată încît nu numai că este dificil pentru femei să o identifice, dar și pentru noi să o eliminăm.

Pentru acest motiv, un număr atît de mare de femei practică avortul. Pentru multe alte femei însă dezinformarea continuă să se aplice cu privire la alte feluri de contracepție.

Lipsa de informații cel mai des observată este legată de instalarea menstruației.

II. Punctul de vedere al bărbaților

Utilizarea anticoncepționalelor

* Metodele cele mai utilizate sînt retragerea, calendarul și spălătura post-coitum.

* Metode mai puțin utilizate sînt pilulele anticoncepționale, steriletul, prezervativul și substanțele spermicide.

* Unii, în special bărbații mai vîrstnici, admit că nu folosesc nimic.

Bărbații menționează aceleași metode contraceptive tradiționale pe care femeile le folosesc cel mai adesea. Acceptarea prezervativului, deși nu utilizarea lui efectivă, pare să cîștige teren, în special printre bărbații tineri, care nu sînt atît de afectați de dezinformarea pro-natalistă.

INFORMARE - EDUCAȚIE - PLANIFICARE FAMILIALĂ

Contracepția și planificarea familială

* Responsabilitatea în ceea ce privește contracepția este egală.

* Cuplul trebuie să decidă înainte și împreună planificarea familială.

* Unii bărbații sprijină ideea vizitării de către cuplu a clinicii de planificare familială.

Bărbații declară că au, în problemele de contracepție, un rol mai participativ și o mai mare responsabilitate decât le-o recunosc femeile. Bărbații mai tineri par cu adevărat să fie mai sinceri în legătură cu împărțirea responsabilităților sau cel puțin a recunoașterii necesității ca responsabilitatea să fie împărțită. Adolescenții par să fie aproape idealiști în zelul lor de a accepta această responsabilitate.

În legătură cu metodele contraceptive pentru bărbați

* Retragerea nu este plăcută; o face pe soție să devină frigidă.

* Vasectomia este ireversibilă și diminuează libidoul.

* Prezervativul reduce plăcerea, dar previne contaminarea cu boli transmise pe cale sexuală și este de preferat unei sarcini.

* Bărbații mai vîrstnici se opun oricăror metode contraceptive, din motive religioase.

Cu privire la avort

* Este o procedură care comportă riscuri, dar care este necesară atunci cînd nu există alegere.

* Avortul înseamnă eliminarea unei vieți: este un act împotriva sănătății, imoral, criminal, dar rămîne un rău necesar.

Spre deosebire de femei, bărbații adoptă un ton moralizator atunci cînd este vorba de avort, deși ei nu trebuie să practice avorturi, și nici măcar să însoțească femeia atunci cînd se duce să facă un avort. Și continuă să considere avortul ca pe un rău necesar. Dar, deoarece nu este o decizie pe care trebuie să o ia el, avortul va cădea pe conștiința femeii, nu a bărbatului.

Discutarea liberă a problemelor sexuale

* Bărbații mai vîrstnici nu îi înțeleg pe cei mai tineri; ei sînt inhibați în ceea ce privește discutarea problemelor legate de sex.

* Bărbații mai tineri sînt mult mai deschiși în legătură cu surse alternative de informare.

Cu cît sînt mai vîrstnici, cu atît bărbații se opun cu mai multă rigiditate discutării problemelor sexuale cu cei mai tineri decât ei. Cu toate acestea, ei nu se sfîșec să se laude cu performanțele lor sexuale.

Și bărbații preferă să lase educația sexuală a fiilor lor pe seama naturii, sau a altcuiva. În orice caz, tinerii din ziua de azi nu cred că au ceva util de învățat de la tații lor cu privire la sex.

Informație incorectă

* Dezinformarea despre contracepție, în special efectele secundare ale:

- Pilulei: este nesănătoasă; produce dezechilibru hormonal, diformități la copii, provoacă apariția unei pilozități excesive (mustață, păr pe mameloane), ulceratii;

- Steriletului: determină diformități la copii, leziuni interne ale organelor, poate fi simțit în timpul contactului sexual;

- Prezervativului: reduce sensibilitatea, nu este sigur, este mai bun pentru prevenirea bolilor transmise sexual decât a sarcinii;

- Avortului: provoacă diformități ale copiilor ce urmează; reprezintă o distrugere imorală a vieții.

Ca și femeile, mulți dintre bărbații dispuneau de informații doar parțial exacte. Bărbații mai vîrstnici, care au fost expuși un timp îndelungat la propagandă pro-natalistă, sînt în mod particular neinformați. Dezinformarea a fost atît de puternică, încît bărbații care nu au folosit niciodată un prezervativ erau convinși că acesta reduce foarte mult plăcerea actului sexual.

Bărbații mai vîrstnici au uneori informații baze, cu totul diferite de cele de care dispun bărbații mai tineri, cum ar fi spermicidele „făcute în casă” sau convingerile despre pozițiile sexuale.

Bărbații mai tineri aveau frecvent informații exacte despre metodele anticoncepționale moderne.

Ceea ce le lipsea erau informațiile despre alte metode de contracepție și unde anume se poate obține informația necesară.

III. Punctul de vedere al specialiștilor obstetricieni-ginecologi

Despre avort

* Clientela găsește că este mai simplu să avorteze la cîteva luni odată decât să cumpere lunar anticoncepționale pe care trebuie să le ia zilnic;

* Doar o pacientă din zece solicită anticoncepționale după avort, în ciuda sfaturilor care i se dau;

* Avortul constituie o soluție pentru lipsa de informații în legătură cu contracepția;

* Veniturile medicilor realizate din practicarea avorturilor nu reprezintă decât o fracțiune nesemnificativă.

Cunoștințe despre sexualitate și contracepție

* Sexul este o obligație maritală a femeii;

* Contracepția este responsabilitatea femeii, dar majoritatea nu-și planifică dinainte (contactele), și din acest motiv rămîn însărcinate;

* Femeile care nu au orgasm nu pot decât să se acuze pe sine.

Majoritatea participanților la aceste grupuri erau bărbați. După cum se poate vedea, ei au avut păreri chiar mai conservatoare decât bărbații din grupurile focus obișnuite. Nu considerau că este o greșeală să le facă pe femei răspunzătoare de asigurarea contracepției, obligîndu-le, în același timp, să întrețină relațiile sexuale la cererea bărbatului. Iar dacă la femei nu derivă nici un fel de plăcere din actul sexual, vina este exclusiv a lor.

* Medicii specialiști obstetricieni-ginecologi nu sînt formați decât superficial în probleme de sexualitate, contracepție și planificare familială. În perioada pro-natalistă, introducerea acestor subiecte în programa facultăților de medicină era interzisă, iar golurile de informație se constată și în prezent. Mulți din acești specialiști nu au cunoștințe detaliate despre metodele contraceptive moderne, iar mulți alții sînt pur și simplu greșit informați. De exemplu, unii obstetricieni-ginecologi cred că vasectomia este o metodă ciudată de contracepție care se practică în țările asiatice, dar care nu este necesară în România.

Grupuri cu risc

Ancheta din 1993 a arătat că cele mai numeroase avorturi (aproape 50%) erau efectuate de femei între 20 și 34 de ani și că numai 5% din avorturi erau efectuate în afara căsătoriei. Astfel, imensa majoritate a femeilor cu cel mai mare risc prezent de a recurge la avort sînt căsătorite și sînt în grupul de vîrstă de 20-30 de ani. Și această concluzie a anchetei din 1993 este sprijinită de datele studiului din 1995.

Ancheta din 1993 a mai arătat că femeile care avortează sub vîrsta de 20 de ani reprezintă doar 5% din total. Totuși, această cifră reprezintă circa 50% din sarcinile care survin la adolescente. Astfel, majoritatea femeilor cu cel mai mare risc de a recurge la avort în viitor sînt adolescentele.

Segmentul femeilor între 20 și 34 de ani sînt expuse riscului iminent de a recurge la avort în prezent în cazul în care vor avea o sarcină nedorită. O strategie de informare-educare aplicată la acest segment, concepută pentru a le determina să folosească anticoncepționale moderne, promite să dea cele mai bune rezultate.

Soții acestor femei au un risc iminent de a provoca sarcini nedorite pentru că insistă ca soțiile lor să practice un avort. A-i convinge să accepte partea lor de responsabilitate în materie de contracepție ar contribui în mare măsură la efortul soțiilor lor de a reduce rata de avorturi.

Strategii

Femeile peste 20 de ani sînt încă prizonierile dezinformării care le-a fost implantată în perioada în care se dezvoltau, cea a anilor '80. Din acest motiv, o strategie bazată pe simpla informare s-ar putea să nu fie suficientă pentru a depăși atitudinile bazate pe dezinformare, afară de cazul în care aceasta ar fi asociată cu o componentă puternică de contracarare a dezinformării.

Segmentul adolescentelor se află la risc potențial de a recurge la avort în viitor. O strategie adresată acestor tinere constituie o investiție în viitor care promite să elimine nevoia de a recurge la avort atunci cînd ele vor atinge vîrsta de risc maxim.

Prietenii adolescentelor pot fi considerați a fi expuși la riscul de a provoca în viitor o sarcină nedorită care ar putea duce la avort. Oferindu-le informații similare cu cele oferite partenerelor lor și determinîndu-i să își asume o responsabilitate egală în prevenirea sarcinilor, ar putea contribui în măsură însemnată la reducerea ratei de avorturi.

Toți adolescenții din lume vorbesc între ei într-un jargon cu totul diferit de cel pe care-l folosesc persoanele mai vîrstnice. Frecventează medii diferite, se adună în locuri diferite și răspund la roluri-model diferite. Din acest motiv, aceeași informație trebuie să fie pregătită în mod diferit pentru adolescenți și pentru persoane peste 20 de ani, din punct de vedere al cuvintelor folosite, al prezentării grafice, al imaginilor și al structurii generale.

IV. Căi recomandate pentru viitor

La școală

* Lecturi speciale de tip întrebări și răspunsuri, ținute de un specialist în domeniul planificării familiale, pentru clase mixte.

* Discuții în grup Focus pentru băieți și fete laolaltă, moderate de un specialist în domeniul planificării familiale.

* Cluburi de sănătate, dispensare echipate cu videocasetofoane, sesiuni audio și video, broșuri editate de Fundația Soros, mostre de anticoncepționale.

În mijloacele de comunicare în masă

* Programe de televiziune în care se înfățișează discuții între mamă și fiică.

* Emisiuni radio de tip întrebare și răspuns, și linii telefonice de urgență (hot-line).

* Reviste respectabile care să dea răspunsuri femeilor prea timide.

Sugestiile cele mai insistente au fost făcute în special de femeile care aveau cele mai mari riscuri să aibă o sarcină nedorită. Personalul de la Centrul de Planificare Familială este cel care se bucură de cea mai mare stimă printre participanții la grupurile Focus, și nu specialiștii în obstetrică și ginecologie.

Situația de dorit în viitor a practicii

Pentru a reduce utilizarea avortului ca mijloc de control al nașterilor va fi necesar: 1) să se reducă utilizarea unor metode mai puțin eficiente de control al nașterilor cum sînt metodele zise „tradiționale” sau „naturale” (metoda calendarului – a ritmului, și a intreruperii); 2) să se promoveze metode de contracepție moderne și sigure, cum sînt contraceptivele orale, steriletul și prezervativul.

METODE CONTRACEPTIVE

PILULA COMBINATĂ

Este o combinație de mici cantități de estrogen și progestagen, doi hormoni sexuali asemănători cu cei produși de organism.

Eficiență: 98–99%, în cazul folosirii corecte.

Cum acționează

Împiedică eliberarea ovulelor și modifică învelișul intern al uterului, care devine neospitalier pentru ovulul fecundat.

Avantaje • este metoda reversibilă cea mai eficientă, ușor de administrat • nu afectează dorința sexuală • diminuează durerile din timpul menstruației, reduce cantitatea menstruației și reglează ciclul menstrual • diminuează riscurile anemiei • diminuează starea de disconfort premenstrual • reduce riscul afecțiunilor benigne ale sinului • contribuie la diminuarea apariției cancerului uterin și a cancerului ovarian • protejează împotriva afecțiunilor inflamatorii pelviene • nu intervine în desfășurarea actului sexual.

Dezavantaje • nu este recomandată femeilor care prezintă factori de risc cardiovascular • pot apărea efecte secundare minore, precum dureri de cap, creșteri în greutate, mici sîngerări la începutul administrării • nu sînt recomandate femeilor peste 35 de ani, fumătoare • interferează cu unele tratamente medicamentoase • nu protejează împotriva bolilor cu transmitere sexuală, inclusiv SIDA.

Forme de comercializare

• Foli cu 21 de pilule. În cazul acestora, trebuie să faceți o pauză de 7 zile între folii

• Foli cu 28 de pilule – din care 21 sînt active și 7 inactive. NU trebuie să faceți pauză între folii.

Dacă uitați să luați pilula

Dacă uitați să luați o pilulă, luați-o imediat ce vă amintiți; dacă o luați în primele 12 ore, sînteți în siguranță; dacă a trecut mai mult timp, luați pilula uitată și folosiți altă metodă contraceptivă (de exemplu, prezervativul).

PILULA MONOHORMONALĂ

Este o pilulă ce conține numai progestageni.

Eficiență: 96–98%, în cazul folosirii corecte.

Cum acționează

Administrarea zilnică la aceeași oră creează în uter modificări ce blochează pătrunderea spermatozoidilor și posibilitatea menținerii unei sarcini.

Avantaje • Este ușor de folosit, este o metodă reversibilă • poate fi folosită și de femeile care alăptează • poate fi folosită de femeile care nu pot utiliza pilula combinată • nu intervine în desfășurarea actului sexual.

Dezavantaje • afectează regularitatea ciclului menstrual • crește frecvența sîngerării intermenstruale • poate crește riscul apariției sarcinilor extrauterine • nu protejează împotriva bolilor cu transmitere sexuală, inclusiv SIDA.

Avortul reprezintă un risc pentru sănătate. Folosind o metodă contraceptivă evitați neplăcerile lui.

Cînd alegeți o metodă contraceptivă țineți seama de: vîrstă; starea de sănătate; cît de mult doriți să evitați o sarcină; obiceiuri de viață.

Nici o metodă contraceptivă nu asigură protecție în 100% din cazuri.

Dacă nu folosiți contraceptive sau nu sînteți siguri că ați folosit corect metoda aleasă și doriți să evitați un avort,

NU UITAȚI!

La Cabinetele de Planificare Familială puteți cere contraceptive pentru aceste situații. Tot aici veți fi ajutați să faceți cea mai bună alegere. În plus, veți beneficia de servicii pentru sănătatea sexuală.

CONTRACEPTIVE INJECTABILE

Sînt produse cu conținut hormonal, administrate sub formă de injecții.

Eficiență: 99%.

Cum acționează

Ca și alte metode hormonale, o presc ovulația.

Se injectează intramuscular. Din mușchi se eliberează lent și constant în organism.

Avantaje • Este una dintre cele mai eficiente metode contraceptive • o injecție conferă o protecție de 8 pînă la 12 săptămîni • este reversibilă • poate fi folosită de femeile care alăptează.

Dezavantaje • Perturbă ciclul menstrual • sîngerări neregulate sau chiar absente • este necesară o perioadă mai lungă pentru reluarea fertilității • nu protejează împotriva bolilor cu transmitere sexuală, inclusiv SIDA.

DISPOZITIVUL INTRAUTERIN (STERILETUL)

Este un mic dispozitiv ce se introduce în cavitatea uterină. Poate fi de diverse tipuri.

Eficiență: 97–99%, pînă la 10 ani, în funcție de tip.

Cum acționează

Împiedică fixarea ovulului fecundat. **Avantaje** • Este eficient • este o metodă reversibilă • eficiența începe imediat după inserție • nu intervine în desfășurarea actului sexual.

Dezavantaje • Imediat după inserție, menstruațiile pot fi mai abundente • ocazional, poate fi expulzat • în general, nu sînt recomandate pentru femeile care nu au copii • nu protejează împotriva bolilor cu transmitere sexuală, inclusiv SIDA.

Observații

Dispozitivul este introdus de un medic specialist. Femeile pot controla prezența steriletului prin verificarea firelor acestuia.

PREZERVATIVUL

Prezervativul este un obiect din cauciuc foarte subțire (latex), de forma unui tub închis la un capăt. Unele tipuri au la vîrf o porțiune mai îngustă, pentru colectarea spermei (rezervor).

Există și prezervative de o altă formă, mai largi, care acoperă pereții vaginalului (prezervative pentru femei).

Eficiență: 85–98%

Cum acționează

Colectează sperma, împiedicînd contactul spermatozoidilor cu ovulul.

Avantaje • Este ușor accesibil, ușor de folosit și nu necesită supraveghere medicală • nu are efecte secundare • este foarte eficient, dacă este utilizat

cu atenție • bărbatul poate să își asume responsabilitatea contracepției • este singura metodă care protejează ambii parteneri împotriva bolilor cu transmitere sexuală, inclusiv SIDA.

Dezavantaje • Necesită folosire atentă pentru a fi eficient • intervine în desfășurarea actului sexual • necesită aprovizionare prealabilă.

Observații

Se întrebunțează o singură dată. Înainte de a-l pune, este important să goliți de aer rezervorul sau un centimetru din capătul închis al prezervativului. În timpul ejaculării, aici se va aduna sperma. Ținînd între două degete acest capăt, cu cealaltă mînă derulați prezervativul pînă la baza penisului. Dacă nu goliți de aer capătul închis al prezervativului, acesta se poate rupe în momentul ejaculării.

Trebuie pus înainte ca penisul să atingă vreo parte din zona genitală a femeii.

SPERMICIDE

Substanțe chimice (tablete, spumante, creme, geluri, supozitoare, ovule, foite), care se introduc în vagin și distrug spermatozoidii.

Eficiență: 75–80%; folosite împreună cu prezervativul sau diafragma, eficiența lor crește la 90–95%.

Avantaje • Nu prezintă efecte secundare • larg disponibile și ușor de folosit • ajută la lubrifierea locală.

Dezavantaje • Folosite ca singură metodă contraceptivă, au o eficiență mai redusă decît alte metode • posibil sensibilitate, iritație sau alergii.

Cum se folosesc?

Spermicidul se introduce în vagin, cît mai aproape de colul uterin (întrarea în uter), cu cel mult 15 minute înainte actului sexual, în funcție de tipul spermicidului. Ovulele le introduceți cu degetul, iar cremele, spumele, gelurile și unguentele se introduc în vagin cu un aplicator. Acesta este asemănător cu o seringă din plastic și se cumpără o dată cu spermicidul.

Este important ca spermicidul să aibă timp suficient pentru distrugerea spermatozoidilor, după actul sexual. De aceea, după actul sexual nu se recomandă spălăturile vaginale timp de 6 ore.

Observații

Nu se recomandă folosirea lor ca unică metodă contraceptivă.

DIAFRAGMA

Este o membrană de cauciuc.

Eficiență: 85%, în cazul unei utilizări corecte.

Cum acționează

Ca o barieră ce împiedică spermatozoidii să ajungă la ovul.

Avantaje • Este foarte eficientă dacă este utilizată corect, în combinație cu spermicide • poate fi introdusă înainte actului sexual astfel încît nu influențează desfășurarea lui • poate conferi protecție împotriva unor boli ale colului uterin.

Dezavantaje • Necesită atenție în folosire pentru a fi eficientă • este nevoie de consult medical pentru stabilirea dimensiunilor potrivite • trebuie păstrată în vagin timp de 6 ore după contactul sexual.

Observații

Se folosește cu spermicide sub formă de cremă sau gel.

METODE NATURALE

Identificarea perioadelor fertile ale ciclului menstrual.

Eficiență: 65–80% și chiar peste.

Cum acționează

Ajută cuplurile să identifice perioada fertilă pentru a evita contactul sexual în acel interval de timp. Identificarea perioadei fertile se face în diferite moduri: pe baza calendarului, prin înregistrarea modificărilor mucusului cervical, prin măsurarea temperaturii bazale sau a asocierii lor.

a) Metoda calendarului:

– din durata ciclului cel mai scurt scădeți cifra 20 pentru a afla prima zi fertilă;

– din durata ciclului cel mai lung scădeți cifra 10 pentru a afla ultima zi fertilă.

b) Metoda observării mucusului cervical: mucusul este în cantitate redusă și mai gros în perioadele nefertile, iar în perioada fertilă mucusul începe să fie lipicios, apoi devine abundent, clar, asemănător albușului de ou.

c) Metoda înregistrării temperaturii corpului: din momentul ovulației, temperatura corpului crește cu aproximativ 0,3–0,5°C; măsurarea temperaturii se face dimineața, înainte de orice activitate (inclusiv cea sexuală) și după cel puțin 3 ore de somn.

Avantaje • Nu există efecte secundare • partenerii împart responsabilitatea de planificare a familiei • foarte ieftine.

Dezavantaje • Este nevoie de multă atenție, înțelegere și acord din partea ambilor parteneri • este necesară o înregistrare atentă a datelor • dificil de practicat cînd ciclul este neregulat • nu previne bolile cu transmitere sexuală, inclusiv SIDA.

STERILIZAREA CHIRURGICALĂ VOLUNTARĂ

Metodă chirurgicală de întrerupere a fertilității la cererea femeii sau a bărbatului.

Eficiență: 99–100%

Cum acționează

La femei: blocarea trompelor (legarea trompelor) uterine

La bărbați: blocarea canalelor prin care circulă spermatozoidii (vasectomie). Face imposibilă înfîlțirea ovulelor cu spermatozoidii.

Avantaje • Este foarte eficientă • nu are efecte secundare • este o metodă ieftină.

Dezavantaje • În cazul în care se dorește revenirea la fertilitate, acest lucru este foarte greu de realizat.

Observații

Nu modifică dorința, sensibilitatea și performanța sexuală, atît pentru femei, cît și pentru bărbați, sănătatea nu este modificată.

Coordonator de proiect:

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Redactori:

MIHAELA CUÇU

IULIAN ANGHEL

Grăfician:

DAN PERJOVSCHI

Tehnoredactor:

FLORIN ANGHEL

Procesare text, corectură:

LIDIA CRISTESCU

RODICA TOADER

SANDU IORDACHE

GABI VASCOCENCO

Supliment realizat în colaborare cu

ELIZABETH DuVERLIE,

WorldWID Fellow, USAID

MIHAI DIM. STURDZA

„Cartea Neagră a Comunismului“

Le livre noir du communisme („Cartea Neagră a Comunismului“), cuprinzând peste opt sute de pagini, este rezultatul colaborării unei echipe de istorici care descriu crimele și reprimarea barbară săvârșite pe întreg mapamondul de regimurile comuniste, de la începutul preluării puterii de către bolșevici, în Rusia anulului 1917, până în zilele noastre. Succesul acestei lucrări, care de la apariția ei la Paris, la începutul lunii noiembrie 1996, ocupă primul loc pe lista vânzărilor din librăriile franceze, se explică prin faptul că este primul inventar, global, de mare amploare – și foarte bine scris – al înfricoșătorului dezastru uman provocat de totalitarismul comunist. Multe din informațiile și măturările cuprinse în **Cartea Neagră** erau publicate de mult și bine cunoscute de specialiști. Soljenicițin fusese acel ce reușise, primul, să aducă ororile din lagărele sovietice la cunoștința unui foarte larg public și să spulbera multe din iluziile despre comunism. De data aceasta, însă, cu **Cartea Neagră**, subiectul a făcut senzație. Primul tiraj de 25.000 de exemplare a fost epuizat în patru zile, și discuțiile în jurul volumului au cuprins, pe rând, mediile de informare, cercurile bisericești și partidele politice. **Cartea Neagră** urma să fie prefațată de François Furet, autorul, devenit și el celebru, al volumului **Trecutul unei iluzii** (iluzia comunistă, n.a.), a cărui traducere a apărut nu de mult și la București. Moartea neașteptată a lui Furet a făcut ca prefața și concluzia **Cărții Negre** să fie scrise de Stéphane Courtois, fost trotskist în tinerețe, astăzi director de cercetări la Centrul Național al Cercetării Științifice (de la Paris) și director al periodicului **Communisme**, creat de el în 1981, împreună cu fostă comunistă Annie Kriegel. Courtois patronase, la începutul anului trecut, alte două lucrări iconoclaste care, apărute de asemenea la Paris, subreziseră temeliiile statului falsificate pe care propaganda de stînga le înălțase propriilor ei eroi: **Mărturisirile arhivelor** a fostului comunist ceh Karel Bartosek, istoric, astăzi stabilit în Franța, și **Lyon 1943**, semnată de Gérard Chauvy.

În **Mărturisirile arhivelor**, Bartosek arată că arhivele de la Praga dovedesc că grupul de cominterniști care a preluat puterea în Cehoslovacia după 1945, cu sprijinul URSS, departe de a fi fost mai tirziu doar „victimele” și „persecutații” lui Stalin, care a sfîrșit prin a-i ucide după marile procese înscenate în cursul anilor '50, fuseseră ei înșiși, atîta timp cît fuseseră la putere, persecutori la ordinele Kremlinului, lichidînd fără milă „dușmanul de clasă” și organizînd rețele de spionaj în Occident. Bartosek a fost supus mai întîi unor presiuni majore din partea familiilor cominterniștilor, active acum în presa sau televiziunea franceză, spre a-l împiedica să-și publice cartea. Apoi, după apariția ei, Bartosek a fost ținta unei violente campanii de presă menite, iarăși fără succes, să-i discrediteze publicația și să arunce îndoiele asupra valorii documentare a probelor pe care le prezenta.

În **Lyon 1943**, Gérard Chauvy se ocupă de adevărata istorie a lui Raymond și Lucie Aubrac, două din numeroasele pseudonime folosite de această pereche de comuniști în cursul activității lor sub ocupația nazistă a Franței. Cu timpul, ei au devenit eroi de film, de cărți pentru copii, de „memorii” vitejești, cu soldați nemți împușcați și trenuri aruncate în aer etc. Spre marea indignare a stîngii franceze, cartea lui Chauvy dovedește, tot pe bază de arhive, că lucrurile nu stăteau chiar așa și că adevărul trecut al celor doi cuprinde multe zone de umbră dubioasă. În sfîrșit, un al treilea volum, scris de însuși Stéphane Courtois, în colaborare cu Annie Kriegel, sub titlul **Eugen Fried**, descrie activitatea reprezentantului permanent al Cominternului la Paris în anii '30, de fapt, adevăratul șef al partidului comunist francez. Acest executant fără complexe al epurărilor singeroase ordonate de Stalin în rîndurile comuniștilor francezi, manipulator de rețele de spionaj, denunțator fără milă al tutorelor celor ce nu se supuneau

voinței Moscovei, fusese un timp tovarășul de viață al Anei Pauker, care i-a dăruit un copil. Aceste trei lucrări, care folosesc un material documentar inedit, deseori surprinzător, scos din arhivele, pînă de curînd inaccesibile, ale fostelor state comuniste, au constituit prologul **Cărții Negre** și i-au pregătît în parte succesul.

Atunci cînd scrisese **Trecutul unei iluzii**, François Furet analizase iluziile despre comunism cărora le căzuse pradă o parte însemnată a intelectualității occidentale, cu accent asupra „intelighenției” franceze, și demontase mecanismele perverse care făcuseră din alți intelectuali de valoare niște slujitori zeloși ai stalinismului. Stéphane Courtois merge mai departe și formulează teza unei similitudini de natură între comunism și nazism, două tiranii, după el, îngemănate. Teza nu este nouă, fiind enunțată de mult, printre alții, de scriitorii germani Ernst Nolte și Hannah Arendt, și în Franța de către Aron. Din acest motiv, ei fuseseră tustrei, chiar dacă nu în aceeași măsură, demonizați sau marginalizați de cercurile „progresiste” ale Occidentului. Textul lui Courtois, care nu fusese comunicat în prealabil echipei ale cărei lucrări le-a prefațat, a provocat imediat o luare de poziție divergentă din partea a doi dintre coautorii, Nicolas Werth și Jean-Louis Margolin, și concomitent, un extraordinar val de polemici de presă, mese rotunde la televiziune, scrisori de la cititori și chiar manifestații publice.

O dezinformare de 70 de ani

Cum este posibil, se întreabă toți analiștii, că i-a trebuit opiniei publice să aștepte 70 de ani spre a recunoaște ororile și minciunile unui sistem totalitar despre care, totuși, și tot de 70 de ani, s-a scris atît de mult? Pentru că, pentru prima oară, sînt asociate, chiar dacă în capitole separate, scrise de autori deosebiți, toate momentele istorice, toate metodele de teroare și de genocid și toate locurile geografice – de la țările baltice pînă în Vietnam și Cambodgia (inclusiv, bineînțeles, România) – pustiite de neobșita și singeroasa tiranie a marxist-leniniștilor. Între 80 și 100 de milioane de morți, afirmă Courtois și ceilalți autori, pe baza surselor deocamdată disponibile. Probabil alte cîteva zeci de milioane în plus, presupun acum alți analiști politici, în așteptarea unei documentări mai substanțiale provenind din surse chineze.

Le Monde – tribuna polemică

Opiniile ostile tezei lui Courtois au fost definite, între alții, de Edgar Reichmann, criticul specializat în cronici literare despre autorii români, apărute în **Le Monde**. Astfel, vorbind despre **Jurnalul** lui Mihail Sebastian, Reichmann afirmă că „amalgamul hidos făcut între Shoah (genocidul evreilor, n.a.) și durerea română în vremea celor patru decenii de imposură se îndreaptă pe un drum greșit. Fiecare tragedie e singulară, numărul victimelor nu poate fi cîntărit prin comparație, și nici fețele schimbătoare ale catastrofelor”. Astfel, pentru Reichmann, genocidul comis de dictaturile de dreapta este incomparabil mai criminal decît „durerea” provocată de o simplă impostură de stînga. Tot în **Le Monde**, și în aceeași ordine de idei, ziaristul Luc Rosenzweig afirmă că discuția în jurul **Cărții Negre** nu e nimic altceva decît dovada spiritului „îngust provincial” al intelectualilor contemporani, care creează senzație inutilă în jurul unor fapte de mult cunoscute, deci neinteresante. Annette Wieviorka (**Le Monde** din 27 noiembrie) este mai explicită, acuzîndu-l pe Courtois de deformare a adevărului atunci cînd acesta „vrea să ne facă să credem că ororile comunismului au rămas ascunse de faptul că memoria holocaustului evreilor comis de naștiți a beneficiat de atîta grijă din partea comunității evreiești internaționale, încît n-a mai lăsat loc pentru de-nunțarea altor crime. Courtois nu va

obține, adaugă Annette Wieviorka, decît o mică glorie trecătoare, cîștigată prin subterfugul unei publicități de senzație, care l-a așezat în fruntea unei halte de calomnatori”.

Le Monde s-a făcut principala tribună de discuție a **Cărții Negre**. În ediția din 18 noiembrie, Alain Blum îi reproșează lui Courtois că a obținut cifra celor peste 80 de milioane de victime ale comunismului adînd, fără nici o logică, morți din diferite țări la diferite epoci. Proceduul, continuă Blum, e cu atît mai puțin justificat, cu cît, de exemplu, foamea din Ucraina anilor '30, care a făcut vreo șase milioane de victime, nu a fost organizată de autoritățile comuniste, ci a rezultat din „anarhia administrativă”. (O teză, adăugăm noi, folosită și împotriva altui istoric al aceleiași foame, americanul Robert Conquest.) În concluzie, Blum îl acuză pe Courtois că n-a făcut operă de istoric, ci de „senzaționalism”.

Cu cîteva zile mai înainte – la 14 noiembrie –, tot în colonele aceluiași cotidian, apăruse o critică asemănătoare semnată de Lilly Marcou, fostă – pe vremuri, în anii '50 – activistă a Uniunii Tineretului Muncitoresc la Facultatea de Filologie din București. Devenită, la Paris, o recunoscută specialistă a istoriei Cominformului, Lilly Marcou a publicat o biografie a lui „Stalin intim”, precum și memorii în care-și amintea despre bucuria resimțită de familia ei la vestea ocupării Basarabiei de trupele sovietice, în 1940. Cu ocazia

Apărarea Cărții Negre

Dacă, din punctul de vedere opus, cedăm la o rapidă trecere în revistă a părerilor favorabile tezelor lui Courtois, începem cu editorialul din 17 noiembrie din cotidianul catolic **La Croix**, semnat de Bruno Frappat, care scrie: „naufraziul comunist al minciunii, al fabulațiilor organizate cu metodă, al distorsionii adevărului istoric nu demonstrează altceva decît că istoria omenirii este o lungă așteptare a adevărului. Ce-au cîștigat comuniștii înșelînd omenirea? Puțin timp, nimic mai mult”.

Cunoscutul analist politic Pierre Daix este de părere, în cotidianul conservator **Le Figaro** din 6 noiembrie, că apariția **Cărții Negre** documentează în mod convingător debutul unui posibil Nürberg al comunismului, principalul cap de acuzare constînd în dovada faptului că crima contra umanității a fost instituită de la început ca metodă de guvernare a comuniștilor.

Editorialul semnat de Claude Imbert în săptămînalul **Le Point** din 15 noiembrie salută de asemenea apariția, în sfîrșit, a **Cărții Negre**, pentru că „repetarea obsesivă” a singurelor crime ale nazismului a scutit comunismul de „datoria memoriei” atît de mult invocată de către istoricii Holocaustului. Acea repetare a permis comuniștilor să eschiveze orice comparație între cele două tiranii, comuniștii taxîndu-și automat adversarii, inclusiv pe Soljenicițin,

Foamea din URSS (1921 - 1922) a făcut 5 milioane de victime

apariției **Cărții Negre**, doamna Marcou îl acuză pe Nicolas Werth, unul din coautorii lucrării, de a pune în circulație „mituri și exagerări” despre numărul victimelor comunismului. Nicolas Werth, replicînd în **Le Monde** din 27 noiembrie, spre a se plînge de modul în care a fost „calomniat” de Lilly Marcou, a fost din nou criticat, de data aceasta de către însuși directorul ziarului **Le Monde**, Jean-Marie Colombani, care susține că „exercițiul matematic” în jurul cifrei de 85 de milioane de victime ale comunismului e o dispută lipsită de semnificație, dată fiind diferența specifică între natura celor două ideologii: nazismul a reprezentat întruchiparea organică a răului, care a făcut, și mai face, apel la „cele mai periculoase porniri ale omului”, pe cînd comunismul reprezintă „un ideal legat de aspirația spre binele omenirii” și de „speranța democratică”, a cărui punere în practică a dat însă greș. În termeni aproape identici s-au exprimat, în fața camerelor de televiziune, doi membri ai Comitetului Central al Partidului Comunist Francez, în cursul mesei rotunde care i-a opus la 7 noiembrie lui Stéphane Courtois, acuzat de ei de a urmări organizarea unui Nürberg al comunismului.

În același număr din **Le Point**, scriitorul Jean-François Revel, membru al Academiei Franceze, se indignează de faptul că la sus-amințita masă rotundă a emisiunii de televiziune din 7 noiembrie, unul dintre membrii partidului comunist l-a calificat pe Courtois drept „antisemit” spre a-l împiedica să ia cuvîntul. De ce oare, continuă J.Fr. Revel, negaționismul e pe-depsit atunci cînd e folosit în legătură cu Holocaustul comis de naștiți, dar nu e nici măcar calificat drept delict atunci cînd e vorba de genocidul comunist?

Oare nu s-au făcut ambele dictaturi vinovate de aceleași crime: dictatori de populație, condamnați masive la muncă silnică, torturi pînă la moarte, acte inumane exercitate împotriva opozanților politici, religioși, etnici, crime rasiste comise de sovietici împotriva polonezilor, bațliilor, tătarilor, moldovenilor, ucrainenilor, masacrați sau infometaji cu sutele de mii în țara lor sau deportați în lagărele înghețate ale Gulagului, spre o moarte sigură? „Nazismul, încheie Jean-François Revel, avea cel puțin meritul să spună în fața pe cine voia să suprimă. Comuniștii au ucis în numele eliberării omului de tip nou”.

Le livre noir du communisme

Crimes, terreur, répression

Robert Laffont

„Doi gemeni monstruoși“

Aceeași temă a înrudirii dintre cele două totalitarisme a fost expusă într-o conferință de-o înaltă ținută intelectuală rostită de istoricul Besançon. Alain Besançon în fața Academiei de Științe Morale și Politice din Paris. El a vorbit despre „naturalitatea criminală a celor doi gemeni monstruoși ai secolului nostru“. Nazismul, a amintit el, s-a născut după și a murit înaintea comunismului, pe care l-a copiat în domeniul poliției politice, al teroarei, al lagărelor de muncă și al propagandei. Besançon a afirmat că ambele sisteme au dictat „dreptul și datoria de a ucide“ unul, pe evrei, în numele purității rasiale; celălalt, anumite clase sociale, în numele fericirii poporului. Cu toate acestea, a constatat conferențiarul, mediile de informare nu le aplică aceleași criterii: în timp ce ele condamnă nazismul cu cea mai neseacă energie, par să absolve comunismul de orice vină, definindu-l deseori chiar ca „o epopee a secolului nostru“. Ca dovadă, printre altele, a celor spuse de el, Besançon comunică rezultatul investigației titlurilor citate de serviciul de informare documentară al unui mare cotidian de seară (pe care evită să-l nominalizeze, dar care e *Le Monde*) pentru perioada 1990-14 iunie 1997. „Nazism“ este subiectul a 480 de articole, în timp ce „Stalinism“, a șapte. De Auschwitz se vorbește de 105 ori, de lagărele morții din URSS, de trei ori. Cit despre foamea organizată din Ucraina, cea cu șase milioane de morți în rîndurile țării noastre care se opunea colectivizării, această nu e pomenită niciodată.

Motivele discriminării operate de media

După Besançon, originile teoretice și istorice ale acestei discriminări sînt în număr de șapte.

1 - Crimele nazismului au fost imediat denunțate de învingătorii celui de-al Treilea Reich. Printre aceștia, Uniunea Sovietică. Crimele comunismului, dimpotrivă, au fost trecute sub tăcere.

2 - Poporul evreu a luat asupra sa întreținerea memoriei Holocaustului, ca o „obiogație înscrisă în lungul șir al persecuțiilor suferite de el“. Lucru de care nu au putut beneficia alte popoare.

3 - Propaganda comunistă de după cel de-al doilea război mondial a suprimat orice referință la rădăcinile ideologice comune, socialiste, ale celor două regimuri totalitare, care au fost, și unul (național-socialismul hitlerist) și celălalt (socialismul științific sovietic), anticapitaliste de la bun început.

4 - Alianța din 1941-1945 a democrațiilor occidentale cu URSS a înobilat „democrația sovietică“, slăbind totodată sistemul imunitar al Occidentului față de virusul subversiunii comuniste. În Occident, noțiunea „eliberării“ Europei Centrale și de Est de către Armata Roșie a fost considerată ca echivalentul, de exemplu, al eliberării Franței sau Olandei de către anglo-americani. Cei care puneau la îndoială natura eliberatoare a regimului sovietic erau „fasciști“, deci descalificați. La Nürnberg, marea referință a democrațiilor de pretutindeni, au fost condamnați pe bună dreptate nașiții. Dar doar nașiții. În completul de judecată figurau, precum se știe, procurorii sovietici.

5 - Impunerea, de către propaganda marxist-leninistă, a propriei sale terminologii politice, acceptată de toate curentele

de gândire occidentale: de-o parte, statele capitaliste și imperialiste; de cealaltă, statele socialiste. Or, a amintit Besançon, Hannah Arendt propusese, încă din 1951, altă clasificare, mult mai aproape de adevăr, dar care nu a fost reținută: de-o parte, cele două orînduirii totalitare, nazismul și comunismul; de cealaltă, democrațiile liberale. Între ele, regimurile autoritare, care, chiar dacă erau de dreapta, nu practicau genocidul.

6 - Național-socialismul a durat 12 ani și n-a avut timpul să distrugă în profunzime societatea civilă. Comunismul a durat, după caz, între 50 și 70 de ani, distrugînd nu numai elitele, dar și generațiile succesive care le-ar fi putut înlocui.

7 - „Amnezia“ comunismului a permis „hipermnezia“ nazismului, astfel încît opiniile publice din Apus, cu atenția dirijată asupra crimelor naziste, s-au lăsat convinse că ideea comunistă a fost un proiect onorabil care a dat greș. Ororile Gulagului au putut astfel fi escamotate decenii de-a rîndul.

Mai mult, a afirmat Besançon, propaganda comunistă a deformat într-ait capacitatea de judecată a contemporanilor noștri, încît, cităm, „cel mai mic contact intelectual cu nazismul, fie chiar și într-o vreme cînd caracterul criminal al acestuia nu era cunoscut încă, sau se afla doar în gestație, este suficient, astăzi, spre a dezonora artiștii sau scriitorii celebri, așa cum e cazul lui Cioran. În același an în care erau dezvăluite rădăcinile antebelice ale lui Cioran, operele lui Aragon“ erau publicate în (colecția de prestigiu, n. trad.) *La Pleiade*, în mijlocul unui cor unanim de elogi, fără să fie menționată, altfel decât spre a o scuza, lungă sa performanță stalinistă“.

În trecut fie spus, Franța nu e singura țară unde se pot constata asemenea fenomene. La noi, de exemplu, unde umbra lui Mircea Eliade este mereu, și cu pedanterie cărturărească acuzată de fascism, domnul Silviu Brucan, fost redactor-șef, stalinist, la *Scînteia*, dizează în voie la postul de radio Europa Liberă, finanțat de Statele Unite, despre... democrație.

A cere oficial iertare

O altă consecință a apariției *Cărții Negre a comunismului* a fost utilizarea ei ca argument în controversele legate de multiplicarea recentă a scuzelor și declarațiilor de pocăință din partea diferitelor guverne și instituții acuzate de crime contra umanității sau de indiferență față de victimele acestor crime. Majoritatea declarațiilor de acest fel privesc evenimente petrecute în cursul ultimului război mondial: guvernul japonez pentru comportamentul trupelor sale în Coreea; episcopatul francez pentru indiferența arătată de ierarhia catolică față de deportările evreilor; sau ziarul *La Croix*, care, mergînd mai departe în trecut, și-a prezentat scuze pentru articolele antisemite publicate acum exact 100 de ani în vremea afacerii Dreyfus, o celebră eroare judiciară. Episcopatul spaniol, dimpotrivă, a refuzat să se pocăiască după ce a fost acuzat de a-l fi sprijinit pe generalul Franco în timpul războiului civil din 1936-1939. Explicația acestui refuz, bine cunoscută, dar deliberat ignorată de comuniști, este că clerul catolic din Spania a trecut masiv de partea lui Franco în urma masacrării, de către Brigăzile Internaționale cominterniste, a mii de preoți și călugăriți, masacre însoțite de incendierea bisericilor. Refuzul episcopatului spaniol a fost anunțat concomitent cu o manifestație publică organizată la Paris, la 6 noiembrie, de către aripa integristă, de dreapta, a catolicilor francezi. Oratorii au „denunțat“ numele liderilor evrei ai revoluției ruse, întrebînd retoric „de ce rabinii nu se pocăiesc?“, în timp ce o parte a celor o mie de participanți agitau exemplare proaspăt cumpărate ale *Cărții Negre a Comunismului*.

Aceeași carte a fost citată în ziua următoare la altă mare întrunire, de cu totul altă culoare politică, ținută cu ocazia comemorării a 80 de ani de la izbucnirea „Marii Revoluții Ruse“. Secretarul general al partidului comunist francez, Robert Hue, a exprimat acolo o jumătate de

pocăință: în fața a peste o mie de comuniști și troțkiști, el a recunoscut că cei 85 de milioane de morți reprezintă o „dramă umană, o monstruoasă“ pe care a condamnat-o „fără apel“. El a pus însă morții pe socoteala stalinismului, nu a comunismului, „un ideal“ a spus Hue, „care nu trebuie folosit de Stephane Courtois spre a face amalgame cu regimul cel mai execrabil: nazismul“.

O lună mai tîrziu, la 5 decembrie, în cursul unui miting al simpatizanților internaționali ai extremei drepte, Jean-Marie Le Pen, liderul Frontului Național, declara că lagărul de exterminare de la Auschwitz a reprezentat doar „un detaliu“ al istoriei celui de-al doilea război mondial. El a fost imediat dat în judecată pentru delictul de „contestare de crime contra umanității“. Acest delict, definit în urma votării unei legi propuse în 1990 de către deputatul comunist Jean-Claude Gayssot (astăzi ministru în guvernul Jospin), constă în „negarea uneia sau mai multor crime contra umanității comise de membrii unei organizații declarate criminale de Tribunalul de la Nürnberg, în 1945“.

Jospin și comuniștii

După comuniști și neofasciști, răsunetul politic generat de apariția *Cărții Negre a Comunismului* l-a determinat și pe premierul socialist Lionel Jospin să ia poziție asupra controversatului subiect. El a afirmat în Parlament că este mîndru să aibă miniștri comuniști în guvern, comuniștii fiind dintotdeauna apărători ai libertăților populare și adversari hotărîți ai fascismului. Pînă și generalul de Gaulle, a adăugat Jospin, a avut miniștri comuniști. Dar premierul a omis să precizeze cum s-a întîmplat aceasta, și anume, că de Gaulle, care nu fusese prezent nici la acordul asupra sferelor de competențe încheiat de Churchill și Stalin, în octombrie 1944, la Moscova, nici în februarie 1945, la înfîlțirea celor trei mari la laltă, se dusese apoi, singur, la Moscova, spre a negocia, în doi, un alt aranjament cu Stalin, în urma căruia acesta ordonase comuniștilor francezi să înceteze organizarea de tulburări sociale; în schimb, generalul de Gaulle acorda comuniștilor cîteva ministere secundare și, mai ales, lăsa sovieticilor mină liberă în Polonia, țară pentru apărarea căreia Franța declarase război lui Hitler, în 1939.

O părere diferită asupra volumului publicat din inițiativa lui Stephane Courtois a fost exprimată de către deputatul de Paris, Pierre Lellouche, un apropiat al președintelui Chirac: odată cu apariția *Cărții Negre*, „nazismul și comunismul s-au ciocnit în cerul mohoș al Franței“, opunînd pe față pe cei care, urmîrind amenzierea comunismului și echivalarea celor două totalitarisme, acelora care cer un alt Nürnberg, adică procesul comunismului.

Tema este reluată în „De la Nürnberg la Nürnberg“, articol apărut în săptămînalul cercurilor de afaceri *Valeurs actuelles* din 20 decembrie, sub semnă-

tura lui Christian Combaz. El se întreabă dacă apariția *Cărții Negre*, care în sfîrșit a deschis ochii și celor care nu voiau să vadă, nu va pune în sfîrșit capăt nedreptății de a considera drept crime contra umanității doar fărdelele naziste, pe cînd crimele comise sub Lenin și Stalin nu ar fi fost altceva decît regretabile accidente pe parcursul unui program politic prost inspirat? „Pentru cel care moare cu un glonț în ceață, care e diferența? Pentru gloatele de infomețați, de morți de frig, de executați la Katyn, unde e consolarea de a fi fost chinuți, umiliți și omorîți în numele fericirii marxiste?“

Cine se teme de procesul comunismului

Și astfel, în pofida relativului pesimism al lui Stephane Courtois, care denunță rețeaua „negaționiștilor“ ce se străduie să împiedice orice discuție despre ce-a însemnat comunismul la putere, se poate spune cu siguranță că apariția *Cărții Negre* va însemna începutul unei mari dezbateri pe plan mondial, volumul fiind în curs de traducere în peste 20 de țări.

Prestigioasa revistă trimestrială *Commentaire*, înființată acum 20 de ani în jurul lui Raymond Aron, inițiază dezbaterăa temei „Fascism, comunism și istoria secolului XX“, dezbateră la care a fost solicitată participarea unui mare număr de filozofi și istorici, francezi și străini. *Commentaire* a deschis discuția, publicînd corespondența dintre François Furet și istoricul german Ernst Nolte, precum și cuvîntarea lui Alain Besançon, la care m-am referit mai sus. Numărul din martie al acestui periodic va fi consacrat în întregime acestei teme, pentru aceeași lună fiind anunțată apariția primei traduceri a *Cărții Negre*, și anume versiunea ei în italiană.

Cu toate acestea și în pofida părerii multor analiști, nu se poate afirma că opera prefațată de Stephane Courtois va fi în măsură să joace un rol decisiv în realizarea unui Nürnberg al comunismului. Un astfel de Nürnberg are adversari foarte influenți în cele mai înalte sfere ale multor guverne din Occident. Dar putem fi siguri de un lucru: că osemintele milioanele de victime ale comunismului, uitate de oameni și de Dumnezeu prin gropile comune ale fostelor democrații populare sau prin pustietățile Gulagului sovietic, își vor găsi reabilitarea postumă, acum, la sfîrșitul celui mai înspăimîntător secol din istoria omenirii.

*) Louis Aragon, membru notoriu al p.c. francez și zelos propagandist al politicii Moscovei, autor, printre altele, al unui text lăudîndu-l pe Stalin drept „cel mai mare filozof al tuturor timpurilor“ și al unei ode (reproduce și în *Cartea Neagră a Comunismului*), cerînd înființarea GPU-ului în Franța.

(Subtitlurile aparțin redacției)

MEMIRA

Colecția TOTEM

Marshall McLuhan
MASS-MEDIA
SAU MEDIUL INVIZIBIL

Roger Caillois
FLUVIUL ALFEU

Roger Caillois
OMUL ȘI SACRUL

Comenzi: C.P. 26-38 București

DAN OPRESCU

Șeful Oficiului Național pentru Romi,
Departamentul pentru Protecția Minorităților Naționale, Guvernul României

Despre romi

Românii au avut sclavi

Cred că s-ar conveni să recunoaștem faptul că românii au avut, vreme de 500 de ani, sclavi. Pentru că românii țigani ce au aparținut Bisericii, voievozilor și boierilor au fost sclavi. În 1856 nu a avut loc decît o simplă emancipare juridică, prin care romii au fost sloboziți din robie, dar, nefiind împroprietăriți, au fost lăsați să se descurce fiecare cum va putea. Rămîne încă să fie cercetat și lămurit dacă eliberarea robilor a fost dictată de creșterea productivității muncii în agricultură, care a impus reducerea numărului de brațe de muncă, sau de criterii ideologice, aflate în prelungirea luminismului și a romantismului. Românii au căpătat însă o conștiință fericită în urma actului din 1856, iar expresia literară a acestei conștiințe fericite o poate reprezenta nuela *Vasile Porojan* de Vasile Alecsandri.

Romii și autoritățile române

Romii au fost lăsați în sărăcia lor, ei neconstituind, după slobozire, o preocupare pentru autorități aproape o sută de ani. În atenția autorităților au intrat abia în timpul celui de-al doilea război mondial, cînd guvernarea Antonescu a început deportarea în Transnistria și dincolo de Bug, în cadrul unei politici discriminatorii și chiar exterminatorii, comparabile cu Holocaustul evreilor. Pînă astăzi nu există, din partea oficialităților românești, o asumare publică a răspunderii în legătură cu deportările și execuțiile la care au fost supuse comunități întregi de romi. Nu există nici măcar o încercare de despăgubire morală sau materială pentru supraviețuitorii și familiile celor deportați și uciși. Nici clasa politică, nici Biserica, nici majoritatea românilor nu au făcut nimic pentru a ameliora situația economică, socială, educativă, sanitară etc. a comunităților de romi.

Romii în comunism

În mod aparent paradoxal, romii au dus-o mai bine în timpul industrializării excesive și extensive din vremea lui Dej și Ceaușescu. Aceasta s-a întimplat pentru că acest fel de industrializare, aberant în sine și mare consumator de resurse și de forță de muncă, a avut nevoie de o mare cantitate de forță de muncă necalificată sau cvasi-necalificată, iar o parte a acestei forțe de muncă a putut veni dinspre romi. Așa se face că destui romi au fost (uneori forțat) sedentarizați, că unii s-au mutat la bloc, beneficiind de toate facilitățile (în fond, extrem de modeste) la care aveau acces și majoritarii. Din păcate, ideologia comunistă nu admitea posibilitatea unor tensiuni sau conflicte interetnice, cu toate că în viața practică se mențineau discriminările cărora romii au trebuit să le facă față dintotdeauna.

După căderea lui Ceaușescu

Căderea lui Ceaușescu a permis unei mici părți a romilor să intre, citeodată pe usa din față, în lumea afacerilor, integrîndu-se, din acest punct de vedere, în economia tranziției. Dar, pentru marea majoritate a romilor, ea nu a adus cu sine o îmbunătățire observabilă a vieții lor (ba chiar, în destule cazuri, dimpotrivă). În ceea ce privește discriminările și chiar violențele comise împotriva unor comunități de romi, acestea au căpătat o extindere ce a îngrijorat forurile internaționale.

S-ar conveni adăugat și faptul că românii au un complex special referitor la romi: însuși numele de „rom” este contestat, pe motiv că ar crea confuzie, în-deosebi în străinătate, cu acela de „român”, iar în practica obișnuită a limbii de toate zilele se utilizează termenul de „țigan”, ce are însă o anumită conotație peiorativă. Pentru a-și ostoi aleanul provocat de mai-sus-menționatul complex de inferioritate, românii par să fi adoptat de curînd grafia „rom”, „romi”, cu toate că nu există nici o justificare istorică, etimologică sau fonetică pentru folosirea dublului „r”. Evident, cum spunea și un lider rom, nu este nici o rușine să fii țigan și nici să te numești țigan; totuși, consider că dacă membrii unei minorități naționale manifestă vădită dorință de a se numi „romi”, trebuie să trecem peste propriile noastre complexe și să utilizăm consecvent cuvîntul „romi”. Cit privește posibila confuzie rom-român, cred că o asemenea spaimă copilărească poate și trebuie ținută în frâu.

Presa și romii

Libertatea dobîndită de presă după Decembrie 1989 a însemnat pentru mulți ziaristi și gazetari libertatea de a scrie oricum și orice despre romi, cu un evident accent pe infracționalitate și pe așa-zisul exotism

al felului de trai al romilor. Audiovizualul nu s-a lăsat, nici el, mai prejos, în contextul în care apariția posturilor private de televiziune a înăsprit considerabil concurența în acest sector media. În destule cazuri, presa scrisă și audiovizuală se face vinovată nu numai de prezentarea deformată și tendențioasă a evenimentelor ce-i au în calitate de actori pe romi, dar și de agitatea spiritelor într-o manieră cel puțin iresponsabilă și, cu siguranță, lipsită de profesionalism.

Romii și propria lor violență față de femei și copii

Pe de altă parte, ar fi cu totul nedrept să se considere că toate problemele cu care se confruntă comunitățile de romi din România ar fi determinate doar de atitudinea discriminatorie adoptată de populația majoritară. Romii înșiși au mult de lucru pentru a-și ameliora propria condiție, cum ar fi, de pildă, chestiunea extrem de sensibilă a violenței exercitate asupra femeilor și copiilor romi.

Foto: Daniel Knorr

Cu puține excepții (ca de pildă revistele „22” și *Di-lemma*), presa noastră poate constitui obiect de studiu pentru cum (și cît de mult) pot funcționa cele mai de jos prejudecăți în legătură cu romii. Aproape că nu există clișeu pe care să nu îl întîlnim zilnic în această presă, iar cercetătorii vor fi în curînd capabili să scrie tomuri întregi pe tema imaginarii presei românești postdecembriste.

Romii sînt o bogăție a României și a Europei

Trebuie spus foarte deslușit, odată pentru totdeauna: romii nu sînt o pacoste, ci o bogăție a României și a Europei. Iar problema romilor este, de 150 de ani încoace, o problemă politică, o chestiune de voință politică. Într-o societate foarte conservatoare cum este România sfîrșitului de mileniu II, subzistă încă puternice și active sechele ale societății premoderne, ale societății pastoral-agrară tradiționale. Pentru imaginarii unor asemenea societăți, grupul, colectivitatea, are prioritate absolută față de individ. Numai așa se explică strania popularitate a unor atitudini izolaționiste, xenofobe și naționaliste sau discriminarea față de străin (fie acesta turc, arab, chinez, sau român din diasporă, sau minorități naționale – unguri, evrei, romi etc.). Însă discriminarea se poate manifesta și în ceea ce privește minoritățile sexuale, spîinii, cei cu părul roșu, bărboșii (cam în felul în care khmerii roșii îi omorau pe ochelariști pentru așa-zisa vină de a fi... intelectuali).

Programe de acțiune afirmativă

După părerea mea, singura posibilitate realistă de a ieși din actualul impas ar fi un sistem de programe de acțiune afirmativă (prefer această expresie celeia de discriminare pozitivă), care să acopere practic toate domeniile ce au, într-un fel sau altul, legătură cu romii. Mă gîndesc aici, de pildă, la stabilirea unor cote pentru romi la admiterea în instituțiile de învățămînt, în administrația publică centrală și locală, în armată, poliție, regii de stat, companii private, industrie, afaceri etc. Acțiunea afirmativă presupune însă două condiții: 1) aflarea procentului adevărat din populația totală alcătuit din romi, și 2) obligația instituțiilor respective de a asigura resursele pentru ca romii să poată candida cu șanse reale.

În ceea ce privește punctul 1), sînt convins că această chestiune poate fi rezolvată printr-un articol în viitoarea *Lege a minorităților naționale* în care să se

prevadă dreptul fiecărui cetățean al României de a-și declara, la recensămînte, o dublă (sau chiar multiplă) apartenență etnică, de exemplu român și rom, sau maghiar și rom etc. Părerea mea este că la recensămîntul din 2002, dacă se va accepta prevederea de mai sus, se prea poate să avem mari surprize referitor la numărul romilor din România (evident, în paralel cu dreptul la declararea dublei sau multiplei apartenențe etnice să existe și garanții legale cu privire la caracterul confidențial al acestei declarații). S-ar conveni spus faptul că o asemenea prevedere nu este ciușă de puțin exorbitantă în sine, ea figurînd în *Convenția-Cadru pentru Protecția Minorităților Naționale* elaborată de Consiliul Europei și ratificată de România.

În atară de *Legea minorităților naționale*, vor trebui adoptate, cît de curînd, și alte reglementări legale de natură să îmbunătățească situația minorităților naționale din România, creînd, poate, un veritabil model românesc de abordare curajoasă și generoasă a acestei problematice. Asemenea reglementări sînt proiectele *Legii învățămîntului*, *Legii administrației publice* (centrale și locale), *Legii restituirii bunurilor comunitare*, *Charta limbilor minoritare și regionale* (ce urmează a fi ratificată de Parlament) etc. Asemenea pachet de legi n-ar putea avea decît efecte benefice din perspectiva integrării României în structurile euro-atlantice. Cu toate acestea, este de prevăzut că se va face simțită o serioasă opoziție din partea celor mai conservatoare segmente ale societății românești, precum și din partea reprezentării în Parlament a acestor segmente (după modelul lamentabil al votului din Senat în chestiunea *Legii învățămîntului*).

Responsabilitatea organizațiilor romilor

În principiu însă, să sperăm că rațiunea (și interesele reale ale României) vor birui în confruntarea cu sechelele societății pre-moderne, iar problematica feliuritelor comunități de romi va deveni, cît de curînd, ceea ce este ea în realitate, adică o prioritate națională pentru România.

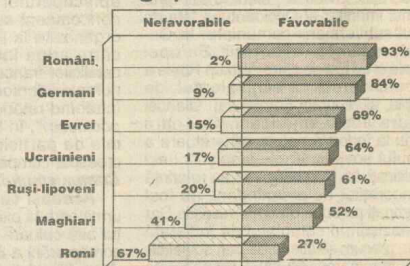
Ceea ce este de reținut în legătură cu problematica romilor de la noi este că nu se pot stabili priorități formale; nu se poate spune, de pildă, că aspectele educaționale sînt mai importante și mai urgente decît cele medical-sanitare, sau cele sociale mai importante decît cele fracționale sau de planificare familială. Specificul problematicii comunităților de romi din România este că va trebui acționat pe toate fronturile dintr-o dată, ceea ce va necesita nu doar fonduri foarte mari, dar și expertiză de specialitate. Altfundurile, cît și expertiza vor veni din România și de peste hotare. Și aș îndrăzni să afirm că nu lipsa fondurilor este cea mai acută problemă, ci lipsa actuală de imaginație în producerea și derularea de proiecte și programe care să utilizeze fondurile ce ne stau, în principiu, la dispoziție, fondurile care se învîrt în jurul nostru precum meteoriiții, dar nu pot fi puse la lucru din cauza mai-sus-menționatului deficit de imaginație.

Dacă o atenție specială va trebui acordată majorității, pentru diminuarea și apoi stîrpierea prejudecăților referitoare la romi, nu mai puțin atenție trebuie acordată comunităților de romi, în care conservatorismul se menține la cote extrem de înalte, contribuînd, și pe această cale, la îngreunarea necesarei desprinderi din cercul vicios al sărăciei. Și aici o mare responsabilitate revine principalelor organizații și asociații ale romilor, fără participarea cărora nici o strategie guvernamentală, oricît de savant elaborată, nu-și va putea arăta roadele.

Textul a fost prezentat la seminarul „Minorități etnice și reflectarea lor în mass-media”, organizat de Proiectul pentru Relații Etnice (PER), Sinaia, 27-28 Ianuarie 1998

(Subtitlurile aparțin redacției)

Ce sentimente aveți față de următoarele grupuri etnice?

Diferențele pînă la 100% în cadrul fiecărui grup sînt reprezentate de cei fără opinie
Decembrie 1997
Sondaj realizat de Centrul de Sociologie Urbană și Regională - CURS

MAGDA CĂRNECI

Forumul pentru cultură al Uniunii Europene

Între 29 și 30 ianuarie 1998 s-a desfășurat la Bruxelles o premieră în analele Comunității Europene: Forumul cultural al Uniunii Europene. Forumul a reunit 280 de participanți din țările membre ale UE, dar și din țările asociate acesteia: în total 29 de țări, reprezentate prin miniștri ai culturii și parlamentari naționali și internaționali, personalități ale vieții culturale, artiști, scriitori, conducători ai unor organizații non-guvernamentale, directori de companii cunoscute din mass-media și din industria culturală.

Rolul culturii în unificarea europeană

Împreună cu senatorul Eugen Vasiliu, președintele Comisiei pentru cultură a Senatului României, cu Emilian Epure de la Ministerul de Externe și cu Viorica Mircea de la Misiunea Română pe lângă UE, am participat la o primă prezentare și discutare internațională a proiectului unui Program-cadru al acțiunilor comunitare în domeniul culturii.

Așa cum se precizează în actele oficiale ale Forumului, odată cu intrarea în vigoare în 1993 a Tratatului de la Maastricht, Comunitatea Europeană a intrat într-o nouă etapă a evoluției ei. Deși pare evident, rolul culturii în unificarea eficientă și afirmarea reală a unei identități europene nu a fost recunoscut totuși decât foarte recent, abia după ce alte forme de unificare „pragmatică” au devenit funcționale. Abia prin introducerea unui faimos articol 128 în Tratat, cultura i s-a recunoscut competențe comunitare specifice, ba chiar esențiale, și ea a dispus de o bază juridică solidă pentru a fi tratată egal cu celelalte politici și acțiuni comunitare deja amorsate.

Textul articolului 128 este ambițios, și mai ales eminent politic, pentru că el recunoaște pentru prima oară în mod explicit că demersurile Comunității nu se limitează la o unificare strict economică și socială ci au și o dimensiune culturală, determinată pentru succesul unei unificări de mentalitate și pentru sensul unei apartenențe comune. Articolul mai precizează finalitățile și domeniile de intervenție culturală, pe de o parte, ca și modalitățile de intervenție și procesele de decizie prevăzute pentru aceasta, pe de altă parte. Afirmând scopuri nobile, deși generale – să încurajeze creația culturală contemporană; să amelioreze cunoașterea și difuziunea culturii și istoriei popoarelor europene; să conserve patrimoniul cultural de importanță europeană; să contribuie la înflorirea culturilor statelor membre, în respectul diversității naționale și regionale, dar punând în evidență moștenirea culturală comună – articolul prevede în mod expres căile cooperării și dialogului intercultural, dar mai ales afirmă două mari principii: *respectul diversității culturale și subsidiaritatea*. Cu alte cuvinte, acțiunea culturală comunitară nu se substituie politicilor culturale ale statelor membre, ci se adaugă acestora, le sprijină și le completează.

Recunoașterea formală a rolului cooperării culturale s-a concretizat, pe de o parte, printr-o serie de clauze culturale specifice care acompaniază acum cea mai mare parte a tratatelor de asociere și cooperare ale Uniunii, clauze care pun în lumină obligativitatea de a ține cont de aspectele culturale ale deciziilor politice și juridice din alte domenii. Iar, pe de altă parte, inițiativa comunitară de încurajare culturală s-a manifestat prin programe practice de susținere financiară sau de ajutor tehnic. Într-o primă etapă, acestea au fost în număr de trei: **Kaleidoscope** (1996–1998) pentru susținerea activității de creație și de cooperare artistică și culturală; **Ariane** (1997–1998) pentru susținerea domeniului cărții și a lecturii; **Raphael** (1997–2000) pentru susținerea patrimoniului cultural european. Alte programe mai vechi preluate din mers au fost **Orașul european al culturii** (1985–1999), **Luna culturală europeană** (1992–1999) și **rețelele culturale** (pentru artele spectacolului, pentru artele vizuale și multimedia, pentru patrimoniul cultural, conservare și muzee, pentru administrare, gestiune și politică culturală). Aceste programe au implicat zeci și sute de mii de creatori și consumatori de cultură, mii de instituții și de ONG-uri culturale, sute de proiecte aprobate și milioane de ECU.

După cinci ani de la lansarea Tratatului de la Maastricht, **Forumul pentru cultură** de la Bruxelles a fost organizat de Direcția Generală X (însărcinată cu acțiunea culturală și audiovizuală) a Comunității Europene pentru a trage concluzii, pentru a permite tuturor părților interesate să contribuie la reflecția asupra viitorului acțiunii culturale europene, în vederea

pregătirii unui amplu Program cultural cadru pentru perioada 2000–2005. În afara reuniunilor plenare – la care au vorbit principalii responsabili ai domeniului cultural din cadrul Comunității și al Parlamentului European (M. Oreja, L. Arizpe, P. Pex, S. Pappas, J.-M. Baer, M.T. Lazaridis) și miniștrii culturii din câteva țări occidentale – discuțiile s-au desfășurat în patru ateliere diferite: *creatori și creativitate; dinamica culturală a patrimoniului; Europa, foaier de reflecție, schimburi și difuzare; cultura cotidianului și noile teritorii ale culturii*.

Din noianul ideilor și sugestiilor care au fost avansate în diverse limbi și din cele mai diverse perspective și interese, citeva au revenit cu obstinație în diferitele luări de cuvânt mai generale sau mai aplicate, pe care, împreună cu Eugen Vasiliu, le-am sintetizat după cum urmează.

Action de la Communauté Européenne en faveur de la Culture 1993-1998

Creatori și creativitate

Necesitatea unui mare program-cadru, în afara celor sectoriale deja existente sau nou propuse, care să pună în evidență cu pregnanță uniunea culturală, ca pariu central al Uniunii Europene, a fost afirmată ca o prioritate. Rolul economic, „practic”, al culturii, care prin industriile culturale poate crea noi piețe și noi locuri de muncă, reducând șomajul și reconstituind țesutul social, a fost subliniat ca un argument forte în fața legislatorilor, juriștilor și oamenilor de afaceri. Alocarea unui buget satisfăcător, până la 1% din fondurile Uniunii Europene, față de actualul 0,03%, a fost revendicat în concordanță cu importanța domeniului cultural pentru coeziunea internă a Europei și pentru imaginea Europei în lume. Reactivarea domeniului universitar și a educației naționale în general, în formarea conștiinței comunității culturale europene, a apărut ca o altă necesitate vitală. Proiectarea acțiunii culturale ca formă a dialogului creator, în așa fel încât cooperarea și interculturalismul să se facă prin „rețele” care să excludă birocracia, a fost exigentă multor intervenanți. Iar faptul că zona culturii constituie unul dintre instrumentele principale ale Unificării Europene, nu mai puțin decât tehnologia și economia, care finalmente sunt tot fapte de cultură, a reieșit ca o concluzie a numeroase discursuri.

La atelierul *Creatori și creativitate*, la care eu am participat, atelier condus de B. Focroulle (directorul teatrului „La Monnaie” din Bruxelles) și de Enrica Varese (responsabila programului **Kaleidoscope** amintit mai sus), problemele ridicate au fost extrem de aplicate și de diverse. S-a vorbit despre recunoașterea rolului eminent al oamenilor de cultură ca factori sociali de creativitate, de diversitate, de reglaj comunitar, dar și de creștere economică. S-a vorbit despre evoluția profesiunilor culturale în era concurenței transna-

ționale și a audiovizualului, despre reciclare și educație permanentă, s-au purtat dispute despre statutul juridic al creatorilor și artiștilor dar și despre noi modalități de angajare non-birocratică a acestora (timpul flexibil, intermitența). S-a subliniat responsabilitatea statelor în încurajarea creației și protecția creatorilor, dar și rolul Uniunii în influențarea deciziilor acestora legate de libera circulație și facilitarea schimburilor, reciprocitatea în toate programele culturale bi sau trilaterale, proprietatea intelectuală și dreptul de autor și de interpret, regularizarea concurenței și a ajutoarelor guvernamentale. Democratizarea societății prin cultură și culturalizarea altor domenii (drepturile omului, turism, politici sociale) au fost dezbătute alături de tema apărării culturii europene de hollywood-izare și mondializare nivelatoare. S-au propus editarea unei biblioteci europene de cărți importante și a unui corpus lingvistic pentru traduceri, înființarea unui premiu european de înalt nivel, crearea unei Universități a Uniunii Europene și a unei Fundații Culturale Europene, dar și instituirea postului de Comisar European pentru cultură în fiecare țară a continentului etc.

Participarea țărilor asociate la programele culturale ale UE

În intervenția mea din cadrul atelierului, am încercat să atrag atenția asupra unor aspecte legate de participarea țărilor asociate la programele culturale ale Uniunii, participare prea puțin amintită în luările de cuvânt, chiar dacă ea figurează în toate actele scrise. Flexibilizarea legislativă a liberei circulații a creatorilor și bunurilor culturale între Vest și Est, chiar înaintea integrării în UE a țărilor respective, a fost amintită alături de echilibrarea principiului subsidiarității cu principiul complementarității (reciprocității, interculturalității) în finanțarea unor proiecte de anvergură. Armonizarea marilor programe-cadru europene cu programe mici, regionale sau locale, care dau șansă și țărilor încă defavorizate, a fost propusă alături de nevoia transparenței și difuzării programelor UE nu doar la nivel statal, instituțional, ci și direct în societatea civilă, ONG etc. Iar nu în ultimul rând, am amintit despre valoarea spirituală a culturii, prea puțin afirmată în dezbaterile occidentalilor, dar încă vie în conștiința oamenilor din Europa de Est, valoare care nu doar că întemeiază celelalte valori comunitare europene, dar oferă șansa unui model existențial alternativ la modelul pragmatic-materialist dominant azi și poate susține consistența modelului cultural european în confruntarea cu alte modele din restul lumii.

Cum toate dezbaterile celor patru ateliere au fost extrem de animate și de pline de idei, concluziile **Forumului** au fost pozitive, căci scopul său de a reuni și de a angaja o vastă dezbateră între toți actorii acțiunii culturale europene a fost, se pare, atins. **Programul-cadru de cooperare culturală europeană pentru 2000–2005** va integra probabil o serie de sugestii și obiecții formulate la Forum în noile programe de mare anvergură avute în vedere, ce urmăresc acum, în primul rând, să facă vizibil rolul central al culturii în cadrul celorlalte politici europene, valoarea sa „practică” inestimabilă în construirea *identității europene, a cetățeniei europene și a așa-numitei plus-valori comunitare*.

Cum am aflat de la Misiunea Română pe lângă UE, România a fost bine reprezentată în programele culturale comunitare, ținând cont de statutul său de țară numai asociată. În programele **Kaleidoscope** și **Raphael** din 1994 și până în 1997, numărul proiectelor românești acceptate a ocupat un loc fruntaș în clasamentul pe națiuni. Dar nici o propunere românească nu figurează în programele **Orașul european al culturii** sau **Luna culturală europeană**. Cum miza culturală reprezintă pentru România o carte de joc influentă, dacă nu determinantă, în integrarea ulterioară în UE, și cum din 1998 România participă cu o cotă parte la programele culturale comunitare, propagarea largă a informației asupra acestora devine vitală.

Orașul european al culturii și Luna culturală europeană sunt două programe care au fost lansate în prealabil Forumului și pregătind **Programul-cadru** amintit mai sus, a rămas deocamdată fără un răspuns de la instituțiile oficiale românești. Cum data-limită pentru chestionar este sfârșitul lui martie, poate că revine societății civile să se constituie ca *interfață* între instanțele oficiale naționale și cele europene. Este ceea ce își propune să facă fundația **Forumul pentru starea culturii** în viitorul foarte apropiat.

(Subtitlurile aparțin redacției)

FEY LASZLO

Fosile vii

• Rasism, nostalgie legionară și ceaușistă, aversiune față de Occident, repulsie față de integrarea euro-atlantică a României • „Ceaușescu a fost ucis de niște criminali... pentru că a fost român demn, pentru că i-a sfidat pe jidani...”
• În viziunea autorului, Gheorghe Funar și Corneliu Vadim Tudor sint „Apostoli ai neamului românesc” • Sponsori (sic!): AGROMAG CRISTI srl •

O cărțuie rudimentară, plină de prejudecăți, scenarii false, fragmente ale unor ideologii de mult aruncate la lada de gunoi a istoriei, nu ar merita nici o atenție dacă asemenea conținuturi depășite nu ar fi vehiculate și în prezent, de unii protagoniști dubioși ai vieții politice, și nu ar avea priză la un anumit segment – din păcate, nu prea îngust – al populației.

După cum constată Robert Jarvis, indivizii sau masele receptive la provocări au aversiune față de explicațiile complicate și caută (pseudo)soluții simple, prin care fenomenele complexe pot fi reduse la o singură cauză. Pe de altă parte, un scenariu este acceptat foarte ușor dacă are la bază o (pre)concepție, adică înrădăcinată în conștiința celor vizati, de a cărei veridicitate ei nu se îndoiesc cîtuși de puțin.

Această schemă este urmată și în cartea lui Nicolae Trofin. Punctul de plecare este o fosilă ideologică cu vechime multiseclară: antisemitismul. Pentru adepții săi creduli, convingerea că evreii sint cauza tuturor relelor are valoarea unei axiome. Din acest „adevăr fundamental”, autorul deduce că atât comunismul, cit și francmasoneria sint creația evreilor, fiind de fapt două direcții de atac împotriva creștinismului, în scopul de a instaura dominația evreiască asupra lumii întregi. Tot de sorginte evreiască ar fi și devisa „Libertate, Egalitate, Fraternitate”, mișcarea Dada, precum și curentele avangardiste menite să infesteză cultural civilizația occidentală. La rîndul său, francmasoneria a creat secte ca „Lutheranismul, Baptismul, Adventismul, Evanghelismul, Martorii lui Iehova etc.”.

Adresîndu-se unui public nu prea instruit, autorul își permite să facă referiri la surse suspecte sau chiar dovedite false (ca *Protocoloalele înțelepților Sionului*), să facă afirmații gratuite că,

de exemplu, atât Lenin, cit și chiar Hitler ar fi fost de origine evreiască, și să reitereze acuza de omor ritual și alte absurdități. Pentru a se arăta erudit, autorul uzează și abuzează de o sumedenie de citate, dar fără să indice sursa lor precisă. În schimb, ne dă o bibliografie din care nu lipsesc opere de Corneliu Zelea Codreanu, Horia Sima, Radu Theodoru, Dan Zamfirescu, și periodice ca *România Mare, Europa, Neamul Românesc, Vremea, Gazeta de Vest* etc. În sprijinul atitudinii sale antisemite, autorul citează personalități ca Vasile Alexandri, Vasile Conta, Nichifor Crainic, Miron Cristea, Mihai Eminescu, Octavian Goga, Vintilă Horia și alți reprezentanți iluștri ai culturii românești.

Autorul manifestă o simpatie vădită pentru mișcarea legionară „pe care unealta sionistă Carol al II-lea a încercat s-o lichideze”. Consideră că „În fiecare din noi ar trebui să se nască un Burebista, un Decebal, Mircea, Ștefan, Mihai, Tepeș, Codreanu...”.

Despre evenimentele din '89, se spune că „la epoca de maximă înflorire economică” a României „Ceaușescu a fost ucis de niște criminali... pentru că a fost român demn, pentru că i-a sfidat pe jidani...” Greșelile „Geniului Carpaților” s-au datorat faptului că a fost manipulat de evreica Elena Ceaușescu care, la rîndul ei, a fost „coordonată de cumnata ei, Adela Petrescu”, tot evreică. În final, a fost înălțat de o conspirație masonică est-vest, căci pe aceștia i-a supărat patriotismul lui Ceaușescu. În sprijinul acestei afirmații, autorul citează din documentele Securității și ale Serviciului de Informații Externe. Cum oare a ajuns autorul în posesia acestora?

Autorul afirmă că România este amenințată de conspirația mondială iudaică, sub forma structurilor europene suprastatale ca ONU, Consiliul de

Securitate, NATO, FMI, Comunitatea Statelor Europene, Piața Comună, Parlamentul European, toate fiind conduse de evrei. Scopul acestora este instaurarea unei Noi Ordini Mondiale iudeocrate, sub conducerea unui Guvern unic. Și, în prezent, o „Sleahță de sionisti... hăpăie lacom miera țării”, „Soros, evreul ungur canadian, controlază Uniunea Scriitorilor ducînd-o la faliment moral și material”. Autorul întrebă: „De altfel, România ce să caute în NATO, în gura lupului?” și este revoltat că „nu putem intra în Cocina Continentală pînă nu acordăm libertate de acțiune homosexualilor și pînă nu așșăm în loc vizibil inscripțiile bilingve în localitățile unde trăiesc chirișii de etnie maghiară”. Pînă și sistemul intelșat și internet este pus în slujba „visului talmudic de înrobire a tuturor națiunilor globului, cu ajutorul căruia Antihrist va reuși într-o zi să ne facă sclavi și să țină sub control întreaga omenire”. Autorul descrie Noua Ordine Mondială ca fiind un sistem falansterian, combinație de *Apocalipsa* și *Lumea nouă*, frumoașă de Aldous Huxley, cu preziceri mistice, cabalistice.

Cu scopul declarat de a fi și un ghid teologic, un spațiu considerabil din carte este rezervat unor expuneri cu caracter mistic-religios, în care un rol de frunte îl are Satana încarnat în Antihrist, care – desigur – se află în spatele conspirației evreiești împotriva umanității. Dar, erijîndu-se în postura de apărător al creștinismului, autorul se dovedește doar reprezentant al unui ortodoxism fundamentalist, căci are cuvinte aspre împotriva celorlalte biserici creștine și împotriva spiritului ecumenic. Ura sa împotriva evreilor îl face să folosească un limbaj caracteristic pentru acest tip de text, vorbește despre „jidovi”, „jidani”, „căpușe”, „lipitori”, îi taxează drept „cea mai spurcată nație”. Este la fel de caracteristic pasajul: „Românul este bun și răbdător, e harnic și smerit, el își introduce și al treilea obraz, și al patrulea, el primește pe străini în casa lui, îi hrănește, e unul din cei mai ospitalieri oameni pe pămînt. Îi primim și pe evrei la fel ca pe toți, căci așa este felul nostru, le dăm ce este mai bun, dar să nu cumva să se amestece în treburile gospodăriei, că vor ieși cu picioarele înainte”. Iată cum înțelege autorul să-și demonstreze atașamentul față de învățătura creștină a iubirii aproapelui, dar și de spiritul toleranței de care face atîta caz.

Spațiul nu ne permite, dar nici nu merită să analizăm mai pe larg acest text confuz, incoerent, iresponsabil și vulgar, care trădează pana unui semi-dictator cînic. Mai important este să ne întrebăm de ce a fost scrisă și tipărită această maculatură? Motivul nu poate fi folosul material, căci editarea unei cărți de acest gen și de acest nivel nu aduce cîștig. Nu este o motivație suficientă nici ura viscerală față de evreii care aproape că au dispărut din societatea noastră prin nimicirea lor bestială, respectiv prin emigrarea cauzată de aceleași concepții pe care se bazează cartea de față. Motivul ar putea fi ambiția personală, dar ea trebuie să meargă mîna în mîna cu un interes de alt ordin. Citînd cartea, ne dăm seama că stilul și conținutul ei seamănă puțin cu discursul unor politicieni, în care proliferază ura național rasistă, nostalgia legionară și ceaușistă, aversiunea față de Occident, repulsia față de integrarea europeană, prin argumentație falsă, mincinoasă, într-un stil primitiv, demagogic și vulgar. Înrudirea este evidentă: autorul își dedică „opera” „Domnului primar Gheorghe Funar, unul dintre luptătorii pentru dreptate socială și națională” și îi numește pe Gheorghe Funar și pe Corneliu Vadim Tudor „Apostoli ai neamului românesc”.

La sfîrșitul volumului citim: Sponsori (sic!, cu doi de n și la plural): s.c. AGROMAG CRISTI srl, o întreprindere la fel de necunoscută ca și autorul cărții. Oare cine sint ceilalți sponsori? Pe carte scrie că este doar volumul I, deci se prevede o continuare (ce se mai poate minți pe această temă?), și că este deja a doua ediție. Înseamnă că sponsorii nu lipsesc.

Menționăm că, în iulie 1997, la Cluj, s-a ținut un forum cetățenesc intens mediatizat, chipurile, împotriva francmasoneriei, la care s-au debatat aceleași neptii ca în această carte, s-au proliferat concepții antisemite, anticentonale și antieuropene. Din păcate, un public numeros s-a dovedit a fi receptiv la aceste idei perimate pe care le-a aprobat zgomotos. De această situație tristă trebuie să ținem cont. Faptul denotă că există forțe oculte și obscure care caută să împiedice integrarea țării noastre în structurile europene; în acest scop, ele caută să destabilizeze țara prin declanșarea unor conflicte și prin deteriorarea imaginii țării în exterior.

ANTET
INSTITUȚIILE
FINANCIARE
INTERNAȚIONALE,
Relații economice
internationale
de A. F. P. Bakker

- Singurul curs din care puteți înțelege politica marilor fonduri internaționale.
- F.M.I., Banca Mondială, B.E.R.D. etc., nu vor mai avea nici un secret pentru dumneavoastră.
- Un curs Longman pentru elevii și studenții din domeniul economic. 224 de pagini/15.500 lei.

Doresc să primesc această carte, cu plata ramburs, la adresa indicată mai jos:

Expeditor:
Numele .....
Oraș (Localitate) .....
Strada ..... hr. ....
Bl. .... Sc. .... Et. .... Ap. ....
Judet (sector) ..... cod .....
Tel. ....

CARTE
POȘTALĂ
Post răspuns

Nu
timbrați

Destinatar:
Editura ANTET
O.P. 22 C.P. 285
Sector 1, București
Tel: 01-6175332

INSTITUTUL EUROPEAN
Colecția SINTEZE

Z. Ornea
Medalioane

Activitatea recentă a lui Zigu Ornea, susținută la rubrica „Cronica edițiilor”, se organizează în prezentul volum ca un panoramic cultural vast, ghid valoros într-un peisaj editorial aparent haotic și lipsit de criterii ferme.

Din cuprins:
• Recitindu-i pe clasici
• Memorialiști și epistolieri
• Cugetători
• Istoriografie și istoriografi

392 pag
ISBN 973-586-090-2

În aceeași colecție vor apărea:
• Guy Hermet, *Istoria națiunilor și a naționalismului în Europa*
• Michel Pastoureau, *Siofa diavolului*

lași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600 • Tel-fax: 032-230197
tel 032-233800 • e.mail: rtvnova@mail.cccis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

BUJOR NEDELCOVICI
Jurnal infidel

**„Centrul Cultural Român“
de la Paris**

Seară omagială: Tudor Vianu sau idealul clasic al omului. Conferențieri: Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor, Mircea Martin, profesor și director al Editurii Univers, Henri Zalis, critic, istoric literar (autorul volumului: Tudor Vianu), și Gabriel Dimisianu, critic și director adjunct al revistei *România literară*.

Lume multă, discuții, reverderi... Un grup: Alex. Șincu, Damian Necula, Dan Culcer, Edgar Reichmann... Trec peste episodul „înjurătură“ pe care mi-a adresat-o unul dintre asistenți. Începe reuniunea. Prezintă Horia Bădescu, directorul Centrului Cultural, apoi Laurențiu Ulici. Primul vorbește G. Dimisianu. Se declară în dezacord cu un critic literar din țară care l-a acuzat pe Tudor Vianu de colaboraționism cu puterea instalată după 23 august 1944. G. Dimisianu încearcă să-l „plaseze în epocă“, îi face un scurt elogiu și se întreabă „ce s-ar fi întâmplat dacă mai multe generații de studenți nu l-ar fi avut pe Tudor Vianu ca profesor de estetică?“. Henri Zalis vorbește despre importanța centenarului Tudor Vianu, activitatea lui politică dinainte de război (relațiile cu Goga și Ion Petrovici), rolul jucat ca profesor și director al Bibliotecii, dar nu amintește nimic despre perioada de după 1944. Mircea Martin îl prezintă ca profesor de estetică, istoric literar, filozof și o citează (printre alte personalități ale epocii) pe Hortensia Papadat-Bengescu.

Etică și estetică

Iau cuvântul. Sint de acord cu opinia lui G. Dimisianu de a-l „plasa în epocă“ și de a nu-l judeca conform criteriilor noastre de acum, dar epoca de atunci a fost extrem de severă și nemiloasă. Începând cu Sainte-Beuve, opera este legată de viața autorului și nimeni nu mai poate face distincția dintre estetic și etic. În acea perioadă, Ion Petrovici a fost arestat și condamnat, la fel Vasile Voiculescu, Hortensia Papadat-Bengescu a trăit ultimii ani în mizerie, iar Mircea Vulcănescu a murit în închisoare. Părerea mea este că Tudor Vianu a fost un „complect pozitiv“ cu puterea din acea perioadă. Profit de prezența lui Laurențiu Ulici pentru a-i aminti că în luna mai 1997 i-am trimis o „Scrisoare deschisă“, publicată în *România liberă* și *Luca-fărul* (refuzată de *România literară*), prin care îi ceream (urmare schimbărilor de după alegerile din noiembrie 1996 și a faptului că este senator) să dezavueze scriitorii care au slujit regimul comunist, au promovat cultul personalității și au fost poeți de curte. Tot în aceeași scrisoare, îi aminteam că în 1995 i-am sugerat ideea construirii unui monument închinat scriitorilor arestați și condamnați în perioada 1944-1989. La toate aceste probleme nu am primit nici un răspuns, cu toate că de atunci au trecut 8 luni. Laurențiu Ulici, puțin surprins, este de părere că „La noi, momentul adevărului poate veni peste 2-3 ani“. „În anul 2000!“, adaugă laconic Tepeș. Nici

un amănunt în legătură cu monumentul ce trebuia consacrat scriitorilor. Intervin indignat: „Refuz să fiu coleg în aceeași Uniune cu Beniuși și Eugen Barbu!“. „Sint morți!“, îmi replică Tepeș cu o ironie bășcălioasă. „Dar este trecutul și memoria noastră!“, adaugă eu. „Beniuși a fost un poet“, intervine L. Ulici. „Care a scris romanul Pe muchie de cuțit, în care l-a denunțat pe Blaga!“, subliniez eu. „Da! Știm... Știm!“, murmură Laurențiu Ulici.

Cui revine sarcina de a-l „judeca“ pe Tudor Vianu?

Horia Bădescu intervine și ne amintește că este o seară închinată lui Tudor Vianu. „Și totuși, Nedelcovici are dreptate“, ține să remarce Laurențiu Ulici. Apoi au luat cuvântul cei din sală. Comorovschi a vorbit despre „vocea lui Vianu când își ținea cursurile de profesor“. Ioana Andreescu a evocat „șansa pe care au avut-o studenții care veneau din cele mai îndepărtate colțuri ale țării și care aflau – de la cursurile lui Vianu – despre Homer și Shakespeare“, iar Sanda Stolojan și-a amintit despre „tristețea pe care o avea Vianu când a venit, în 1960, la Paris pentru a ține o conferință“. În încheiere, Mircea Martin și-a exprimat dezacordul cu părerea mea, „sarcina de a judeca pe Tudor Vianu revenind generației viitoare“.

Reuniunea a luat sfârșit: discuții animate, convorbiri întrerupte... Sint în jurul meu un dezacord general: Henri Zalis, Alexandru Șincu, iar Paul Dumitriu îmi aruncă peste umăr: „A! Dumneata te ocupi cu dosarele Securității!“.

„(...) Imposibilitatea de a privi cu detașare“

Plec. Indignare! Revoltă! Strigăt! Iau metroul. Încerc să mă liniștesc. Ajung acasă... Nu reușesc să mă calmez. Cu cine să vorbesc? La cine să fac apel? Eu am greșit, nu ei, chiar dacă... „atunci când toți țipă, doar cel care țace are dreptate“. Dar mai întâi citeva remarci: toți au fost studenții lui Tudor Vianu, bunii discipoli și poate aici se ascunde imposibilitatea de a avea o privire detașată. „Un adevărat discipol este cel care și-a ucis maestrul“ (Confucius).

Dar analiza critică? Analiză imparțială, după aproape 40 de ani de la terminarea facultății? De ce ne aflăm mereu între înjurătura trivială (așa cum mi s-a întâmplat la începutul reuniunii) și elogitul hagiografic? Dacă îndrăznești să critici o personalitate, căreia îi recunoști toate meritele, se consideră o blasfemie!

După 1945, între intelectualii români s-a produs o „linie de demarcație“. De o parte: I.C. Parhon, Mihail Sadoveanu, Traian Săvulescu și, mai târziu, Argehi, Călinescu, Ralea, Camil Petrescu, Petru Dumitriu, Z. Stancu, T. Popovici etc. Era perioada oportunității explicabile, dar nejustificată. De cealaltă parte a frontierei, se afla M. Vulcănescu, V. Voiculescu, L. Blaga, H. Papadat-Bengescu, Vladimir Streinu, N. Crainic, C. Noica și alții...

Care a fost poziția lui Tudor Vianu?

Cu ce s-ar fi diminuat personalitatea esteticianului Tudor Vianu dacă s-ar fi spus că în acea perioadă, pentru a fi academician, director și profesor, trebuia să faci un „tîrg cu Diavolul“, să-i „dai Cezarului ce i se cuvenea“ (fără să-i dai nimic lui Dumnezeu) și să accepți toate favorurile și privilegiile ce îi reveneau? De ce nu s-a remarcat că în 1960, când Vianu era invitat la Paris, în România începuse, din anul 1959, „al doilea val masiv de arestări“, consecință a revoluției din Ungaria din 1956? Deci, unii la Paris... alții la Jilava!

Argumentele nu-mi sint suficiente. Întrebarea rezistă: „A fost Tudor Vianu idealul clasic al omului?“.

Deschid *Culpabilitatea germană*, cartea lui Karl Jaspers, scrisă în 1946, la numai un an de la înfrângerea Germaniei. Culpă criminală (justiția, tribunalul), culpa politică (responsabilitatea politică), culpa morală (pocăința și primirea sufletescă a celui care a fost în cauză). Are Tudor Vianu o culpă morală? Nu mă grăbesc să dau un răspuns. Chiar Tudor Vianu spunea că: „Libertatea nu este posibilă decît cu condiția de a păstra conștiința unității și conștiința interioară a persoanei“.

Încă nu am toate argumentele. Caut *Confruntarea cu extrema* (victime și tortionari), de Tzvetan Todorov. „Martorii: activi și pasivi, deci vinovați și responsabili. Al doilea cerc: în jurul agenților răului se aflau compatrioții lor. Orbirea voluntară; refuzul de a accepta adevărul; își păstrau bunăstarea negînd realitatea, scriind cu lașitate jumătăți de adevăr... Cine a ucis atunci? Nu numai cel care a lovit, ci toți aceia care au sprîjinit Ura.“

Ura de rasă, asemănătoare (dar nu sinonimă) cu ura de clasă. Oare Tudor Vianu a sprîjinit... Ura?

Ar putea cineva să-l apere pe Tudor Vianu spunînd că nu știa ce se petrece în jurul lui, chiar dacă locuia într-o vilă la șosea? Argumentul nu rezistă deoarece, în acea perioadă, fiecare familie avea pe cineva arestat sau condamnat.

Cred că se poate afirma că... Tudor Vianu a fost un martor pasiv la tot ce se petrecea atunci în România și, deci, are o responsabilitate morală. A nu sări în ajutor și a ucide – uneori – este același lucru.

Și totuși, nu am găsit ultima explicație și, în special, nu știu care este greșeala mea. Eu sint vinovat că nu am „înțelegerea deplină a fenomenului“, rămînerea în esențial, în ansamblu și, concomitent, în detaliu.

Cad întimplător pe o pagină (22) din *Jurnalul fericiit*, al lui N. Steinhardt: „A spune că doi și cu doi egal patru nu înseamnă a declara, ca Tudor Vianu, că Goethe a scris Poezie și Adevăr, că Voltaire a murit în 1778, ori Balzac, domnilor, e un realist romantic. Sau a ține, ca George Călinescu, admirabile și inedite prelegeri despre viața și opera lui Eminescu. Cînd alături de tine oamenii sint tăiați cu ferăstrăul, dacă vrei să enunți că doi și cu doi fac patru înseamnă că trebuie să urli cit te ține coșul pieptului: este o nedreptate strigătoare la cer ca oamenii să fie tăiați în două cu ferăstrăul. (...) Pe două ori doi patru, alde Vianu, Călinescu sau Ralea l-ar fi putut aritmetiza vorbind, bunăoară, despre Canal, drumul cel fără pulbere“.

Deci, când Tudor Vianu vorbea studenților despre Goethe, cînd Ioana Andreescu îl asculta prezentîndu-l pe Homer... „oamenii erau tăiați cu ferăstrăul!“

Heidegger a fost un singur an – 1933-1934, mai exact 9 luni – rectorul Universității de la Freiburg. Nici azi

nu este iertat pentru poziția pro-nazistă. C.G. Jung a fost în 1933 copreședintele „Societății germane de psihoterapie“, alături de medicul Matthias Goering, vărul mareșalului Goering. I se reproșează că a fost nazist și antisemit. Și totuși, cărțile lui Heidegger sau Jung sint publicate și traduse.

„Dar nu cumva însăși căutarea mea este stupidă?“

Sint că mă aflu în apropiere de ultimele explicații și o să pot avea înțelegerea cuprinzătoare a „cazului Tudor Vianu“. Dar nu cumva însăși căutarea mea este stupidă? Cercetarea adevărului se află dincolo de orice îndoaială. În Franța par zilnic cărți despre „regimul de la Vichy“, s-a publicat *Cartea neagră a comunismului* (85 de milioane de victime), procesul Papon durează de citeva săptămîni, în Africa de Sud s-a format „Comisia pentru adevăr și conciliere“ în care sint invitați călăii și victimele din timpul regimului de apartheid („Cei care își uită trecutul riscă să-l repete“ – Arhiepiscopul Desmond Tutu), Tribunalul Permanent Internațional de la Haga îi judecă pe criminalii din Bosnia și Rwanda... De ce intelectualii români sint de părere că trebuie să lăsăm generației viitoare... căutarea adevărului, a dreptății și a „egalei și justei înțelegeri“? De ce România este printre ultimele țări din Est care încă nu au votat legea prin care se acordă accesul la dosarele Securității?

Mă întorc la Steinhardt (p. 14): „Suprarealismul e de la Paris, delirul o fi bun la Zürich, la cafenea? Aici nu e acolo. Aici e țara lui Ion, a Fanarioților și a lui Soarbe-zeamă, aici Vlad Tepeș i-a tras pe solii turci în țepău, nu le-a spus trageți înții dumneavoastră, domnilor englezi, iar Petrache Carp i-a arătat lui Vodă Carol că porumbul se mîncă cu mina (...) Aici e pe viață și pe moarte. Aici e la dugheană, ca la țigheea, ca la obor (...) Aici e scaldătoarea Vitexda: te arunci ori ba. Aici, acum, acum, acum, acum. Aici te declari, băiete, aici, pe loc alegi“.

Deci, poate de aceea a zis Mircea Martin că judecata aparține generației viitoare, pentru că „În țara lui Ion este doar... acum, acum acum...“. Dar tocmai pentru că este acum, de ce nu ne asumăm răspunderea, noi, generația martoră la toată suferința și umilinta trăită, și așteptăm pe alții să „judece viii și morții“?

Dar greșeala mea? Nu am comparat niciodată România și Franța din punct de vedere politic, economic și social, deoarece știam că sint două țări cu stadii de dezvoltare și civilizație diferite. Recunosc că am fost tentat să compar Franța și România din punct de vedere cultural. Aceasta este eroarea mea! Am crezut că dacă „aici“ se folosește o analiză critică în toate domeniile (cunoaștere, raționalitate, adevăr și dreptate) și „acolo“ este aceeași nevoie de dezbateră polemică, luciditate și clarviziune. M-am înșelat. Sint totuși două culturi diferite care nu pot fi comparate. Chiar dacă și în România sint artiști și scriitori care se află la nivel european de gîndire (conștiință estetică și etică), atitudine și reacție.

Așa cum spunea Laurențiu Ulici, „La noi, momentul adevărului poate veni peste doi sau trei ani“.

Eu însă, domnilor, nu aștept anul 2000!...

Paris, 12 decembrie 1997
(Subtitlurile aparțin redacției)

NICOLAE FILIPESCU

Extinderea NATO și situația Țărilor Baltice

Președinții Lituaniei, Estoniei și Letoniei s-au aflat recent în vizită oficială în capitala Statelor Unite. Șefii de stat Algirdas Brazauskas, Lennart Meri și Guntis Ulmanis s-au întâlnit cu președintele Bill Clinton la Casa Albă și au semnat un Protocol de Parteneriat între SUA și cele trei țări baltice. Țările baltice au insistat să le fie acceptată candidătura pentru intrarea în NATO. Deocâmpdată, ele au obținut acest Parteneriat și asigurarea președintelui Clinton că guvernul american este hotărât să le sprijine viitoarea admitere în NATO în viitor.

În iulie 1997, la Madrid, Cehia, Ungaria și Polonia au fost invitate să devină membre NATO în „primul val”. Din comunicatul final se contura concepția unui al „doilea val” cu șanse mari pentru invitarea în 1999 a României și Sloveniei. Ideea extinderii listei țărilor care ar putea fi invitate în al doilea val, cu includerea țărilor baltice, a fost pregătită mai multe luni în mass-media occidentală. Dacă Lituania, Letonia și Estonia vor fi incluse în grupul candidaților NATO din anul doi, șansele de acceptare a României și Sloveniei pot fi considerabil reduse.

De fapt, țările baltice au tot dreptul să dorească intrarea în structurile euro-atlantice. Din punctul de vedere al progreselor democrației și al economiei de piață, ele merită cel puțin la fel de mult ca Slovenia și cele trei țări de la Vișegrad și, oricât am regreta, mai mult decât România. Dar vecinătatea și opoziția furibundă a Rusiei, fosta apartenență la URSS, prezența minorităților ruse, ar putea da complicitate peste cap un val al doilea NATO care ar include țările baltice.

Istoria țărilor baltice

În ultimele secole, locuitorii celor trei țări baltice au fost subjugati de despoti străini de diferite culori politice, din Germania, Polonia, Scandinavia și Rusia. În 1918, Lituania, Estonia și Letonia și-au obținut independența. În 1939, Stalin și Hitler au „aranjat” împărțirea teritoriilor din Europa Centrală și de Est, iar în iunie 1940, Armata Roșie a ocupat Estonia și Letonia. Deși Lituania fusese inițial „alocată” sferei de influență germane prin pactul Molotov-Ribbentrop, ea a fost anexată la URSS, în octombrie 1940, pentru că a refuzat să participe ca aliat al Germaniei naziste la atacul sovieto-german împotriva Poloniei.

Este important de precizat că Statele Unite și, după război, țările din NATO nu au recunoscut niciodată anexarea țărilor baltice la URSS.

Deși ocupă împreună un teritoriu mai mic decât Polonia și au o populație de numai câteva milioane de locuitori, țările baltice au jucat un rol important în dezmbrarea fostului imperiu sovietic. În perioada de *perestroika* și *glasnost*, balticii au organizat mișcări de tip front-popular care s-au transformat rapid în organizații militante pentru promovarea identității naționale. În martie 1990, Lituania, sub președinția lui Vaitautas Landsbergis, a fost prima republică a Uniunii Sovietice care și-a declarat independența. Inițial, președintele american Bush nu a recunoscut diplomatic noul stat lituanian deoarece s-a temut că poziția lui Gorbaciov ar putea fi periclitată. Gorbaciov a încercat să anuleze independența Lituaniei prin amenințări economice și prin ordinul direct dat trupelor KGB să atace televiziunea și parlamentul din Vilnius. În atacul de la televiziune au fost omorâți 14 lituanieni. Eșecul trupelor KGB de a precipita înlăturarea lui Gorbaciov,

în august 1991, ceea ce a determinat dezmbrarea imperiului sovietic.

Argumente pentru includerea balticilor în NATO

Din 1991, de când și-au obținut independența față de URSS, Lituania, Estonia și Letonia au construit instituții democratice stabile, trecând prin mai multe etape de alegeri libere, urmate de alternanță politică. Toți cetățenii de origine rusă care au optat pentru cetățenie lituaniană au obținut-o fără ezitare, dar OSCE a stabilit că Estonia și Letonia nu au acționat în detrimentul drepturilor civile ale minorității ruse din țările lor.

Portul Pärnu din Estonia

Pentru a îndeplini condițiile necesare integrării în structurile euro-atlantice, liderii politici ai țărilor baltice au luat măsuri drastice de austeritate care, bineînțeles, nu au fost populare. Au eliminat subvențiile, au liberalizat prețurile, au redus burocrăția neproductivă și cheltuielile statului și au tăiat programele de asistență socială.

În Statele Unite există un curent neo-Wilsonian, care pretinde că este în interesul Americii ca guvernul SUA să susțină țările care prețuiesc valorile democrației reale. În concepția neo-Wilsoniană, America ar trebui să sprijine deschis toate democrațiile stabile din Europa Centrală și de Est. Dacă balticii li s-ar refuza aderarea la NATO, populațiile acestor țări ar fi profund dezamăgite de lipsa de interes a occidentalilor față de eforturile lor. În plus, balticii ar deveni convinși că, așa cum se zvoneste, Clinton și Eltîn, la Helsinki, au căzut de acord că Rusia va accepta un „prim val” de expansiune NATO, cu condiția ca un alt val să nu mai aibă loc.

Argumente împotriva includerii balticilor în NATO

În Statele Unite și în alte țări din comunitatea euro-atlantică există voci influente care se opun vehement expansiunii NATO spre est. În termeni de „real-politik”, ei susțin că securitatea țărilor baltice nu reprezintă un interes vital pentru Occidentul și nu

merită să agraveze atitudinea ostilă a Rusiei față de Vest prin insistența de a întinde umbrela NATO peste acestea. Înainte de 1997, ei au utilizat toate argumentele financiare, militare și politice posibile, opunându-se admiterii Ungariei, Cehiei și Poloniei în NATO. Ei continuă să facă eforturi mari ca să convingă un număr suficient de senatori americani să voteze împotriva „primului val”.

Bineînțeles, acești „prieteni ai Rusiei” se opun și mai înverșunat unei noi extinderi NATO implicând integrarea țărilor baltice. Ei încearcă să diminueze semnificația retoricii provocatoare, de proveniență rusă, că „țările baltice reprezintă o extensie naturală a Rusiei și ar trebui reanexate pașnic, prin presiune sau cu forța”. Se pretinde că acestea sînt aberațiile unei minorități naționalist extremiste și nu reprezintă politica oficială a guvernului rus. Se mai argumentează că armata rusă este atît de slabă, încît nici o țară din vecinătatea Rusiei nu trebuie să se teamă de o intervenție armată în viitorul previzibil. Performanța la-

Propaganda oficială și eforturile diplomatice ale guvernului rus, în frunte cu ministrul de Externe Primakov, împing spre refacerea imperiului destrămat în 1991. Politica de opoziție față de extinderea NATO este susținută de toate curenturile din conducerea Rusiei. Țările vecine Rusiei se vor simți în primejdie.

Parteneriatul între SUA și țările baltice

La 16 ianuarie 1998, președintele Clinton și cei trei șefi de stat baltici au semnat la Washington un Protocol de Parteneriat în care se menționează că Statele Unite cred că apartenența Lituaniei, Letoniei și Estoniei la NATO ar contribui la stabilitatea continentului european. Documentul spune că cele trei țări baltice ar putea deveni candidate pentru admiterea în NATO după ce „vor îndeplini condițiile necesare”. Textul nu precizează care ar fi aceste „condiții”.

Parteneriatul reprezintă un compromis diplomatic, care oferă țărilor baltice o consolă. Protocolul de Parteneriat nu trebuie ratificat de Congresul american.

Cea mai dificilă problemă în privința admiterii țărilor baltice în NATO rămîne opoziția Rusiei. Potrivit unor relații oficiale, la Helsinki, Eltîn i-a cerut lui Clinton să-i promită că țările baltice nu vor fi admise niciodată în NATO. Se pare că președintele Clinton a refuzat și poziția SUA a rămas fermă: Rusia nu are drept de veto în privința apartenenței la NATO a nici unei țări europene democratice.

Concluzii

Deși unele țări încearcă să promoveze includerea țărilor baltice pe lista candidaților NATO din al doilea val, sprijinul pentru admiterea țărilor baltice în NATO, în viitorul apropiat, este încă modest. În prezent, dintre cei 16 membri NATO, doar trei sau patru ar vota pentru admiterea lor.

Protocolul de Parteneriat cu țările baltice reprezintă un act declarativ important din partea SUA. Se arată că Statele Unite au „un interes real, profund și de lungă durată” în menținerea independenței și securității celor trei țări și sprijină aspirațiile lor de a intra în NATO. Important este și faptul că documentul dovedește clar aderarea SUA la principiul că națiunile, oricît de mici ar fi și oriunde s-ar afla geografic, au dreptul să se asocieze cu cine doresc și nu pot fi forțate să facă parte din sferele de influență ale unor țări mai puternice.

Washington, 24 ianuarie 1998

Sînt țările baltice amenințate de Rusia?

Cît de adevărat este că țările baltice doresc să intre în NATO numai din cauza amenințărilor unor lideri șovini ruși, ca Vladimir Jirinovski, și că, de fapt, Rusia democrată nu reprezintă un pericol real pentru vecini?

Realitatea este că multe din acțiunile Moscovei din ultimii șapte ani justifică pe deplin insecuritatea balticilor.

O coaliție de ultranaționalisti ruși a creat Republica Transnistreană printr-o lovitură de stat împotriva autorităților Republicii Moldova. Susținînd direct grupările secesioniste din Ossetia și Abhazia, Moscova a forțat Gruzia să reintre în Comunitatea Statelor Independente și să accepte staționarea de trupe rusești pe teritoriul ei. Rusia a invadat Cecenia în decembrie 1994 și peste 40.000 de ceceni, în majoritate civili, au fost uciși de trupele ruse. Rusia are aproape 50.000 de militari în Kaliningrad, pe granița de vest a Lituaniei. Letonia și Lituania sînt vecine la sud cu Republica Belarus, singura țară din fosta URSS care dorește reunirea cu Rusia. Președintele belarus Lukașenko este un despot de tip sovietic, nepredictibil, amenințător și intolerant.

Redactor-șef: GABRIELA ADAMEȘTEANU
Redactor-șef adjuncț: RODICA PALADE
Publicist comentator: ANDREI CORNEA
Grafician: DAN PERJOVSCHI

Contabil șef: ALINA CORBU; Șef departament marketing-distribuție: MIRCEA VLAD IONESCU; Asistent marketing-publicitate: MIHAELA CUCU; Redactori: IULIAN ANGHIEI (șef departament social), IOANA IERONIM (cultură), DAN HERA (economie, istorie), AURELIAN CRĂCIUN, SANDU IORDACHE; Secretariat: MARA ȘTEFAN

Diffuzare, abonamente: Constantin Sătăla, Alexandru Petrea; Operator calculator: Lidia Cristeașcu; Corector: Rodica Toader; Căstier: Mihaela Antonescu.

Rubrici: SERBAN ORESCU, EMIL HUREZEANU, H.-R. PATAPIEVICI, ZOE PETRE, DAN PAVEL, RADU CĂLÎN CRISTEA, CRISTIAN PREDA (comentarii critice); H. RĂDULESCU DOBROȘEA (ecologie); MARIANA CELAC (viața urbană); DAN C. MIHAILESCU (cronici literare); MAGDA CĂRNEȘ (cultură); IRINA CORON (cronici de teatru).

Consultanți: Z. MONICA IOVINEȘCU, VIRGIL BERUNCA, MIHAI SORA, SERBAN PAPACOSIEA, ȘORIN ALEXANDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIRNEA BERINDEI, VIADIMIR IISMANEANU, GABRIEL ANDRESCU, ȘORIN ANTOI, H.-R. PATAPIEVICI

Tipărit la Progresul Românesc, Tabărească completată, 27. Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08 e-mail: r22@r22.sfos.ro, http://www.dntb.ro/22/

Responsabil de număr: Aurelian Crăciun

ISSN - 1220-5761